

НАРЕДБА № 5 от 30 ноември 2015 г. за общообразователната подготовка

В сила от 08.12.2015 г.

Издадена от министъра на образованието и науката

Обн. ДВ. бр.95 от 8.12.2015 г., изм. и доп. ДВ. бр.80 от 28.09.2018 г., изм. и доп. ДВ. бр.71 от 10.09.2019 г., изм. и доп. ДВ. бр.79 от 8.09.2020 г., изм. и доп. ДВ. бр.75 от 1.09.2023 г.

Раздел I. Общи положения

Чл. 1. (1) С тази наредба се определя държавният образователен стандарт за общообразователната подготовка, както и:

1. структурата на учебните програми по общообразователните учебни предмети;

2. (отм. - ДВ, бр. 71 от 2019 г., в сила от 10.09.2019 г.)

3. изискванията към интегративните и новите допълнителни общообразователни учебни предмети в иновативните училища;

4. (нова - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) учебно-изпитните програми по чл. 137, ал. 1 от ЗПУО за държавните зрелостни изпити по общообразователни учебни предмети.

(2) Държавният образователен стандарт за общообразователната подготовка е съвкупност от изисквания за резултатите от обучението по всеки общообразователен учебен предмет в края на всеки етап от съответната степен на образование и определя:

1. целите, съдържанието и характеристиките на общообразователната подготовка;

2. общообразователните учебни предмети;

3. изискванията за резултатите от обучението по всеки общообразователен учебен предмет за придобиване на общообразователната подготовка.

Раздел II. Характеристики на общообразователната подготовка

Чл. 2. (1) Общообразователната подготовка се придобива в хода на цялото училищно обучение и обхваща следните групи ключови компетентности:

1. компетентности в областта на българския език;

2. умения за общуване на чужди езици;

3. математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите;

4. дигитална компетентност;

5. умения за учене;

6. социални и граждански компетентности;

7. инициативност и предприемчивост;

8. културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество;

9. умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт.

(2) Ключовите компетентности по ал. 1 са взаимозависими и представляват съвкупност от знания, умения и отношения, необходими за личностното развитие на индивида през целия живот, за изграждането на

активна гражданска позиция и участие в социалния живот, както и за пригодността му за реализация на пазара на труда.

Чл. 3. (1) Общообразователната подготовка се осъществява чрез изучаването на следните общообразователни учебни предмети:

1. български език и литература - с два отделни компонента, български език и литература;
2. чужд език - английски, френски, немски, руски, испански и италиански език;
3. математика;
4. компютърно моделиране;
5. (нова - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) компютърно моделиране и информационни технологии;
6. (предишна т. 5 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) информатика;
7. (предишна т. 6 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) информационни технологии;
8. (предишна т. 7 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) човекът и обществото;
9. (предишна т. 8 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) история и цивилизации;
10. (предишна т. 9 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) география и икономика;
11. (предишна т. 10 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) философия;
12. (предишна т. 11 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) гражданско образование;
13. (предишна т. 12, изм. - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) родинознание;
14. (предишна т. 13 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) човекът и природата;
15. (предишна т. 14 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) биология и здравно образование;
16. (предишна т. 15 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) физика и астрономия;
17. (предишна т. 16 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) химия и опазване на околната среда;
18. (предишна т. 17 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) музика;
19. (предишна т. 18 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) изобразително изкуство;
20. (предишна т. 20 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) технологии и предприемачество;
21. (предишна т. 21 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) физическо възпитание и спорт.

(2) Общообразователните учебни предмети по ал. 1 са обвързани с ключовите компетентности по чл. 2, както следва:

1. учебният предмет български език и литература изгражда основата на компетентностите по български език и на грамотността за четене и е пряко свързан с постигането на базовата, функционалната и комплексната грамотност;
2. учебният предмет чужд език е в основата на уменията за общуване на чужди езици;
3. учебните предмети математика, човекът и природата, физика и астрономия, биология и здравно образование, химия и опазване на околната среда, технологии и предприемачество са пряко свързани с придобиване съответно на математическа компетентност и на основни компетентности в областта на природните науки и технологиите и са насочени към постигане на математическа и на научна грамотност;
4. (изм. - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) учебните предмети родинознание, човекът и обществото, история и цивилизации, география и икономика, философия, гражданско образование градят основата на социалните и гражданските компетентности;
5. (доп. - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) учебните предмети информатика, информационни технологии, компютърно моделиране и информационни технологии и компютърно моделиране са основополагащи за придобиване на дигитална компетентност;

6. учебните предмети изобразително изкуство и музика предоставят възможности за креативното представяне на идеи и за преживявания и емоции с помощта на различни средства и са пряко обвързани с придобиването на културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество;

7. учебният предмет технологии и предприемачество е насочен към придобиване на умения да се реагира на новости и да се поема отговорност, като се гради умение за инициативност и предприемчивост;

8. чрез учебния предмет физическо възпитание и спорт се гради умението за здравословен начин на живот, насочено към личното и общественото благополучие и към постигане на оптимално физическо и умствено състояние.

(3) Подкрепата на принципите за устойчиво развитие, включващо екологични, икономически и социални измерения и насочено към очертаване на дългосрочна визия за обществото, се осъществява чрез обучението по различни учебни предмети и цели изграждане на умение за поемане на лична отговорност за устойчиво бъдеще.

(4) Чрез обучението по всеки от учебните предмети по ал. 1 се придобива ключовата компетентност умения за учене, която включва разбиране на личните потребности в учебния процес и откриване на възможностите и способностите за преодоляване на трудностите в ученето както самостоятелно, така и в групи.

(5) Критичното мислене, справянето с проблеми, вземането на решения, инициативността, творчеството, поемането на отговорност, работата в екип са компетентности, които се придобиват при изучаването на всички предмети по ал. 1.

(6) Обучението по всеки от учебните предмети по ал. 1 освен за основната ключова компетентност допринася за изграждане и на други ключови компетентности, конкретизирани в съответната учебна програма.

Чл. 4. (1) Общообразователната подготовка в училищното образование е еднаква за всички видове училища и се придобива чрез изучаване на едни и същи общообразователни учебни предмети.

(2) Изключения по ал. 1 се допускат за учебните предмети музика, изобразително изкуство и физическо възпитание и спорт, а в първи гимназиален етап - и за учебния предмет информатика, в зависимост от формата на обучение, вида на училището и спецификата на обучението, като наличието на тези учебни предмети, конкретното им разпределение, както и броят учебни часове за всеки от тях по класове и етапи се определят в държавния образователен стандарт за учебния план чрез рамковите учебни планове.

(3) Изключения се допускат при условия и по ред, определени в държавния образователен стандарт за учебния план за иновативните училища, в които общообразователната подготовка в средната степен може да се придобива чрез изучаване на интегративни учебни предмети, както и на нови допълнителни общообразователни учебни предмети, различни от посочените в чл. 3, ал. 1.

(4) Съдържанието на учебния предмет чужд език в първия гимназиален етап на средната степен на образование може да е различно в зависимост от това, дали учебният предмет се изучава интензивно, разширено, или не.

(5) Изключения по ал. 1 се допускат за професионалното образование във втория гимназиален етап, където вместо общообразователния учебен предмет чужд език се осъществява обучение по чужд език по професията.

(6) За придобиване на общообразователна подготовка учебният предмет чужд език може да се изучава и с други, различни от посочените в чл. 3, ал. 1, т. 2, езици, ако училищният учебен план предвижда това.

(7) За придобиване на общообразователна подготовка и в IX, и в X клас в училищата с интензивно изучаване на чужд език общообразователни учебни предмети може да се изучават на съответния чужд език в съответствие с държавния образователен стандарт за учебния план.

Чл. 5. (1) Интегративен учебен предмет по чл. 4, ал. 3 е учебен предмет, който обхваща пълно всички теми, компетентности и нови понятия, определени в учебните програми на два или повече общообразователни учебни предмети по чл. 3, ал. 1.

(2) Нов допълнителен учебен предмет по чл. 4, ал. 3 е общообразователен учебен предмет извън посочените в чл. 3, ал. 1, който:

1. се изучава наред с общообразователните учебни предмети по чл. 3, ал. 1, без да дублира темите, компетентностите и новите понятия, включени в учебните им програми за същия или друг клас;

2. е свързан с определена предметна област на познанието;

3. осигурява придобиване на система от компетентности, които са в съответствие с Европейската референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот, приета с Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г., и са насочени към формирането на поне една от групите ключови компетентности по чл. 2, ал. 1.

(3) Учебното съдържание за учебните предмети по ал. 1 и 2 трябва да отговаря на възрастовите особености на учениците и да не вреди на психичното и физическото им здраве и развитието.

Раздел III.

Структура и съдържание на държавния образователен стандарт за общообразователната подготовка

Чл. 6. (1) (Изм. - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) Държавният образователен стандарт за общообразователна подготовка е съвкупност от изисквания за резултатите от обучението по всеки общообразователен учебен предмет и определя компетентностите - знания, умения и отношения, които се очакват като резултати от обучението по учебния предмет в края на всеки етап от съответната степен на образование, както следва:

1. български език и литература (приложение № 1);
2. чужд език (приложение № 2);
3. математика (приложение № 3);
4. компютърно моделиране (приложение № 4);
5. компютърно моделиране и информационни технологии (приложение № 5);
6. информатика (приложение № 6);
7. информационни технологии (приложение № 7);
8. човекът и обществото (приложение № 8);
9. история и цивилизации (приложение № 9);
10. география и икономика (приложение № 10);
11. философия (приложение № 11);
12. гражданско образование (приложение № 12);
13. родинознание (приложение № 13);
14. човекът и природата (приложение № 14);
15. биология и здравно образование (приложение № 15);
16. физика и астрономия (приложение № 16);
17. химия и опазване на околната среда (приложение № 17);

18. музика (приложение № 18);
19. изобразително изкуство (приложение № 19);
20. технологии и предприемачество (приложение № 20);
21. физическо възпитание и спорт (приложение № 21).

(2) Структурата на държавния образователен стандарт по ал. 1 за всеки общообразователен учебен предмет включва:

1. степен и етап на образование;
2. специфични цели на обучението по учебния предмет в съответния етап;
3. области на компетентности, очаквани резултати от обучението (знания, умения и отношения) и връзката им с отделни ключови компетентности.

(3) Изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет чужд език се разработват съгласно общите нива на компетентност, определени от Общата европейска езикова рамка, съотнесени в тяхната последователност към всички етапи и степени на образование съобразно вида на училището и спецификата на обучението.

Раздел IV. Учебни програми

Чл. 7. (1) Обучението за придобиване на общообразователната подготовка по всеки от учебните предмети по чл. 3, ал. 1 се осъществява по учебни програми, в които въз основа на съответните изисквания по чл. 6, ал. 1 се конкретизират компетентностите на учениците като очаквани резултати от обучението за класа.

(2) Учебните програми по ал. 1 определят целите на обучението, учебното съдържание и резултатите от обучението за съответния общообразователен учебен предмет в съответния клас.

(3) Изключения по ал. 1 се допускат за иновативните училища, за които учебни програми по всеки от общообразователните предмети по чл. 3, ал. 1 може да се утвърждават в съответствие с изискванията по чл. 6, ал. 1 за един или повече класове или за целия за етап от степента, в които учебното съдържание от утвърдените по ал. 2 учебни програми е реструктурирано в рамките на отделния клас или между класовете в етапа.

(4) За обучението по учебните предмети по чл. 5 в иновативните училища учебните програми конкретизират компетентностите на учениците като очаквани резултати от обучението за класа.

Чл. 8. (1) Всяка учебна програма съдържа:

1. кратко представяне на учебната програма;
2. очаквани резултати от обучението по учебния предмет в края на класа за постигане на компетентностите, посочени в съответните изисквания по чл. 6, ал. 1, а за учебните програми за повече от един клас в иновативните училища - в края на класовете;
3. учебно съдържание (теми, компетентности като очаквани резултати от обучението, нови понятия);
4. препоръчително процентно разпределение на задължителните учебни часове за годината;
5. специфични методи и форми за оценяване на постиженията на учениците;
6. дейности за придобиване на ключовите компетентности, както и междупредметни връзки.

(2) Учебните програми по учебния предмет чужд език се разработват за последователно покриване на общите нива на компетентност, определени от Общата европейска езикова рамка.

Чл. 9. (1) Учебните програми по чл. 7, ал. 1 се утвърждават от министъра на образованието и науката.

(2) Учебните програми по чл. 7, ал. 3 и 4 за иновативните училища се утвърждават от директора на училището.

Чл. 9а. (Нов - ДВ, бр. 71 от 2019 г., в сила от 10.09.2019 г.) (1) Учителят самостоятелно планира дидактическата си работа за практическото изпълнение на заложените цели на обучението и за постигане на очакваните резултати в съответната учебна програма за придобиване на общообразователната подготовка в съответствие с предвидените учебни часове по учебен план.

(2) Планирането има съществена роля за ритмичното усвояване на учебното съдържание по съответния учебен предмет за даден клас и за осъществяване на съответстващите учебни дейности, свързани с преподаване на нов учебен материал, упражнения, преговор, както и за гарантиране на изпълнението на цялата учебна програма.

(3) Разпоредбите на ал. 1 и 2 се прилагат и при дидактическата работа на учителя за придобиване на разширена или на допълнителна подготовка.

Раздел V.

Учебно-изпитни програми (Отм. - ДВ, бр. 71 от 2019 г., в сила от 10.09.2019 г., нов - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

Чл. 10. (Отм. - ДВ, бр. 71 от 2019 г., в сила от 10.09.2019 г., нов - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) (1) Учебно-изпитната програма определя общите характеристики на държавния зрелостен изпит по всеки общообразователен учебен предмет в съответствие с чл. 134, ал. 1 и чл. 135, ал. 1 от Закона за предучилищното и училищното образование.

(2) Общите характеристики по ал. 1 включват:

1. вид на изпита;
2. продължителност;
3. учебно съдържание;
4. оценявани компетентности;
5. формат на изпита - общ брой и видове задачи;
6. оценяване - максимален брой точки и минимален праг за успешност.

Чл. 11. (Отм. - ДВ, бр. 71 от 2019 г., в сила от 10.09.2019 г., нов - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) Учебно-изпитните програми за държавните зрелостни изпити са по общообразователните учебни предмети, както следва:

1. български език и литература (приложение № 22);
2. чужд език (приложение № 23);
3. математика (приложение № 24);
4. информационни технологии (приложение № 25);
5. история и цивилизации (приложение № 26);
6. география и икономика (приложение № 27);
7. философия (приложение № 28);
8. биология и здравно образование (приложение № 29);
9. физика и астрономия (приложение № 30);
10. химия и опазване на околната среда (приложение № 31).

Чл. 12. (Изм. - ДВ, бр. 80 от 2018 г., в сила от 28.09.2018 г., отм. - ДВ, бр. 71 от 2019 г., в сила от 10.09.2019 г., нов - ДВ, бр. 79 от 2020 г.) (1)

Учебно-изпитната програма за държавния зрелостен изпит по български език и литература по чл. 134, ал. 1 от Закона за предучилищното и училищното образование включва учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове във втория гимназиален етап на средното образование.

(2) Учебно-изпитните програми за допълнителните държавни зрелостни изпити по избрани от зрелостника от учебните предмети по чл. 135, ал. 1 от Закона за предучилищното и училищното образование включват учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове в средната степен на образование.

Преходни и Заключителни разпоредби

§ 1. (1) Учебните програми, утвърдени при условията и по реда на тази наредба, влизат в сила за учениците, които през учебната 2016 - 2017 г. постъпват в I и в V клас, учениците, които през учебната 2017 - 2018 г., учебната 2018 - 2019 г. и учебната 2019 - 2020 г. постъпват в I, в V и в VIII клас, както и учениците, които през учебната 2020 - 2021 г. постъпват в VIII клас.

(2) През учебните години по ал. 1 учениците извън посочените в ал. 1 се обучават и завършват обучението си в съответния етап по учебни програми, утвърдени въз основа на отменената Наредба № 2 от 2000 г. за учебното съдържание (ДВ, бр. 48 от 2000 г.) при условията и по реда на Закона за народната просвета, Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план и подзаконовите актове за прилагането им.

§ 2. Наредбата влиза в сила от деня на обнародването ѝ в "Държавен вестник" и отменя Наредба № 2 от 2000 г. за учебното съдържание (обн., ДВ, бр. 48 от 2000 г.; изм., бр. 46 от 2004 г.; изм. и доп., бр. 58 от 2006 г.).

§ 3. Тази наредба се издава на основание чл. 22, ал. 3 във връзка с чл. 22, ал. 2, т. 4 от Закона за предучилищното и училищното образование.

Заключителни разпоредби КЪМ НАРЕДБА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА НАРЕДБА № 5 ОТ 2015 Г. ЗА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНАТА ПОДГОТОВКА

(ОБН. - ДВ, БР. 80 ОТ 2018 Г., В СИЛА ОТ 28.09.2018 Г.)

§ 8. За учебната 2018/2019 г. се прилагат разработените до влизането в сила на тази наредба годишни тематични разпределения.

§ 9. Наредбата влиза в сила от деня на обнародването ѝ в "Държавен вестник".

Заключителни разпоредби КЪМ НАРЕДБА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА НАРЕДБА № 5 ОТ 2015 Г. ЗА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНАТА ПОДГОТОВКА

(ОБН. - ДВ, БР. 71 ОТ 2019 Г., В СИЛА ОТ 10.09.2019 Г.)

§ 5. Наредбата влиза в сила от деня на обнародването ѝ в "Държавен вестник".

Заключителни разпоредби
КЪМ НАРЕДБА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА НАРЕДБА № 5 ОТ
2015 Г. ЗА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНАТА ПОДГОТОВКА

(ОБН. - ДВ, БР. 79 ОТ 2020 Г.)

§ 27. Учебните програми по общообразователния учебен предмет компютърно моделиране и информационни технологии, както и актуализираните в съответствие с тази наредба учебни програми по общообразователни учебни предмети за класовете от прогимназиалния етап започват да се прилагат:

1. от учебната 2021 - 2022 г. - за учениците, които постъпват в V клас;
2. от учебната 2022 - 2023 г. - за учениците, които постъпват в VI клас;
3. от учебната 2023 - 2024 г. - за учениците, които постъпват в VII клас.

§ 28. Общообразователният учебен предмет родинознание започва да се изучава вместо общообразователния учебен предмет околна среда:

1. от учебната 2021 - 2022 г. - от учениците, които постъпват в I клас;
2. от учебната 2022 - 2023 г. - от учениците, които постъпват във II клас.

§ 29. Учебно-изпитните програми, определени с тази наредба, се прилагат за държавните зрелостни изпити от учебната 2021 - 2022 г.

Заключителни разпоредби
КЪМ НАРЕДБА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА НАРЕДБА № 5 ОТ
2015 Г. ЗА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНАТА ПОДГОТОВКА

(ОБН. - ДВ, БР. 75 ОТ 2023 Г., В СИЛА ОТ 01.09.2023 Г.)

§ 7. Наредбата влиза в сила от деня на обнародването ѝ в "Държавен вестник".

Приложение № 1 към чл. 6, ал. 1, т. 1
(Изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.)

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
КОМПОНЕНТ *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК***

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
---------------------------------------	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Овладяване на основни правила на българския книжовен език
- Формиране на умения за уместна употреба на езикови средства в различни комуникативни ситуации
- Формиране на умения за четене и разбиране на текстове, функциониращи в комуникативната практика
- Формиране на умения за създаване на текстове, свързани с различни комуникативни цели и конкретни ситуации

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Езикови компетентности	Разграничава звук и буква в състава на думата.	X	X	X		X				
	Разграничава звуковите единици на езика и техни признаци.	X	X							
	Разграничава сричките в думата, включително ударената сричка.	X	X							

Прилага правописни правила за гласни и за съгласни звукове в различни фонетични позиции.	X			X						
Разпознава видове морфемни (представка и корен).	X									
Образува нови думи с изучените морфемни: сродни думи, сложни думи.	X		X							
Разпознава частите на речта (съществителни имена, прилагателни имена, глаголи, лични местоимения и числителни имена).	X									
Определя граматически признаци на изучените части на речта.	X									
Образува правилно граматическите форми на изучените части на речта и ги употребява уместно.	X									
Прави справка в тълковен речник за значението на определена дума.	X		X	X						
Определя лексикалното значение на думи за назоваване на заобикалящата действителност в съответствие с комуникативна ситуация.										
Разграничава пряко значение от преносно значение на думата.	X	X		X	X	X				
Употребява уместно в речта думи с близко значение и думи с противоположно значение (синоними и антоними).	X									
Разграничава словосъчетание от изречение.	X	X								
Разграничава просто изречение от сложно изречение.	X	X								
Прилага различни начини за свързване на прости изречения в сложно изречение.	X		X							

	Образува различни по цел на изказване и по състав изречения в зависимост от комуникативната ситуация.	X	X	X			X	X	X
	Оформя пунктуационно правилно простите изречения.	X				X			
Комуникативноречевите компетентности	Използва речевия етикет при поздравления и обръщания.	X			X		X	X	X
	Прилага правилата за речева учтивост (благодарност, молба, съгласие, несъгласие).	X	X				X	X	X
	Ориентира се в комуникативноречевата ситуация (Кой говори? На кого говори? Защо? Кога? Как? Къде?).	X		X			X	X	X
	Уместно употребява езикови и неезикови средства според комуникативната ситуация.	X		X	X		X	X	X
	Коментира факти и идеи от свой и от чужд текст.	X		X			X		X
	Прави умозаклучения и изводи, свързани със съдържанието, с езика и със структурата на текста.	X		X			X	X	X
	Търси и извлича конкретна информация от художествен и от нехудожествен текст.	X		X		X			X
	Изразява собствено мнение и го аргументира с оглед на ситуацията на общуване.	X		X		X		X	X
	Осмисля зададената тема на текста за съчинение и се придържа към нея при писане.	X						X	
	Разбира връзката между темата и заглавието на текста.	X							
	Пише под диктовка текст в съответствие с изучените правописни правила.	X	X	X		X			

Създава текст, чрез който преразказва подробно или сбито съдържанието на чужд художествен/нехудожествен повествователен текст.	X								X
Създава кратки текстове: поздравителна картичка, съобщение, покана, писмо.	X			X	X		X	X	X
Съчинява текст: описание, по преживявана случка, по въображение, по словесна опора, по картина или по серия от картини.	X			X			X		X
Редактира свой и чужд текст.	X			X	X				
Практически прилага правила за общуване в интернет и чрез електронни средства.	X	X	X	X	X		X	X	X

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
КОМПОНЕНТ *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК***

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Овладяване на основни езикови правила
- Придобиване на знания за системата и за структурата на българския език с цел разширяване на обема от езикови ресурси в речта на ученика
- Изграждане на умения за създаване и за възприемане на текстове, често използвани в речевата практика на ученика

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие, за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Социокултурни компетентности	Разбира зависимостта на езиковите средства от речевата ситуация и ги използва в съответствие с нея.	X			X	X				
	Разпознава вида на текста според сферата на общуване.	X			X	X				
	Владее речевия етикет при публично общуване.	X			X	X				
	Разказва, преразказва, описва, задава въпроси и дава отговори по поставена от друг или по избрана от него тема.	X			X	X	X			
	Изразява твърдения и се аргументира.	X				X	X			
	Търси, извлича, подбира и използва информация от различни видове текст и от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи.	X			X	X	X			
	Разбира инструкции и работи по зададен модел в училищна и в извънучилищна среда.	X			X	X	X			
Езикови компетентности	Познава видовете текст - описание, повествование, разсъждение.	X			X	X				
	Познава и прилага книжовни езикови правила.	X			X					
	Открива и редактира езикови грешки.	X			X					
	Владее езикови средства, свързани с фонетични, с морфологични, със синтактични и с лексикални явления, и ги използва уместно в речевата практика.	X			X	X				
	Служи си с разнообразни синтактични конструкции и използва синонимни варианти според целта на общуване.	X			X	X				
Комуникативни компетентности	<i>Слушане</i> Умее да изслушва и да сравнява различни мнения при участие в диалог и в дискусия.	X				X				

	Разбира смисъла на познат и на непознат текст при слушане с определена комуникативна задача.	X			X	X	X				
	<i>Четене</i> Разбира смисъла на познат и на непознат текст при четене с определена комуникативна задача.	X			X	X	X				
	Изработва план на текст с определена комуникативна задача.	X			X	X	X				
	<i>Говорене</i> Спазва правилата на книжовния изговор.	X					X				
	Поставя логическо ударение, като се съобразява с определена комуникативна цел.	X					X				
	Участва в диалог и в дискусия, умее да оспори мнение, различно от своето, като проявява толерантност и учтивост в общуването.	X			X		X				
	Създава в устна форма: - текст за представяне и текст за самопредставяне - отговор на научен въпрос, отговор на житейски въпрос и отговор на нравствен въпрос.	X	X		X	X	X				
	<i>Писане</i> Планира, структурира, композира и графично оформя текста, който създава.	X			X						
	Спазва изучените книжовни езикови правила. Използва уместно езикови средства.	X			X						
	Има формирани правописни навици по отношение на често употребявани думи и на думи от терминологичната лексика.	X			X						
	Редактира текст.	X			X						
Създава в писмена форма: - текст за представяне и текст за самопредставяне - обява, покана - план на текст - отговор на научен въпрос, отговор на житейски въпрос и отговор на нравствен въпрос.	X	X		X	X	X					

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
КОМПОНЕНТ *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК***

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Развиване на уменията на учениците да търсят, да извличат, да обработват и да използват информация от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи, както и на уменията за представяне на различни видове информация по зададени параметри
- Познаване и прилагане на книжовните езикови норми
- Придобиване на умения за сравняване и за анализиране на различни проблеми при участие в диалог и в дискусия, на умения за създаване на устни и на писмени текстове

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Социокултурни компетентности	Разграничава видовете функционални стилове (разговорен, художествен, научен, официално-делови, публицистичен).	X			X		X			
	Разбира отношението между речево поведение и особеностите на конкретната комуникативна ситуация.	X			X		X			
	Оценява идеи, тези и аргументи съобразно своя опит.	X						X		

	Търси, извлича, обработва и използва информация от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи.	X			X	X	X			
	Представя различни видове информация по зададени параметри.	X			X	X	X			
Езикови компетентности	Познава и прилага книжовните езикови норми.	X			X					
	Открива и редактира стилно-езикови грешки.	X			X					
	Задълбочава знанията си за лексикални и за граматични особености на книжовния български език.	X					X			
	Разпознава езикови особености на текстове, характерни за различните функционални стилове.	X			X		X			
Комуникативни компетентности	<i>Слушане</i> Сравнява и анализира различни проблеми при участие в диалог и в дискусия.	X						X		
	<i>Четене</i> Сравнява и анализира проблеми в текстове от различни функционални стилове.	X			X		X			
	<i>Говорене</i> Спазва нормите на книжовния изговор.	X						X		
	Подготвя и представя публично изказване по различни проблеми - по морален проблем, по житейски проблем, по граждански проблем.	X	X		X		X			
	<i>Писане</i> Спазва книжовните езикови норми.	X			X					
	Създава в писмена форма: - електронно писмо - резюме на научен текст - резюме на медиен текст - заявление - CV - есе по морален проблем - есе по граждански проблем	X	X		X		X			

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
КОМПОНЕНТ *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК***

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: **СРЕДНА**

ЕТАП: **ВТОРИ ГИМНАЗИАЛЕН**

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Усъвършенстване на уменията на учениците да търсят, да анализират и да синтезират информация от различни информационни източници и развиване на уменията да я обработват и да я използват за решаване на комуникативни задачи
- Прилагане в речевата практика на книжовните езикови норми
- Усъвършенстване на уменията за сравняване и за анализиране на различни гледни точки при участие в диалог и в дискусия, на умения за създаване на устни и на писмени текстове

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Социокултурни компетентности	Съобразява езиковия си изказ с различни типове ситуации в социокултурните сфери.	X			X		X			
	Оценява идеи, тези и аргументи в съответствие със своя опит и спрямо познанията, които има за гражданското общество.	X					X			
	Търси, анализира и синтезира информация от различни информационни източници, обработва я и я използва за решаване на комуникативни задачи.	X			X	X	X			

	Подбира самостоятелно начините за успешно публично представяне на различни видове информация.	X			X	X	X				
Езикови компетентности	Владее книжовните езикови норми.	X			X						
	Разпознава и редактира стилно-езикови грешки.	X			X						
	Използва уместно езикови средства за създаване на текст съобразно социокултурната сфера при изпълнение на комуникативни задачи.	X			X	X					
Комуникативни компетентности	<i>Слушане</i> Сравнява и анализира гледни точки при участие в диалог и в дискусия.	X					X				
	<i>Четене</i> Сравнява и анализира гледни точки при четене на текстове от различни функционални стилове.	X			X	X					
	<i>Говорене</i> Спазва правоговорната норма.	X									
	Подготвя и представя публично изказване по научен проблем.	X	X		X	X					
	Участва в интервю за кандидатстване за работа или за обучение.	X	X				X	X			
	<i>Писане</i> Спазва книжовните езикови норми.	X			X						
	Създава в писмена форма: - конспект на научен текст - библиография - мотивационно писмо - реферат - есе по житейски проблем	X	X		X	X					

	Открива значението на непознати думи в контекста на изученото литературно или фолклорно произведение или с речник.	X			X				
	Познава съдържанието на значими произведения на класиката в литературата за деца и фолклора, на съвременната литература за деца, включени в учебното съдържание.	X			X			X	
	Осмисля най-важното за характера на литературния герой и условността в неговия образ.	X							
	Изгражда си представа за автора чрез негови значими произведения.	X						X	
	Установява сходство и различия между две или повече литературни и/или фолклорни произведения чрез съпоставката им.	X	X		X				
	Изразява емоционално-оценъчно отношение към герои, епизоди, картини, литературни и фолклорни произведения и автори.	X						X	X
Социокултурни компетентности	Ориентира се в структурата на литературното или на фолклорното произведение.	X			X				
	Доказва, че е разбрал смисъла на прочетеното.	X			X	X			
	Чете с разбиране материали от детски списания, енциклопедии, достъпна информация от интернет.	X	X	X	X		X	X	X
	Открива основни белези на своята национална идентичност и културна различност в изучените литературни и фолклорни произведения.	X				X		X	
	Разказва по картина или по серия от картини (серия от илюстрации).	X	X	X					
	Съставя в устна и в писмена форма благопожелания, свързани с празничния календар.	X		X		X	X	X	
	Интерпретира текста на литературни и на фолклорни произведения чрез участие в групово и в екипна дейност на игрови и сценични форми по текста на литературни и фолклорни произведения.	X					X	X	

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
КОМПОНЕНТ ЛИТЕРАТУРА**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Запознаване с моралните норми и ценности, формирани в историческото развитие на човешката цивилизация и проявени в базисни за осмисляне на света модели - митичен, фолклорен и литературен
- Овладяване на знания и придобиване на умения, които дават възможност за пълноценно общуване с художествения текст като специфична, обогатяваща личността комуникация
- Развиване на способността за съпоставка между личния опит и образа на света, разгърнат в художествения текст, като път към изграждането на способност за критическо мислене и формиране на гражданска позиция

**ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ
ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С
ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ**

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие, за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Социокултурни компетентности	Различава основни ценности и норми, характерни за митокултурната, за фолклорната, за етническата национална и за гражданската национална общност, и ги съпоставя със своя опит.						X		X	
	Определя заложените в текста проблеми, съпоставя ги с личния си опит и обосновава позицията по тях.						X		X	

	Свързва изучените творби с имената на техните автори и с героите, сюжетите и мотивите им.						X		X	
	Обосновава чрез примери от художествения изказ и оценява естетическо въздействие на фолклорен и на литературен текст.	X					X	X		X
	Самостоятелно подбира четива и използва различни информационни източници, за да изпълни комуникативна или творческа задача.	X	X			X	X	X		X
Литературни компетентности	Различава характерни особености на митологичния, на фолклорния и на литературния образ на света и тълкува такива образи в конкретни текстове.							X		X
	Разпознава жанрове на словесността и описва изучените текстове съобразно жанровете им характеристики.									X
	Разпознава текстови структури, структурни елементи и обяснява функциите на тези елементи и отношенията между тях в изучените художествени текстове.							X		X
	Различава необичайни употреби на езика в художествен текст и обяснява значението им за посланието на текста.	X						X		X
Комуникативни компетентности	Създава в устна и в писмена форма с комуникативна задача: - характеристика на герой - описание на обстановка в художествен текст, описание на пейзаж в художествен текст - кратък отговор на литературен въпрос - разказ по въображение, разказ по преживяно, разказ по зададени опори - сбит преразказ, трансформиращ преразказ.	X	X			X	X	X		X
	Спазва книжовните езикови правила.	X				X				
	Анализира сполучливостта на свои и на чужди текстове според осъществяването на комуникативната им задача.	X				X	X	X		

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
КОМПОНЕНТ ЛИТЕРАТУРА**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Овладяване на знания и придобиване на умения, свързани с различни културни епохи в световната литература и с различни периоди в българската литература
- Развиване на умения за тълкуване на изучените творби съобразно културноисторическите им, родовите и/или жанровите им характеристики, както и съобразно принадлежността им към съответно литературно направление или проявленията на характерните му черти в тях
- Придобиване на умения за създаване на текстове с определена комуникативна цел

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Социокултурни компетентности	Различава светогледни идеи, характерни за различни културни епохи (Античност, Средновековие, Ренесанс, Просвещение, Романтизъм, модерност) и за различни литературни периоди (Българско възраждане, българска литература от Освобождението до Първата световна война, българска литература между двете световни войни и българска литература след Втората световна война), и обяснява прилики и разлики помежду им в контекста на културната динамика.						X		X	

	Съпоставя с личния си опит интерпретирани в изучените текстове ценности и норми, проблеми и конфликти, характерни за различни културни епохи (Античност, Средновековие, Ренесанс, Просвещение, Романтизъм, модерност) и за различни литературни периоди (Българско възраждане, българска литература от Освобождението до Първата световна война, българска литература между двете световни войни и българска литература след Втората световна война), и обосновава позиция по тях.							X	X
	Свързва изучените творби с имената на техните автори, с жанровете, с героите, със сюжетите и с мотивите им, с културната епоха на създаването и със съответното литературно направление.							X	X
	Идентифицира и оценява в изучените текстове от различни културни епохи и/или литературни направления специфични начини за въздействие.							X	X
	Подбира, извлича и обработва съобразно няколко критерия информация от различни източници, за да изпълни самостоятелно конкретна задача - изследователска, комуникативна или творческа.	X	X	X	X	X			X
Литературни компетентности	Тълкува изучените творби от различни културни епохи (Античност, Средновековие, Ренесанс, Просвещение, Романтизъм, модерност) и от различни литературни периоди (Българско възраждане, българска литература от Освобождението до Първата световна война, между двете световни войни и след Втората световна война) съобразно културноисторическите им характеристики.							X	X
	Разпознава словесни форми, родове и жанрове на литературата.								X
	Тълкува изучените творби съобразно родовете и/или жанровете им характеристики.								X

	Различава характерни черти и проявления на следните направления в литературата: <i>Романтизъм, реализъм, модернизъм</i> ; на Българското възраждане като литературен период и тълкува изучените творби съобразно принадлежността им към съответното направление или период или съобразно проявленията на характерните му черти в тях.						X	X
	Разпознава литературни похвати, тропи и фигури и обяснява функциите им в изучените творби.	X					X	X
	Идентифицира и тълкува интерпретации на едни и същи мотиви и/или устойчиви сюжети в изучените творби от различни културни епохи и/или литературни направления.						X	X
Комуникативни компетентности	Създава с определена комуникативна цел: <ul style="list-style-type: none"> есе по морален проблем, интерпретиран в изучен (откъс от) текст есе по граждански проблем, интерпретиран в изучен (откъс от) текст резюме на съдържанието на (откъс от) изучен повествователен текст. 	X	X		X	X	X	X
	Спазва книжовните езикови норми.	X			X			
	Анализира и критично оценява свои и чужди текстове според осъществяването на комуникативните им цели.	X			X	X	X	

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
КОМПОНЕНТ ЛИТЕРАТУРА**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ВТОРИ ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП
--------------------------------------	-------------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Придобиване на умения за различаване в художествени творби на интерпретации на общочовешки теми и за тълкуване на тези интерпретации съобразно тяхната специфика
- Развиване на умения за тълкуване на творби съобразно родовите и/или жанровите им характеристики
- Развиване на уменията за създаване на текстове с определена комуникативна цел

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Социокултурни компетентности	Определя ценности и норми, проблеми и конфликти, заложен в интерпретацията на общочовешки теми в художествени творби, и ги съотнася помежду им.						X		X	
	Съпоставя с личния и с обществения си опит интерпретирани в художествени творби ценности и норми, проблеми и конфликти, свързани с общочовешки теми, и аргументирано обосновава и защитава собствена позиция по тях.						X		X	
	Свързва изучените творби от българската литература с имената на техните автори, с жанровете, с героите, със сюжетите, с мотивите и с основните им теми.						X		X	
	Идентифицира и оценява в художествени творби специфични начини за въздействие и за внушение на определена гледна точка, свързана с общочовешка тема.						X		X	
	Намира, подбира, извлича и обработва съобразно няколко критерия информация от различни източници, за да изпълни самостоятелно конкретна задача -	X	X		X	X	X			X

	творческа, интерактивна или по изследователски проект.													
Литературни компетентности	Различава в художествени творби интерпретации на общочовешки теми и тълкува тези интерпретации съобразно тяхната специфика.	X						X				X		
	Разпознава жанрове на литературата.											X		
	Тълкува художествени творби съобразно жанровете и/или родовите им характеристики.											X		
	Разпознава литературни похвати, тропи и фигури и обяснява значението им за специфични интерпретации на общочовешка тема в художествени творби.	X							X				X	
	Съпоставя интерпретации на една и съща общочовешка тема в художествени творби и конструира връзки между творбите.		X						X				X	
Комуникативни компетентности	Създава с определена комуникативна цел: <ul style="list-style-type: none"> есе по житейски проблем, интерпретиран в една или в няколко художествени творби интерпретативно съчинение по проблем върху една или върху няколко художествени творби. 	X	X		X	X	X						X	
	Спазва книжовните езикови норми.	X			X									
	Анализира и критично оценява свои и чужди текстове според осъществяването на комуникативните им цели.	X			X	X	X							

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ЧУЖД ЕЗИК

Изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет чужд език определят очакваните резултати от обучението по чужд език в края на образователните етапи и степени в часовете от общообразователната подготовка. Те са разработени съобразно:

- Референтни документи на ЕС: Обща европейска езикова рамка; Европейска референтна рамка за ключови компетентности; Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот.

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ЧУЖД ЕЗИК

- да повишава езиковата и общата култура и културата на общуване на учениците;
- да насърчава учениците да осмислят националната си идентичност в условията на езиково и културно многообразие;
- да изгражда межкултурни компетентности у учениците и да ги подготвя за общуване с други културни и езикови общности;
- да изгражда умения за самостоятелно развитие на учениците чрез: инициативност, творчество, решаване на проблеми, вземане на самостоятелни решения, критично мислене и др.;
- да развива у учениците умения за работа в екип;
- да научи учениците да използват информация от източници на чужд език;
- да използва чуждия език като средство за обучение по различни общообразователни учебни предмети;
- да изгради умения за учене, свързани с разбиране на информация, усвояване на знания и тяхното приложение в нови ситуации, извършване на анализ, синтез и оценка;
- да създаде условия за изграждане на езикови компетентности на съответния език, включващи знания, умения и стратегии за успешно общуване.

ЕЗИКОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Уменията за общуване на чужди езици е една от основните компетентности, дефинирани в Европейската референтна рамка като ключови за лична реализация активен граждански живот и за интегриране в съвременното общество.

Обучението по чужд език във всички етапи и степени е свързано с обучението и по другите ключови компетентности.

Общообразователната подготовка по учебен предмет чужд език е неразделна част от системата на общообразователна подготовка в следните степени и етапи:

Степен	Етап	Клас
Средна степен на образование	Втори гимназиален етап	XI - XII клас
Средна степен на образование	Първи гимназиален етап	VIII - X клас
Основна степен на образование	Прогимназиален етап	V - VII клас
Основна степен на образование	Начален етап	II - IV клас

Изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет чужд език отразяват:

- **последователността** в обучението по чужди езици в българското училище;
- **ниво** на владеене на чуждия език.

Нивото на владеене на чуждия език се отнася до задължителната подготовка.

Като следват принципа на **постижимост**, изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет чужд език определят обема на учебното съдържание съобразно възрастовите характеристики на учениците и отразяват нивата на владеене на чужд език за съответната образователна степен.

Изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет чужд език осигуряват равнопоставеност и интегрирано въвеждане и изграждане на четирите основни **речеви умения**: слушане, говорене, четене и писане, които са в основата на езиковите компетентности, необходими за изграждане на **умения за живот**.

Изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет чужд език предвиждат **взаимодействие**:

- в рамките на общообразователен учебен предмет чужд език;
- между общообразователен учебен предмет чужд език и другите общообразователни учебни предмети.

Изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет чужд език описват всяко ниво, което учениците трябва да достигнат в резултат на обучението при завършване на определена образователна степен или етап, съответстващо на нивата на владеене на чужд език **A1 - B2.1** според **Общата европейска езикова рамка**.

НИВА НА ВЛАДЕЕНЕ НА ЧУЖД ЕЗИК

ПО ОБРАЗОВАТЕЛНИ ЕТАПИ И СТЕПЕНИ В СЪОТВЕТСТВИЕ С ОБЩАТА ЕВРОПЕЙСКА ЕЗИКОВА РАМКА

ОСНОВНА СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ

А. Начален етап

При завършване на **начален етап** се очаква учениците да владеят изучавания чужд език на ниво **A1**.

Б. Прогимназиален етап

При завършване на прогимназиалния етап - **основната степен на образование**, се очаква учениците да владеят изучавания чужд език на ниво **A2**.

СРЕДНА СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ

А. (Изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.) Първи гимназиален етап

При завършване на първия гимназиален етап от средната степен на образование (X клас) се очаква учениците да владеят два чужди езика на следните нива:

1. За училища с интензивно изучаване на чужд език:
  - 1.1. Интензивно изучаван в VIII клас чужд език - на ниво B1
  - 1.2. Чужд език, чието изучаване започва в IX клас - на ниво A1
2. За училища без разширено и без интензивно изучаване на чужд език:
  - 2.1. Чужд език, чието изучаване започва в VIII клас - на ниво A2
  - 2.2. Чужд език, чието изучаване започва в IX клас - на ниво A1
3. За училища с разширено изучаване на чужд език:
  - 3.1. Разширено изучаван в VIII клас чужд език - на ниво B1.1
  - 3.2. Чужд език, чието изучаване започва в IX клас - на ниво A1.

Б. (Изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.) Втори гимназиален етап

При завършване на втория гимназиален етап на средната степен на образование (XII клас) се очаква учениците да владеят два чужди езика на следните нива:

1. За училища с интензивно изучаване на чужд език:
  - 1.1. Интензивно изучаван в VIII клас чужд език - на ниво B2.1
  - 1.2. Чужд език, чието изучаване започва в IX клас - на ниво A2
2. За училища без разширено и без интензивно изучаване на чужд език:
  - 2.1. Чужд език, чието изучаване започва в VIII клас - на ниво B1.1
  - 2.2. Чужд език, чието изучаване започва в IX клас - на ниво A2
3. За училища с разширено изучаване на чужд език:
  - 3.1. Разширено изучаван в VIII клас чужд език - на ниво B1
  - 3.2. Чужд език, чието изучаване започва в IX клас - на ниво A2.

НИВО А1

Умение	Компетентности В резултат на обучението ученикът може:	Очаквани резултати
Слушане	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира познати думи и изрази, свързани с конкретното му обкръжение, когато се говори бавно и ясно със стандартно произношение и характерна за езика интонация; - да следва елементарни упътвания; - да разбира общото съдържание на кратък елементарен текст; - да се ориентира в пространството, времето и цифрите.	<ul style="list-style-type: none"> - разбиране на общото съдържание; - разбиране на кратки, ясни указания; - разбиране на елементарни, полезни подробности.
Четене	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира познати имена, думи и изрази, срещани в обичайни ситуации от ежедневието по изучени теми; - да разбира кратки електронни съобщения, картички или писма; - да разбира кратка и несложна информация, особено в случаите, когато тя е онагледена; - да търси и намира необходима информация в интернет среда; - да разбира съдържанието на елементарни текстове, като при необходимост ги препрочита.	<ul style="list-style-type: none"> - общо разбиране на кратки и елементарни текстове; - разбиране на несложни съобщения, указания и информация.
Говорене	<p>При диалогична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да общува по елементарен начин, подпомогнат от събеседника, който е готов да повтори бавно или преформулира казаното; - да води елементарен разговор по познати теми, като задава и отговаря на елементарни въпроси;	<p>При диалогична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - комуникативно съответствие: адекватност по отношение на ситуацията, партньора; - разбираемост на произношението; - уместна употреба на лексиката;

	<ul style="list-style-type: none"> - да се ориентира в пространството, времето и цифрите; - да изразява свои непосредствени желаниа и потребности; - да установява кратък социален контакт, използвайки елементарни форми на вежливост; - да говори макар и бавно, с по-дълги паузи и с произношение и интонация, ненарушаващи разбирането; - да владее компенсаторни комуникативни стратегии. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се представя, използвайки прости изречения; - да описва в много кратък вид хора, с които общува, условията си на живот и заобикалящата среда; - да разказва посредством прости фрази за всекидневните си дейности и предпочитания; - да говори макар и бавно, с по-дълги паузи и с произношение и интонация, ненарушаващи разбирането; - да владее компенсаторни комуникативни стратегии. 	<ul style="list-style-type: none"> - съобразяване с изучените граматични норми на езика. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - кратко описание; - съдържателно съответствие: адекватност по отношение на поставената задача; - уместна употреба на лексиката; - разбираемост на изказването, произношението, интонацията; - съобразяване с изучените граматични норми на езика.
<p>Писане</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да представя накратко личните си данни във формуляр или въпросник; - да описва с елементарни изрази и фрази себе си и хора от близкото обкръжение; - да пише кратък текст за картичка, електронно съобщение или писмо, по зададени опори, като при необходимост ползва речник; - да изпълнява елементарни проекти (творчески задачи) по зададени познати и/или изучени теми. 	<ul style="list-style-type: none"> - съставяне на елементарен писмен текст с ограничен обем думи; - уместна употреба на лексиката; - съобразяване с изучените граматични и правописни норми на езика; - умение да се ползва речник.

НИВО А2

Умение	Компетентности В резултат на обучението ученикът може:	Очаквани резултати
Слушане	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира най-същественото в кратки послания, обяви и съобщения, представени с ясна дикция и нормално темпо на речта, стандартно произношение и характерна за езика интонация; - да разбира често употребявана лексика и изрази, свързани с всекидневието, близкото обкръжение и др.; - да проследява кратък разговор между носители на езика, като идентифицира лицата, темата на разговора, изразените мнения и чувства; - да разбира основната информация от средствата за масово осведомяване (според личните си интереси). 	<ul style="list-style-type: none"> - разбиране на общото съдържание; - разбиране на комуникативната насоченост на събеседника (цел, адресат); - разбиране на конкретни подробности, които носят важна информация.
Четене	<ul style="list-style-type: none"> - да определя темата и извлича основната информация от ограничени по обем писмени текстове със стандартен език; - да се ориентира и открива необходимата полезна информация в обяви, проспекти, реклами, менюта, разписания, указания за ползване и действие и др.; - да разбира кратки писма и електронни съобщения, определяйки изразените в тях намерения и чувства; - да търси и намира необходима информация в интернет среда; - да се ориентира в несложни текстове с помощта на илюстративен материал в тях или като използва компенсаторни стратегии. 	<ul style="list-style-type: none"> - общо разбиране на съдържанието (съществени моменти в текста); - разбиране на основната тема; - разбиране на конкретни подробности; - разбиране на комуникативната насоченост и вида на текста.
Говорене	<p>При диалогична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да общува във всекидневни ситуации, които изискват пряк 	<p>При диалогична реч:</p>

	<p>обмен на информация по познати теми;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да установява контакт при изпълнението на лесни и обичайни задачи и дейности; - да участва в разговор с кратки реплики, дори и да не разбира изцяло всичко, разчитайки на помощта на събеседника; - да говори макар и бавно, с паузи, с произношение и интонация, ненарушаващи разбирането; - да владее компенсаторни комуникативни стратегии. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да използва набор от изречения или изрази, за да опише с прости думи семейството и познати хора, условията си на живот и обкръжаващата го среда; - да разказва за себе си, за настоящата си и предходна дейност, за бъдещите си планове; - да изразява накратко своя преценка или мнение по познати теми; - да говори макар и бавно, с паузи, с произношение и интонация, ненарушаващи разбирането; - да владее компенсаторни комуникативни стратегии. 	<ul style="list-style-type: none"> - съдържателно съответствие по отношение на поставената задача; - комуникативно съответствие: адекватност по отношение на ситуацията, партньора; - уместна употреба и разнообразие на лексиката; - разбираемост на изказването: произношение, интонация, гладкост; - граматична коректност. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - описание, кратък разказ; - съдържателно съответствие: адекватност по отношение на поставената задача; - уместна употреба и разнообразие на лексиката; - разбираемост на изказването: произношение, интонация, гладкост; - граматична коректност.
Писане	<ul style="list-style-type: none"> - да формулира кратки съобщения и бележки; - да попълва формуляри; - да пише писмо или електронно писмо с цел покана или молба, извинение, отказ, изразяване на благодарност и др., използвайки несложни изрази и връзки; - да описва накратко събитие от личния си житейски опит; - да съставя кратък текст по зададени опори; - да изпълнява проекти (творчески задачи) по зададени теми. 	<ul style="list-style-type: none"> - съответствие на вида, структурата и съдържанието на текста с поставената задача; - уместна употреба и разнообразие на лексиката; - съобразяване с граматичните и правописните норми.

НИВО В1

Умение	Компетентности В резултат на обучението ученикът може:	Очаквани резултати
Слушане	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира несложни текстове на стандартен език по познати теми; - да разбира общия смисъл на несложни текстове от по-широки области на обществения живот, с общо употребявана лексика и с нормално темпо на говорене, като при необходимост използва компенсаторни стратегии; - да разбира общия смисъл на информация от средствата за масово осведомяване; - да извлича обща информация и необходими подробности от текстове на стандартен език по познати теми.	<ul style="list-style-type: none"> - разбиране на общото съдържание; - разбиране на основна информация; - разбиране на подробности от текста; - намиране на конкретна информация в текста; - разбиране на комуникативната насоченост на събеседника (цел, адресат).
Четене	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира текстове на стандартен език на познати теми и извлича основна информация и конкретни подробности; - да разбира текстове (художествени и научнопопулярни) на теми от ежедневието и по актуални събития; - да разбира обяснения, описания, инструкции и др.; - да разбира описания на събития, чувства и желания в лична кореспонденция; - да търси и намира необходима информация в интернет среда; - да се ориентира в текстове и с помощта на ограничен илюстративен материал, като използва компенсаторни стратегии.	<ul style="list-style-type: none"> - общо разбиране на съдържанието; - разбиране на основна тема; - разбиране на подробности на текста; - разбиране на комуникативното намерение на автора (цел, адресат); - намиране на конкретна информация при четене.

<p>Говорене</p>	<p>При диалогична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да води разговор по познати теми, дори понякога да прави паузи, за да обмисля и коригира казаното; - да изразява и реагира на чувства (удивление, щастие, тъга, интерес, безразличие т.н.); - да изразява лично мнение при общуване; - да се справя в речеви ситуации от ежедневието по познати теми; - да говори относително гладко, без големи паузи, с произношение и интонация, близки до стандартните; - да владее компенсаторни комуникативни стратегии. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да представя информация по дадена тема, като успява да открие най-важното; - да описва случки, събития и преживявания, като използва думи и изрази от изучените теми; - да преразказва устно кратки текстове; - да обяснява и да посочва причините за своите планове и намерения; - да прави кратка презентация на позната тема; - да говори относително гладко, без прекалено големи паузи, с произношение и интонация, близки до стандартните; - да владее компенсаторни комуникативни стратегии. 	<p>При диалогична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съдържателно съответствие по отношение на поставената задача; - комуникативно съответствие: адекватност по отношение на ситуацията, партньора; - уместна употреба и разнообразие на лексиката; - разбираемост на изказването: произношение, интонация, гладкост; - съобразяване с граматичните норми на езика. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съдържателно съответствие по отношение на поставената задача; - уместна употреба и разнообразие на лексиката; - разбираемост на изказването: произношение, интонация, гладкост; - съобразяване с граматичните норми на езика.
<p>Писане</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да създава описателни и повествователни текстове на теми от ежедневието и/или по познати и актуални теми; - да създава кратки информативни текстове; - да попълва формуляри, анкети и др. с изискване за подробна информация, излагане на лично мнение или натрупан опит; - да разработва проекти (творчески задачи) по познати теми, като ползва различни източници; - да води лична кореспонденция, като описва събития и впечатления; - да разказва/преразказва история. 	<ul style="list-style-type: none"> - съответствие на вида, структурата и съдържанието на текста с поставената задача; - спазване на изискванията на съответния жанр; - спазване на логическата свързаност и последователност на изложението; - уместна употреба и разнообразие на лексиката; - съобразяване с граматичните и правописните норми на езика.

НИВО В1.1

Умение	Компетентности В резултат на обучението ученикът може:	Очаквани резултати
Слушане	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира несложни текстове на стандартен език по познати теми; - да разбира общия смисъл на несложни текстове от по-широки области на обществения живот, с общоупотребявана лексика и с нормално темпо на говорене, като при необходимост използва компенсаторни стратегии; - да разбира общия смисъл на информация от средствата за масово осведомяване (според личните си интереси); - да извлича обща информация и необходими подробности от текстове на стандартен език по познати теми.	<ul style="list-style-type: none"> - разбиране на общото съдържание; - разбиране на основна информация; - разбиране на подробности от текста; - намиране на конкретна информация в текста; - разбиране на комуникативната насоченост на събеседника (цел, адресат).
Четене	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира текстове на стандартен език на познати теми и извлича основна информация и конкретни подробности; - да разбира текстове (художествени и научнопопулярни) на теми от ежедневието; - да разбира обяснения, описания, инструкции и др. и с помощта на речник; - да разбира описания на събития, чувства и желания в лична кореспонденция; - да търси и намира необходима информация в интернет среда; - да се ориентира в текстове и с помощта на ограничен илюстративен материал, като използва компенсаторни стратегии.	<ul style="list-style-type: none"> - общо разбиране на съдържанието; - разбиране на основна тема; - разбиране на подробности на текста; - разбиране на комуникативното намерение на автора (цел, адресат); - намиране на конкретна информация при четене.

<p>Говорене</p>	<p>При диалогична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да води разговор по познати теми, дори понякога да прави паузи, за да обмисля и коригира казаното; - да изразява и реагира на чувства (удивление, щастие, тъга, интерес, безразличие и т.н.); - да изразява лично мнение при общуване, като изразява съгласие или несъгласие; - да се справя в речеви ситуации от ежедневието по познати теми; - да говори относително гладко, може и с по-големи паузи, с произношение и интонация, близки до стандартните; - да прилага компенсаторни комуникативни стратегии. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да дава информация по дадена тема, като успява да открие най-важното; - да описва случки, събития и преживявания, като използва думи и изрази от изучените теми; - да преразказва устно кратки текстове; - да посочва причини за свои планове и намерения; - да прави кратка презентация на позната тема; - да говори относително гладко, може и с по-големи паузи, с произношение и интонация, близки до стандартните; - да владее компенсаторни комуникативни стратегии. 	<p>При диалогична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съдържателно съответствие по отношение на поставената задача; - комуникативно съответствие: адекватност по отношение на ситуацията, партньора; - уместна употреба и разнообразие на лексиката: - разбираемост на изказването: произношение, интонация, гладкост; - съобразяване с граматичните норми на езика. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съдържателно съответствие по отношение на поставената задача; - уместна употреба и разнообразие на лексиката; - разбираемост на изказването: произношение, интонация, гладкост; - съобразяване с граматичните норми на езика.
<p>Писане</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да създава описателни и повествователни текстове на теми от ежедневието; - да създава кратки информативни текстове; - да попълва формуляри, анкети и др. с изискване за подробна информация, излагане на лично мнение или натрупан опит; - да разработва проекти (творчески задачи) по познати теми, като ползва различни източници; - да води лична кореспонденция, като описва събития и впечатления; - да разказва/преразказва история. 	<ul style="list-style-type: none"> - съответствие на вида, структурата и съдържанието на текста с поставената задача; - спазване на изискванията на съответния жанр; - спазване на логическата свързаност и последователност на изложението; - уместна употреба и разнообразие на лексиката; - съобразяване с граматичните и правописните норми на езика.

НИВО В2.1

Умение	Компетентности В резултат на обучението ученикът може:	Очаквани резултати
Слушане	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира сравнително сложни текстове на стандартен език при нормално темпо на говорене; - да разбира текст или разговор по познати теми в дадена професионална област от различни житейски ситуации (може да използва компенсаторни стратегии); - да разбира основната и конкретна информация от телевизионни и радиопредавания, интервюта, дискусии, пиеси, както и филми на стандартен език; - да разбира основните идеи на сравнително сложни текстове на по-абстрактни теми; - да използва различни стратегии при разбиране на текста; - да разбира най-общо съдържащата се в текста имплицитна информация. 	<ul style="list-style-type: none"> - общо разбиране на съдържанието (съществени моменти в текста); - разбиране на основната тема; - разбиране на подробности от текста; - разбиране на комуникативното намерение на говорещия (цел, адресат); - разбиране на имплицитна информация.
Четене	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира основната идея и важността на съдържанието на новини, статии и репортажи по теми, свързани с неговите интереси или актуални за обществото; - да разбира с помощта на речник текстове по теми от областта на изкуството и културата и да прави обобщение на основните моменти; - да разбира лична и официална кореспонденция и с помощта на речник; - да търси и намира информация в интернет среда; - да разбира най-общо съдържащата се в текста имплицитна информация. 	<ul style="list-style-type: none"> - общо разбиране на съдържанието; - разбиране на основната тема; - разбиране на подробности от текста; - разбиране на имплицитна информация; - разбиране на комуникативното намерение на автора (цел, адресат).
Говорене	<p>При диалогична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да води разговор при активно и равностойно участие в общуването, като използва изучен набор от изразни средства; 	<p>При диалогична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съдържателно съответствие по отношение на поставената задача;

	<ul style="list-style-type: none"> - да обменя фактологична информация по теми, свързани с неговите интереси - да изразява емоции и отношение към определени събития и преживявания; - да аргументира мнението си; - да говори сравнително гладко, с по-малки паузи, с произношение и интонация, близки да стандартните; - да владее компенсаторни комуникативни стратегии. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да представя ясна и подробна информация, свързана с интересуващите го области; - да описва подробно случки, събития и преживявания и изразява лично мнение; - да разказва сюжета на филм или пиеса; - да изразява и обосновава свое мнение/становище по даден проблем/въпрос; - да подготвя и прави презентации; - да говори сравнително гладко, с по-малки паузи, с произношение и интонация, близки да стандартните, като използва изучен набор от изразни средства; - да владее компенсаторни комуникативни стратегии. 	<ul style="list-style-type: none"> - комуникативно съответствие: адекватност по отношение на ситуацията, партньора; - лексика и фразеология: уместна употреба и богатство на използваните средства; - разбираемост на изказването: произношение, интонация, гладкост; - съобразяване с граматичните норми на езика. <p>При монологична реч:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съдържателно съответствие по отношение на поставената задача; - комуникативно съответствие: адекватност по отношение на ситуацията, партньора; - съответствие на вида текст; - лексика и фразеология: уместна употреба и богатство на използваните средства; - разбираемост на изказването, произношение, интонация, гладкост; - съобразяване с граматичните норми на езика.
<p>Писане</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да пише ясни и подробни текстове по разнообразни и/или изучавани теми; - да пише резюме на текст; - да обобщава информация от различни източници; - да води официална кореспонденция; - да разработва проект (творческа задача) по зададена тема, като използва различни източници; - да участва в диалогична писмена комуникация (чат, скайп, вайбър и др.) - да описва реални или въображаеми събития; - да описва чувства, лични преживявания и отношения. 	<ul style="list-style-type: none"> - съответствие на вида, структурата и съдържанието на текста с поставената задача; - лексика и фразеология - уместна употреба, богатство на използваните средства; - съобразяване с граматичните и правописните норми на езика.

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ МАТЕМАТИКА**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
---------------------------------------	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Усвояване на естествените числа и принципа за образуването на редицата на естествените числа
- Овладяване на алгоритми за смятане - събиране, изваждане, умножение и деление
- Овладяване на знания за мерни единици за дължина, маса и време и на умения за действия с еднородни именовани числа
- Разпознаване на геометрични фигури
- Формиране на начални умения за измерване и чертане
- Формиране на умения за описване на ситуации от реалния свят с математически модели
- Изграждане на умения за прилагане на някои рационални подходи при решаване на задачи
- Формиране на интерес към математиката
- Изграждане на умения за самоконтрол и самооценка

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
		Числа	Чете, пише и сравнява естествени числа.	X		X	X	X		
	Познава десетичната позиционна бройна система.	X		X						
	Събира и изважда естествени числа.	X		X	X	X				

Описва ситуации от заобикалящия го реален свят с математически модел.	X		X	X	X	X	X	X	X	X
Интерпретира съдържателно информация от различни източници и получени резултати при решаване на задачи.	X		X	X	X	X	X	X	X	X
Прави правдоподобни предположения по събрани данни от заобикалящия го реален свят.	X		X	X	X	X	X	X	X	X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: **ОСНОВНА** | ЕТАП: **ПРОГИМНАЗИАЛЕН**

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Формиране на логическо мислене, комбинативност, наблюдателност и на математическа компетентност.
- Емпирично формиране на част от геометричните знания.
- Създаване на представа за аксиоматично изграждане на теория.
- Формирането на математическа компетентност за етапа трябва да става главно на познавателно и комуникативно ниво, като се развие способността ученикът да прилага математически разсъждения за решаване на проблеми от други предметни области и от ежедневието.
- Математическата компетентност относно необходимите знания по математика на този етап включва стабилно познаване на изучаваните рационални числа, мерки, мерни единици, геометрични фигури, основни действия и основни математически понятия, разбиране на математическите твърдения, както и отношение към въпросите, на които математиката може да предложи отговор.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Области на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Числа. Алгебра	Сравнява рационални числа и извършва действията събиране, изваждане, умножение, деление и степенуване (степен с естествен степенен показател, степен с цял показател); закръглява рационални числа с определена точност; умее да представя числата в стандартен запис.			X	X	X	X	X		
	Пресмята числови изрази в множеството на рационалните числа.			X	X	X	X			
	Извършва действията (събиране, изваждане, умножение, деление и степенуване с цял степенен показател) с цели изрази, извършва тъждествени преобразувания с тях и пресмята стойност на цял израз.			X	X	X			X	
	Решава линейни уравнения без параметър, уравнения, свеждащи се до линейни от вида и модулни уравнения от вида .			X	X	X				X
	Решава линейни неравенства с едно неизвестно без параметър.			X	X	X			X	
Фигури и тела	Знае основните равнинни геометрични фигури: триъгълник, четириъгълник, правилен многоъгълник и окръжност, техните елементи, видове, техни свойства и признаци и умее да ги прилага.	X	X	X	X	X			X	X
	Познава права призма, пирамида, прав кръгов цилиндър, прав кръгов конус, знае елементите и развивките им; познава сфера и кълбо и знае елементите им.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Определя по вид и намира ъгли, получени при пресичането на прави в равнината.	X		X	X	X				
	Прилага признаците за еднаквост на триъгълници.	X		X	X	X				
	Прилага Питагоровата теорема.	X		X	X	X				
	Построява геометрични обекти, описани в основните пострителни задачи.	X		X	X	X				X
Функции. Измерване	Прилага формулите за периметър и лице на основни равнинни фигури.	X		X	X	X		X		

	Прилага формулите за лице на повърхнина и обем на ръбести и валчести тела.	X		X	X	X		X		
	Разбира връзките между кратни и производни на мерните единици и умее да преминава от една мерна единица в друга.	X		X	X	X	X			X
	Построява точка по дадени координати и определя координати на точка спрямо Декартова координатна система в равнината.	X		X		X	X	X		X
Логически знания	Разбира на конкретно ниво смисъла на логическите съюзи "и", "или", "ако ..., то ...", отрицанието "не" и на релациите "следва" и "еквивалентност".	X		X	X	X	X	X	X	X
	Преценява вярност и рационалност в конкретна ситуация и умее да обосновава изводи.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Образува на конкретно ниво отрицание на съждение.	X		X	X	X	X	X	X	
	Разбира смисъла на думите определение, аксиома, теорема, разграничава условие от заключение на теорема.	X		X		X	X		X	
	Познава метода за доказване на твърдение чрез допускане на противното.	X		X		X	X	X	X	
Елементи от вероятности и статистика	Събира систематично, организира и описва данни и ги представя по различни начини.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Разчита, интерпретира и оценява информация, представена с текст, с графики, с таблици или с диаграми.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Умее да намира средноаритметично и да го използва за интерпретиране на данни.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Умее да намира подмножество на дадено множество и сечение/обединение на множества.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Използва множества от данни за отговаряне на въпроси и за решаване на задачи.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Знае понятието "случайно събитие" на най-просто ниво, може да пресмята вероятност на случайно събитие като отношение на възможности.	X		X	X	X	X	X	X	X

	Умее да построява кръгови диаграми и да интерпретира данни.	X	X	X	X	X	X	X	X
	Умее да прилага определението на класическа вероятност.	X	X	X	X	X	X	X	X
Моделиране	Знае понятието "процент" и умее да представя и намира определено количество по различни начини.	X	X	X	X	X	X	X	X
	Знае понятието "лихва" и го прилага в задачи.	X	X	X	X	X	X	X	X
	Оценява и интерпретира съдържателно получен при моделиране резултат и предвижда в определени рамки очакван резултат.	X	X	X	X	X	X	X	X
	Моделира с числов или с цял алгебричен израз.	X	X	X	X	X	X	X	X
	Моделира с линейни уравнения или с уравнения, свеждащи се до линейни; моделира с линейни неравенства.	X	X	X	X	X	X	X	X
	Знае понятието "пропорция", основното свойство на пропорциите и може да го прилага при решаване на задачи.	X	X	X	X	X	X	X	X
	Познава права и обратна пропорционалност и умее да ги прилага в практически задачи.	X	X	X	X	X	X	X	X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Формиране на логическо и пространствено мислене, наблюдателност и на математическа компетентност.
- Формирането на математическа компетентност за етапа е на познавателно, комуникационно и аналитично ниво, като се развие способността и желанието на индивида да използва математически методи на мислене и на представяне - чрез формули, модели, конструкции, графики, диаграми - най-общо казано "работа с данни".
- Математическата компетентност за първи гимназиален етап включва стабилно познаване на факти, основни величини и закономерности, както и набор от познавателни и практически умения, необходими за решаване на задачи и проблеми чрез подбор и прилагане на основни методи и инструменти.
- Математическата компетентност на този етап предполага и поемане на отговорност за самостоятелно изпълнение на задачи в процеса на обучение, както и проява на отношение и избор на решение и поведение съобразно конкретни проблеми и обстоятелства.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Области на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Числа. Алгебра	Познава реалните числа и умее да ги изобразява върху реалната права; сравнява ирационални числа, записани с квадратен корен, и извършва операции с тях.			X	X	X	X	X		
	Решава квадратни уравнения по формулата за намиране на корените им и прилага формулите за връзка между корени и коефициенти на квадратно уравнение.			X	X	X				
	Извършва тъждествени преобразувания на рационални и ирационални изрази (съдържащи квадратни корени).			X	X	X				
	Решава: - рационални уравнения, свеждащи се до линейни или квадратни; - рационални неравенства без параметър, включително и по метода на интервалите; - системи уравнения от първа и втора степен с две неизвестни без параметър чрез заместване или събиране; - системи линейни неравенства с едно неизвестно без параметър;				X	X	X		X	

	Разграничава съединения без повторение в конкретна ситуация и ги пресмята по правилото за събиране, по правилото за умножение на възможности или по съответните формули.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Знае понятието класическа вероятност и умее да пресмята класическа вероятност в практически задачи.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Умее да намира сечение/обединение на множества и допълнение и подмножество на дадено множество.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Знае понятията генерална съвкупност и извадка.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Умее да намира централните тенденции в данни - мода, медиана, средноаритметично.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Разчита, интерпретира и оценява информация, представена с графики, с таблици или с диаграми.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Моделиране	Знае понятието вектор, операциите събиране и изваждане на вектори, умножение на вектор с число.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Моделира: - с квадратна функция; - с уравнения, свеждащи се до квадратни; - с дробни уравнения; - със система уравнения от първа или втора степен с две неизвестни.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Оценява съдържателно получен резултат, коректност на аргументи и ги интерпретира; предвижда в определени рамки очакван от моделирането резултат.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Моделира процеси с прогресия.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Моделира с пермутации, комбинации и вариации.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ВТОРИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Формиране на логическо мислене, комбинативност, наблюдателност и на математическа компетентност.
- Формирането на математическа компетентност за етапа е главно на комуникационно и аналитично ниво, като се развие способността да прилага

математически разсъждения за решаване на проблеми в другите предметни области и ежедневието.

- Математическата компетентност на този етап включва фактологични и теоретични знания в широк контекст, както и набор от познавателни и практически умения, необходими за решаването на конкретни проблеми. Това означава разбиране на дадена реална ситуация, която води до математическа задача; решаване на задачата при използване на инструментни помощни материали (включително и технологии), които могат да подпомогнат математическите дейности, както и дълбоко познаване на ограниченията при използване на избраните инструменти.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Области на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Числа. Алгебра	Знае понятията степен и логаритъм и техните основни свойства.			X	X	X	X	X		
	Знае понятието корен n-ти и неговите свойства.			X	X	X				
	Извършва тъждествени преобразувания на ирационални изрази, съдържащи квадратни и кубични корени, и корен 4-ти.			X	X	X			X	
	Решава: - модулни уравнения и неравенства; - ирационални уравнения и ирационални неравенства с един радикал; - основни показателни уравнения и неравенства; - показателни уравнения, свеждащи се чрез полагане до квадратни;	X		X	X	X			X	X

	изхода в конкретни практически ситуации.									
	Знае понятието геометрична вероятност и умее да я намира в конкретни ситуации върху правата и в равнината.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Умее графично да представя данните чрез хистограма и полигон.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Знае да построява и интерпретира таблица на акумулираните честоти.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Умее графично да представя акумулираните честоти.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Умее да оценява вероятност на съставно (сложно) събитие.	X		X	X	X	X	X	X	X
Моделиране	Използва свойствата на елементарните функции при решаване на екстремални задачи.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Умее да моделира геометрична ситуация с помощта на алгебричен или тригонометричен израз.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Моделира практически ситуации с алгебрични изрази.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Умее да прилага вероятност на съставно (сложно) събитие при решаване на конкретни проблеми.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Използва свойствата на изучените функции при решаване на екстремални задачи.	X		X	X	X	X	X	X	X

Приложение № 4 към чл. 6, ал. 1, т. 4

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ
ПРЕДМЕТ КОМПЮТЪРНО МОДЕЛИРАНЕ**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: НАЧАЛНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
---------------------------------------	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

В резултат на обучението в начален етап ученикът ще може да:

- Работи с конкретно дигитално устройство и знае основни правила за безопасна работа с устройството
- Разпознава вида на данните, с които работи, и знае как да запазва и изтрива файлове
- Изразява идеи чрез моделиране във визуална среда за блоково програмиране
- Създава анимиран проект с използване на алгоритми с условие и повторение
- Различава дигитална и реална идентичност и знае основни правила за работа в дигитална среда

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8
Дигитални устройства	Знае как да започне и приключи работа с конкретно стационарно или мобилно дигитално устройство				X				
	Познава основните компоненти на дигиталното устройство и правилата за защита				X				
	Познава основните здравни, екологични и етични норми при работа с дигитални устройства				X		X		
	Знае, че дигиталните устройства могат да изпълняват задачи, ако им зададем ясни и точни команди чрез специална среда, наречена операционна система				X				
Дигитална идентичност	Знае, че за участие в дейности в дигитална среда трябва да има дигитална идентичност				X		X		
	Прави разлика между дигитална и физическа идентичност				X		X		
	Знае защо не трябва да предоставя лични данни в дигитална среда				X		X		

	Познава основните заплахи в дигитална среда и знае как да получи помощ при необходимост				X	X				
Информация	Посочва примери за различни видове информация				X					
	Знае, че данните в дигиталните устройства се съхраняват във вид на файлове, които може да се съхраняват в папки				X					
	Разпознава файлове с различен вид информация в средата, в която работи	X			X	X			X	
	Разпознава и сравнява мерни единици за големината на файловете			X	X					
	Знае как да именува, запазва и изтрива файлове в средата, в която работи	X	X		X					
	Разбира, че дигиталните ресурси може да не са свободни за използване, копиране и разпространяване				X	X				
Алгоритми	Познава една визуална среда за блоково програмиране, с която може да създаде дигитално съдържание				X	X				
	Използва визуална среда за реализация на линеен алгоритъм				X					
	Използва изучаваната визуална среда за експериментиране				X	X				
	Създава проект, включващ повторения и условия		X	X						
	Създава проект, който включва анимация с повече от един обект и използване на звук и текст	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Представя в реална и виртуална среда свой проект	X	X		X			X		

Приложение № 5 към чл. 6, т. 5

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО
УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ КОМПЮТЪРНО МОДЕЛИРАНЕ И
ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

**СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В
СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП**

- Познаване на възможностите на информационните технологии и тяхното приложение в различни сфери на обществения живот и за личностно развитие

- Творческо използване на възможностите на съвременните информационни технологии за обработване на различен тип информация, за решаване на проблеми и за комуникация

- Изграждане на информационна култура, на критично и отговорно отношение към информацията

- Създаване на компютърно приложение на тема, свързана с изучавано учебно съдържание по другите учебни предмети

**ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ
ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА
ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ**

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът :</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Компютърни системи	Описва конфигурация на дигитално устройство (стационарно и мобилно) и различни носители на информация	X			X					

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът :	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Познава и спазва етични норми и поведение при работа в дигитална среда				X		X			
Създаване на дигитално съдържание	Дава примери за моделиране на данни и процеси от изучавани учебни предмети	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Използва среди за блоково програмиране и за текстови скриптов езици	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Декомпозира на програмируеми елементи сценарий за изпълнение на конкретна задача	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Познава алгоритми за осигуряване на интерактивност				X					
	Използва основни структури на език за програмиране за създаване на собствена програма, свързана с изучаваните учебни предмети				X					
	Сравнява създадената програма със съществуващи програми с образователна тематика			X	X	X				

Приложение № 6 към чл. 6, ал. 1, т. 6

(Предишно Приложение № 5 към чл. 6, ал. 1, т. 5 - ДВ, бр. 79 от 2020 г., изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ИНФОРМАТИКА

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП
В резултат на обучението в първи гимназиален етап ученикът ще може да:

- Обяснява предмета и ролята на информатиката при моделиране на обекти
- Разграничава и използва различни типове примитивни данни
- Обяснява и прилага основните етапи при създаване и изпълнение на компютърна програма
- Използва визуално програмиране за създаване на несложни приложни софтуерни продукти със съвременен интерфейс на управление
- Представя аргументирано софтуерно приложение пред публика

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на науките
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8
Информатика	Описва предмета и ролята на информатиката за моделиране			X	X	X	X	X	
	Познава представянето на информация във вид на данни				X				
	Посочва примери на обекти и явления, при които е практически приложимо използването на средствата на обектно-ориентираното моделиране			X	X	X		X	
Обектно-ориентирано програмиране	Обяснява основните етапи при създаване и изпълнение на компютърна програма				X	X		X	X
	Прилага обектно-ориентиран подход при създаване на несложна компютърна програма			X	X	X		X	X
	Описва основни начини за създаване, изпълнение и тестване на програмен проект в интегрирана среда за разработка с използване на визуални графични средства		X		X	X		X	
	Използва библиотеки от готови компоненти				X	X	X		
	Спазва добър стил на програмиране		X	X	X	X		X	

Графичен потребителски интерфейс	Разбира и използва основни компоненти на среда за визуално програмиране при разработка на софтуер			X	X								
	Проектира графичен потребителски интерфейс с визуални средства		X	X	X	X						X	
	Избира подходяща графична компонента в съответствие с необходимата функционалност на графичния интерфейс		X		X	X						X	
	Умее да настройва свойствата на графичните компоненти		X	X	X	X							
	Програмира подразбиращи се събития за основни компоненти от графичния интерфейс		X	X	X	X							
Алгоритми и структури от данни	Разбира същността на "тип данни"		X	X	X	X							
	Разграничава различни типове данни		X	X	X								
	Определя подходящ тип данни за определена задача		X	X	X	X							
	Разбира същността на алгоритмите и начини за описанието им			X	X	X	X						
	Прилага основни управляващи конструкции		X	X	X	X							
	Прилага основни алгоритми за намиране на сума, минимален/максимален елемент и средно аритметично			X	X	X							
Софтуерни приложения	Използва визуално програмиране за решаване на несложни задачи		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Създава програми за графично изобразяване на геометрични обекти със стандартни средства в езика		X	X	X	X						X	
	Създава програмни приложения с мултимедийни компоненти		X	X	X	X						X	
	Представя аргументирано разработено софтуерно приложение пред публика	X	X		X		X	X					

Приложение № 7 към чл. 6, ал. 1, т. 7
(Предишно Приложение № 6 към чл. 6, ал. 1, т. 6, изм. - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Насочване на обучението предимно към придобиване на практически умения за ефективно прилагане на подходящи информационни технологии при решаване на ежедневни и актуални задачи за всеки гражданин на съвременното общество

- Осигуряване на обучение, даващо възможност за:
  - познаване на най-новите постижения в областта на компютърните системи и мрежи и възможностите, които предоставят за комуникация, съвместна работа и личностно развитие

- познаване на различни видове съвременни операционни системи
- разграничаване на глобални и локални компютърни мрежи, разпознаване на основни мрежови устройства и съобщителни среди и предназначението им

- използване на възможностите на популярни приложни програми за повишаване на качеството и ефективността на работата

- развиване на умения за самостоятелно учене при изучаване на непознат софтуер и надграждане и осъвременяване на придобити знания и умения за използване на нови технологии

- работа онлайн в екип върху общ документ
- създаване и публикуване на сайтове в интернет по избрана тема
- формиране на умения за работа в екип при разработване, защитаване и документиране на групов проект

- изграждане на информационна култура за безопасно, етично и законосъобразно общуване в интернет - социални мрежи, дискуссионни форуми и др.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Работи онлайн в екип върху общ документ	X	X		X	X	X	X	X	
Електронна комуникация	Описва основните комуникационни устройства и преносни среди, от които се изграждат локалните и глобалните компютърни мрежи	X	X	X	X	X		X		
	Посочва основни средства за защита на информацията в мрежова среда	X	X	X	X	X	X			
	Обяснява предназначението и основните възможности на съвременните устройства за мобилни технологии и трансфер на данни и използва системи за глобално позициониране	X	X	X	X	X	X			
	Посочва основни интернет сайтове на правителствени и неправителствени организации, предоставящи информация и услуги на гражданите	X	X		X	X	X	X		
	Дава примери за използване на електронно разплащане чрез интернет и потенциални опасности	X	X	X	X	X	X	X		
	Описва предназначението и принципите за използване на социалните мрежи и блоговете	X	X		X	X	X		X	
Информационна култура	Разбира рисковете, свързани с работа в мрежова среда, и прилага съответни мерки за защита	X	X		X		X			
	Посочва основни нормативни документи, свързани със: защита на личните данни, електронен подпис, компютърни престъпления и авторско право (по отношение на компютърни програми и данни)	X	X		X		X			
	Спазва етични норми и установени правила при участие в интернет дискусийни общности	X	X		X		X	X	X	

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Осъзнава отговорността при публикуване на информация в публичното пространство	X	X		X		X	X	X	
	Съблюдава спазването на правилата за етично поведение в мрежова среда при работа в екип, без да ограничава правото на равнопоставен достъп и лична свобода на останалите членове	X	X		X		X	X	X	

Приложение № 8 към чл. 6, ал. 1, т. 8

(Предишно Приложение № 7 към чл. 6, ал. 1, т. 7 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
---------------------------------------	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Обогаляване на представите и понятията за родния край и за България като родина на всички български граждани
- Запознаване с границите и забележителностите на България и с нейното местоположение в Европа
- Запознаване със значими личности и фрагменти от историята на България
- Формиране на позитивно отношение към българското културно наследство и историческите паметници
- Формиране на чувство за национална принадлежност в социалния контекст на етническо разнообразие и толерантни взаимоотношения между българските граждани
- Изграждане на по-широка сетивна и емоционална представа за красотата на природните забележителности на България
- Формиране на чувство за съпричастност към другите и желание за общи дейности в полза на обществото

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Човекът и неговата среда	Посочва връзката между особеностите на природната среда и трудовата дейност на хората.					X	X			X
	Дава примери за последиците от взаимодействието между човека и околната среда.			X			X			X
	Дава примери за промени в околната среда и бита на хората, настъпили в резултат на някои технически нововъведения.				N		X	X	X	X
	Илюстрира с примери принадлежността си към социални групи и общности - семейство, училищен клас и училищна общност.						X			
	Разграничава държавни институции и органи на местната власт.	X					X			
	Преценява опасни за живота и здравето ситуации (бедствия,	X					X		X	

	аварии, инциденти) и към кого да се обърне при нужда.									
Национално и културно наследство	Описва елементи от ежедневи-ния живот на българите през различни епохи.	X			X		X		X	
	Разказва за ярки личности и събития в българската история.	X				X	X			
	Разбира ролята на езика, религията и традициите за съхраняването и развитието на българския народ.						X		X	
	Открива общи белези в празниците на различни етноси в България.	X				X	X		X	
	Дава примери за значими културни постижения на българския народ.	X					X		X	
	Изброява забележителности в столицата на Република България.	X					X			
България - част от Европа	Разграничава националните символи и символи на Европейския съюз.	X					X		X	
	Определя по карта географското положение на България в Европа и на Балканския полуостров.			X	X	X	X	X		
	Описва най-общо природните области в страната.	X				X	X	X		
	Илюстрира с примери връзките на България с Европа и света.	X		X	X		X	X		
	Посочва по географска карта местоположението на Балканския полуостров в Европа и на Европа в света.	X	X			X	X			
Източници на знания	Разграничава материални от писмени източници на знания.		X				X		X	
	Познава географската карта на България.			X	X	X	X			
	Съставя кратки описания на обекти и събития.	X				X	X			
	Коментира данни, представени чрез схеми, таблици и други източници на информация.		X		X	X				

Приложение № 9 към чл. 6, ал. 1, т. 9

(Предишно Приложение № 8 към чл. 6, ал. 1, т. 8 -
ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИЯ**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани със значими обществено-политически, стопански и културни явления и процеси в световната и българската история
- Разбиране ролята на човека в историческия процес
- Формиране на умения за работа с исторически източници
- Възпитава и е на уважение към историята и традициите на България, на други народи и към националното и световното културно-историческо наследство
- Разбиране на историческите корени на съвременния свят
- Поставяне на основите на ключови обществени и граждански компетентности и културна осъзнатост в днешния все по-плюралистичен и все по-взаимосвързан свят
- Формиране и развитие на умения за творчески изяви и работа в екип

**ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
(ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ
КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ**

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна осъзнатост и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Фундаментите на съвременния свят	Описва възникването на цивилизации, държави, форми на държавно управление и институции.	X					X			
	Познава основни държавни институции и техните функции.	X					X			
	Разграничава видовете власти.						X			
	Установява синхронност или асинхронност между събития и личности.			X						
	Описва и обяснява стопански, политически и духовни промени по зададени показатели.	X					X			
	Назовава основни права и задължения на българските граждани според Конституцията на Република България.	X					X			
	Използва хронологични и пространствени ориентири при описание на исторически събития.			X						
	Обяснява основни исторически понятия, с които работи, и може да посочи примери за тях.	X					X			
	Различава причини и последици за значими събития в световната и българската история.						X			
Национално и световно историческо и културно наследство	Различава и описва характерни паметници на националната и световната култура.	X							X	
	Описва появата и развитието на религии и техни основни елементи.	X					X		X	
	Определя принадлежност към общност въз основа на езика и религията.						X		X	
	Дава примери за взаимни влияния между различни култури.						X		X	
Човекът в историята	Установява взаимовръзка между природните условия и обществения живот.						X			X
	Дава примери за устойчивост и промени в начина на живот през различните исторически епохи.	X					X			

	Описва живота на исторически личности.	X									
	Познава идеи за значими обществени промени.					X				X	
	Посочва примери за идеи, свързани с конкретни исторически личности.			X	X		X				
	Представя влиянието на технически и научни постижения върху всекидневния живот.										
Източници на историята	Различава видове исторически източници.	X		X							
	Извлича информация от писмени документи, карти, изображения, схеми, диаграми.	X		X	X	X					
	Открива различия или съвпадения при описание на едни и същи събития в различни исторически източници.	X					X				
	Изработва кратък и разширен план, прави писмено описание на значима историческа личност, създава кратък писмен отговор на исторически въпрос със зададени опори.	X				X	X				
	Търси и подбира информация чрез ИКТ по зададени показатели.					X	X				

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Овладяване на знания, умения и отношения, свързани със значими обществено-политически, стопански и културни явления и процеси в световната и българската история
- Разбиране на съвременността като еволюция в резултат на множество процеси в историческото развитие
- Разбиране на демократични принципи и ценности като индивидуална отговорност, права на другите, свобода и равенство на възможностите и формиране на уважение към тях
- Развиване на умения и формиране на компетентности за анализ и критично отношение към разнообразни исторически източници
- Развиване на умения за учене, основани на самостоятелна работа, работа в екип, споделяне на наученото и вземане на решения
- Изграждане на национална идентичност и уважение към българското и световното културно-историческо наследство
- Изграждане на компетентности за активна гражданска позиция и личностна реализация в условията на културно многообразие и глобализация

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна осъзнатост и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Фундаментите на съвременния свят	Открива връзката между политически, стопански, идейни и социални промени.						X			X	
	Описва основни политически възгледи и модели на управление.	X					X				
	Обяснява възникването и дейността на различни институции.	X					X				
	Прилага хронологични и/или пространствени ориентири при обяснение на териториални и/или обществени промени.			X							
	Определя мястото на България в значими исторически процеси.						X		X	X	
	Подбира и използва основни понятия при описание, сравнение и анализ на исторически събития и процеси.	X	X				X				
	Открива причини и последици.						X				
Национално и световно историческо и	Идентифицира и описва културно-исторически паметници със световно значение.	X	X						X		

културно наследство	Обяснява традиции, принадлежащи на различни култури.	X	X				X	X		
	Открива синхронност или асинхронност в културното развитие на различните общества и дава примери за взаимни влияния.						X	X		
	Оценява значението на националните и европейските приноси в световното културно наследство.						X	X		
Човекът в историята	Описва развитието на идеите за правата и свободите на гражданите в различните общества.	X					X			
	Представя различия в начините на живот, в религиозните вярвания и в ценностите на отделни общества.	X					X	X		
	Оценява идеи и действия на личности в историята.						X	X		
	Обяснява социални и икономически последици от открития в областта на науката, техниката и технологиите.			X	X					X
	Обяснява значими проблеми в историческото развитие и ролята на човека за тяхното разрешаване.			X	X					
Източници на историята	Извлича и интерпретира информация от писмени документи, карти, изображения, схеми, диаграми.	X	X	X	X	X				
	Проявява критично отношение при работа с различни исторически източници.						X	X		
	Разграничава исторически факти от интерпретациите за тях.						X			
	Създава писмен текст по зададен исторически проблем и/или върху исторически източници.	X	X		X	X		X		
	Търси, подбира и обработва информация с помощта на ИКТ по зададени показатели.	X	X		X	X	X	X		

Приложение № 10 към чл. 6, ал. 1, т. 10

(Предишно Приложение № 9 към чл. 6, ал. 1, т. 9 - ДВ, бр. 79 от 2020 г., изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Да започне формиране на географската култура на учениците като част от тяхната обща култура за ориентиране и за разумна дейност в географското пространство на глобално, регионално и национално ниво.
- Да се усвои система от географски знания за:
  - природния облик на Земята;
  - отделните континенти, океани и България;
  - населението, селищата, политическата карта и стопанството.
- Да се формират умения за:
  - получаване на информация от различни източници;
  - интерпретиране и представяне на информация.
- Да се формират модели на разумно поведение в географското пространство.
- Да се формират ценности:
  - интерес към географското знание;
  - светоглед за взаимната връзка между природата и човека, за природата и нейното опазване;
  - нравствено-естетически, насочени към разбиране на някои проблеми на хората в различните континенти и България; за равенство между хората, осъзнаване необходимостта от сътрудничество и уважение между тях.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Планетата Земя	Характеризира Земята като планета. Дава примери за взаимодействието между обвивките и влиянието на формата и движенията на Земята върху природата и живота на човека.			X		X	X			
География на природата	Обяснява особеностите на релефа, климата, водите, почвите, растителността и животинския свят на Земята и връзките между тях. Описва и разпознава природните зони на Земята. Определя значението на релефа, климата, водите, почвите, растителността и животинския свят и природните зони като среда за живот и условие за труд. Обяснява необходимостта от опазване на природната среда.			X		X	X			X
География на обществото и стопанството	Характеризира населението на света по основни демографски показатели. Описва основните форми на заселване в света. Назовава и описва основни проблеми на населението и селищата. Познава политическата карта на света и нейните промени, назовава някои международни организации. Знае същността на стопанството; групира основни стопански дейности.			X		X	X			X
География на континентите и на страните	Определя какво изучава географията и описва важни открития за опознаването на света и развитието на географското познание. Характеризира географското положение и границите на континентите, океаните и избрани страни. Характеризира особеностите на природата на континентите и на океаните. Характеризира политическата карта, населението, стопанството в континентите и в избрани страни.	X		X		X	X		X	X
География на България	Характеризира географското положение и границите на България. Характеризира релефа, климата, водите, почвите, растителността и живо-	X		X		X	X	X		X

	тинския свят и природните области в България. Характеризира населението и селищата на България. Обяснява формата на управление и държавното устройство на България. Характеризира основни стопански дейности.												
Географска информация	Използва различни начини за ориентиране в природата. Разпознава и използва елементи на географската карта и глобуса. Разпознава видове географски карти и основни начини за картографиране. Използва, подбира и анализира географска информация от различни източници. Изразява мнение за географски проблем(и) на базата на подбрана географска информация. Представя географска информация в карта, текст, различни графични изображения или чрез ИКТ.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Да продължи формиране на географската култура на учениците като част от общата им култура за ориентиране и за разумна дейност в географското пространство на глобално, регионално и национално ниво.
  - Да продължи усвояването на система от географски знания за:
    - природната структура на Земята и природноресурсния ѝ потенциал;
    - политическата и социално-икономическата организация на обществото, населението, селищата и икономиката;
    - основните географски региони в света и избрани страни в тях;
    - географското положение, природата, населението, селищата, икономиката и районите в България.
  - Да продължи формирането на умения за:
    - получаване на информация от различни източници;
    - интерпретиране и представяне на информация;
    - генериране на географска информация.
  - Да продължи формирането на модели на разумно поведение в географското пространство.
    - Да продължи формирането на ценности:
      - интерес към географското знание;
      - светоглед за системата природа - общество - икономика;
      - опазване на околната среда;
      - отговорност, толерантност и уважение към културното многообразие от позицията на граждани на България, Европа и света.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Планетата Земя	Доказва с примери кълбовидната форма и движенията на Земята. Прави изводи за влиянието на формата на Земята и движенията ѝ върху протичащите явления и процеси в природата и живота на човека.			X		X	X			
География на природата	Характеризира геосферите и природните комплекси. Оценява природноресурсния потенциал на Земята. Дефинира идеята за устойчиво развитие и обяснява глобални проблеми.			X		X	X			X
Социално-икономическа география	Анализира населението на света по основни демографски показатели; коментира проблеми на демографското и социалното развитие. Класифицира селищата по различни признаци; обяснява същността и формите на урбанизацията и коментира последиците от нея. Обяснява промените в съвременната политическа карта, причините за тях и основните форми на политическа организация на обществото. Обяснява влиянието на факторите за развитие на световната икономика и териториалното ѝ разположение; знае основните белези и механизми на	X		X		X	X	X		X

Приложение № 11 към чл. 6, ал. 1, т. 11

(Предишно Приложение № 10 към чл. 6, ал. 1, т. 10 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ФИЛОСОФИЯ

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Философията като себепознание на човека и познание за света, като умение за ориентиране в ценности и като културна традиция има за цел да подпомогне изграждането на цялостен възглед за света
- Познаване на основни идеи на философи, допринесли за облика на съвременната култура
- Обосноваване на взаимовръзките между областите на природонаучното и хуманитарното познание
- Развитие на автономна личност, която е подготвена да участва съзнателно и конструктивно в живота на социалната общност

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна осъзнатост и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Себепознание	познава основни психологически понятия и теории: личност, идентичност, самооценка, потребности и мотивация, развитие, учене, общуване, социални групи, любов и приятелство, зависимости, агресия, емоционална интелигентност, психично здраве			X		X	X			

	умее да анализира собствените си силни и слаби страни по отношение на процесите на учене и на постигането на лични и групови цели					X	X	X	X	
	умее да разпознава и назовава емоционални състояния					X				
	умее да аргументира и да отстоява личната си позиция в различни ситуации на общуване (асертивност)	X				X	X	X		X
	умее да изследва познавателен проблем, като работи в малка група					X	X	X	X	
	умее да разрешава конструктивно проблеми и конфликти					X	X	X	X	X
	умее да взема обосновани решения					X		X		
	прилага придобитите знания за постигане на личностно развитие и интегритет					X	X	X		
	осъзнава значението на съчувствието, емпатията и толерантността за постигане на разбирателство между хората					X	X		X	X
	зачита личното пространство на другите						X		X	
	полага усилия за изграждане на чувство на съпричастност и доверие в общността (групата)						X		X	X
	проявява желание за сътрудничество и конструктивност в общуването					X	X	X		X
Личност и общество	познава основни понятия и теории от етиката, философията на правото и социалната философия: свобода, избор, добро и зло, справедливост, законност, власт, политика, права и задължения, държава, групов идентичност (етническа, религиозна, национална и наднационална), толерантност, гражданско общество, конкуренция и сътрудничество, устойчиво развитие						X		X	X

	умее да осмисля отделни явления от науката, изкуството и културата в историко-философски контекст	X	X		X	X		X	
	използва философски понятия и теории за осмисляне на личния си опит				X	X	X	X	
	проявява постоянство, последователност и самодисциплина в процеса на изследване и учене				X				
	приема плурализма в гледните точки към познавателни и социални феномени	X	X			X			
	осъзнава значението на философската традиция като ресурс за формиране и обосноваване на личен светоглед				X	X	X		
	разпознава философски концепции за красивото и може да ги прилага към емблематични произведения на изкуството		X	X	X			X	
Критическо мислене и аргументация	познава основни понятия от логиката и теорията на аргументацията: рационалност, критическо и творческо мислене, теза, аргумент, дискусия, диалог, истинност и логическа валидност на аргументацията (понятие, съждение, умозаключение, логически закон)	X		X	X	X			
	умее да формулира проблем, теза и аргументи	X		X		X		X	
	умее да участва в диалог и дискусия, като спазва съответни правила	X			X	X			
	подбира и прилага различни стратегии на аргументация съобразно конкретната ситуация					X			
	аргументира мненията си и използва критическото мислене за рационализиране на личния си опит	X				X	X	X	
	осъзнава важността на диалога за преодоляване на	X			X		X		X

	агресията и постигане на сътрудничество											
Основни познавателни и функционални компетентности	анализира философски (или друг специализиран) текст: умее да формулира темата и проблема в текста, да разпознава и анализира философски понятия, да формулира авторовата теза, да изразява и аргументира ясно лична позиция, да реконструира аргументацията на автора, да оценява текста в историко-философски контекст, както и от гледна точка на жизнения си опит	X	X	X		X	X			X		
	създава аналитичен текст (философско есе) с ясна логико-аргументативна структура, в който формулира проблем, изказва теза и я аргументира чрез прецизна употреба на философски понятия, като спазва нормата на българския книжовен език	X				X						
	създава писмен анализ на казус: анализира проблемна ситуация, формулира проблем или конфликт, предлага алтернативни решения и прави аргументиран избор	X				X	X	X	X	X	X	X
	разработва проект (социален и/или изследователски): анализира проблемна ситуация, формулира цел, планира дейности и ресурси, управлява процеси	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	прави публично представяне (презентационни умения): изразява прецизно идеите си пред публика на книжовен български език и с подходящи реторични техники, структурира информация съобразно целта на представянето, визуализира съдържанието, активно, критично и творчески използва разнообразни източници на информация и информационни технологии, поддържа гъвкав контакт с аудиторията	X				X	X	X	X	X		

Приложение № 12 към чл. 6, ал. 1, т. 12

(Предишно Приложение № 11 към чл. 6, ал. 1, т. 11 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ
ПРЕДМЕТ ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП ВТОРИ: ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Изграждане на умения и нагласи за активно и конструктивно гражданско участие в обществено-политическия живот
- Изследване същността, структурата и функциите на гражданското общество
- Ориентиране в глобалните и регионалните процеси в динамично променящия се съвременен свят
- Насърчаване на отговорно поведение за участие в обществения живот

**ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ
ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С
ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ**

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна осъзнатост и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Гражданите, политиката и демокрацията	Познава механизмите на вземане на институционални решения и оценява тяхната легитимност Усвоява и практикува модели на демократическо участие в ученическото самоуправление					X	X	X		X

<p>Гражданите, властта и държавата</p>	<p>Познава процедурите на взаимодействие с институциите на местно, регионално и национално ниво Различава компетентностите на централната и местната власт и оценява ролята и значението на местната власт за обществения живот Може да участва във форми на граждански контрол върху държавните институции и разработва идеи за участие в тях Разбира ролята на неправителствения сектор в гражданското общество</p>	<p>X</p>			<p>X</p>	<p>X</p>	<p>X</p>	<p>X</p>			
<p>Идентичности и различия в обществото</p>	<p>Проявява способности да общува конструктивно в различни среди и ситуации с оглед идентичностите и различията в обществото Разграничава различни видове малцинствени политики - асимилация, (авто)сегрегация, интеграция, и изразява собствена позиция за тях Осъзнава необходимостта за противодействие срещу насилието и демонстрира стремеж към разрешаване на конфликтни ситуации по гравивен начин Анализира европейската култура и ценности и дава примери за взаимопроникване и културни влияния Осъзнава своята европейска идентичност и правата и отговорностите на европейското гражданство</p>	<p>X</p>				<p>X</p>	<p>X</p>	<p>X</p>	<p>X</p>		<p>X</p>
<p>Граждани, права и отговорности</p>	<p>Разграничава частна от публична сфера на обществения живот</p>	<p>X</p>				<p>X</p>	<p>X</p>				<p>X</p>

Приложение № 13 към чл. 6, ал. 1, т. 13

(Предишно Приложение № 12 към чл. 6, ал. 1, т. 12, изм. - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ РОДИНОЗНАНИЕ

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
---------------------------------------	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Систематизиране на представите и жизнения опит на учениците за околната среда
- Изграждане на интегрирано познание за заобикалящия природен и социален свят като среда за живот на човека
- Формиране на умения за проучване на промени в околната среда чрез откриване на данни, факти и чрез наблюдения на процеси и явления
- Формиране на знания и умения за опазване на собственото здраве и за справяне в критични ситуации
- Формиране на стремеж към опазване на околната среда

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език									
2	Умения за общуване на чужди езици									
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите									
4	Дигитална компетентност									
5	Умения за учене									
6	Социални и граждански компетентности									
7	Инициативност и предприемчивост									
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество									
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт									
Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>									
Роден край	Различава училището като институция и общност.									
	Изброява свои права и задължения в семейството и в училището.									
	Описва родния край и селището, в което живее.									
	Илюстрира с пример значението на принадлежността на човека към род и Родина.									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
		X					X		X	
		X					X		X	
		X				X	X			X
		X				X	X			

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Човекът и неговата среда	Разпознава сезоните в България и свързаните с тях изменения в природата и в труда на хората.									X
	Посочва важни обществени и природни обекти в населеното място.									
	Оценява безопасните места на пътя и поведението на участниците в уличното движение.			X			X			
	Описва ситуации, които застрашават сигурността и живота.						X			
	Обяснява необходимостта от спазване на правила в обществото - у дома, в училище, на улицата, на публични места.	X		X			X			X
Национално и културно наследство	Разпознава националните символи знаме, химн, герб.						X			
	Разграничава официалните и битовите празници в Република България.						X		X	
	Дава примери за известни личности и събития, свързани с миналото и настоящето на родния край.						X		X	
Природното разнообразие	Разграничава неживата от живата природа.									X
	Групира растенията според стъблата и вида на листата им.					X				X
	Групира животните на домашни и диви.					X				X
	Определя значението на природното разнообразие за живота на хората.					X				X
Човекът и здравословният начин на живот	Назовава основните части на човешкото тяло и сетивните органи на човека.		и							X
	Изброява правила за здравословен начин на живот и хранене.	X				X			X	X
	Изброява дейности на човека, свързани с опазване на околната среда.									X
Откриване на света	Извършва проучвания на обекти, процеси и явления и опити с растения.			X	X					X
	Описва резултати от наблюдения на обекти от живата и неживата природа (по даден план и ориентири).	X	X	X	X					X
	Проучва местоположение на обект в населено място по част от карта-схема.	X		X		X		X		

Приложение № 14 към чл. 6, ал. 1, т. 14

(Предишно Приложение № 13 към чл. 6, ал. 1, т. 13 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ЧОВЕКЪТ И ПРИРОДАТА

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
---------------------------------------	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Овладяване на основни знания, умения и отношения, свързани с веществата, организмите, природните явления и процеси
- Стимулиране на интерес към природата и на стремеж за опазване на околната среда и собственото здраве
- Формиране на умения за наблюдение и проучване на обекти, процеси и явления в природата
- Използване на първични (наблюдение, опити) и вторични (схеми, графики, модели и др.) източници на информация, свързана с организми, тела, вещества, природни явления и процеси

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вещества, тела и организми	Различава тела и вещества по свойства и употреба.			X						
	Разграничава по основни признаци неживите тела от живите организми.			X						

	Групира организмите на растения, гъби и животни; растенията - на дървета, храсти, треви; животните - на бозайници, птици, влечуги, земноводни, риби и насекоми.			X	X	X				
	Илюстрира с примери основни групи организми, обитаващи водата и сушата, и приспособленията им за живот.			X						
	Разпознава Земята като планета от Слънчевата система и Слънцето като основен източник на светлина и топлина.			X	X				X	X
Природни явления и процеси	Разпознава основни жизнени процеси в организмите - хранене, дишане, движение, размножаване, растеж и развитие.			X						X
	Проследява измененията в състоянието на водата и нейния кръговрат в природата (по схема).			X		X				
	Илюстрира с примери движението на тела и разпространението на светлината и звука.			X	X					
	Свързва смяната на деня и нощта и на сезоните с движението на Земята.			X						
	Илюстрира с примери необходимостта от енергия за организмите, бита и промишлеността.			X				X		X
Човекът и здравословният начин на живот	Описва органи в човешкото тяло (по схема) и основни жизнени процеси при човека.	X		X						
	Изброява правила за здравословен начин на живот и хранене.	X		X		X			X	X
	Посочва примери за вредни за човека вещества и въздействия.			X		X			X	X
	Описва с примери основните замърсители на околната среда.			X		X			X	X
	Назовава дейности на човека, водещи до нарушаване на равновесието в природата и мерки за нейното опазване.			X		X	X	X	X	X
Наблюдения, експерименти и изследване	Описва резултати от наблюдения на обекти от живата и неживата природа (по даден план и ориентири).	X		X		X				
	Извършва опити с тела, вещества и растения.			X		X				

	Измерва температура на въздуха, водата и телесна температура.		X	X	X					X
	Разчита информация по модели, схеми, таблици, графики.	X		X	X	X		X		

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

Учениците да усвоят знания, свързани със:

- Слънчевата система, светлината, топлинните, електричните и магнитните явления, движението на телата, видове сили и тяхното действие;
- свойствата и приложението на прости вещества, химични съединения и смеси;
- основни жизнени процеси при живите организми, в това число и човешкия организъм;
- единството на природата в нейното многообразие;
- опазването на околната среда и многообразието на организмовия свят.
- Да придобият умения, свързани с ключовите компетентности по природни науки, за описване, разпознаване, сравняване на обекти, явления и процеси, за решаване на различни проблеми; за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот.
- Да усвоят умения за наблюдаване и изследване на природни обекти; за работа с вещества, лабораторни прибори, уреди и апарати; за спазване на правила при провеждане на експеримент; за адекватно реагиране в ситуации, застрашаващи собственото здраве и здравето на другите, и оказване на първа помощ.
- Да развият математическата си компетентност при използване на модели, формули, графики и за изчисления; дигитална компетентност за търсене, събиране, обработване и представяне на информация и за създаване на компютърни модели; инициативност и предприемчивост за планиране и организиране на познавателна дейност; социални и граждански компетентности за критично и съзидателно мислене при вземане на решения; за творческо изразяване при изготвяне и представяне на проекти.
- Да осъзнаят необходимостта от изучаване на природата и отговорно отношение към нея; да оценяват рисковете от собственото поведение за здравето и околната среда.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите

4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Топлинни явления	Характеризира телата с обем, маса и температура и измерва тези физични величини.	X		X	X	X			X	X
	Разграничава газове, твърди тела и течности според подреждането и движението на гравитните им частици.	X		X	X	X	X			X
	Описва явленията дифузия и топлинно разширение и илюстрира с примери тяхното значение в природата и техниката.	X		X	X	X	X	X		
	Описва пренасянето на топлина чрез топлопроводност и конвекция и преходите между състоянията на веществата с примери от всекидневието, природата и техниката.	X		X	X	X	X	X	X	X
От атома до Космоса	Описва с опростени модели и схеми движението на планетите и спътниците под действие на гравитационни сили и явления, свързани с движенията на Земята и Луната (фази на Луната, затъмнения).	X		X	X	X	X		X	X
	Дава примери за космически апарати, космически изследвания и тяхното значение.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Разделя по определени признаци планетите от	X		X	X	X	X			X

	Слънчевата система на две групи.									
	Разпознава Полярната звезда и някои най-известни съзвездия.	Х		Х	Х	Х	Х		Х	Х
	Посочва Слънчевата система като част от нашата Галактика - една от многото галактики във Вселената.	Х		Х	Х	Х	Х			Х
Електрични, магнитни и светлинни явления	Описва качествено наелектризирането на телата, взаимодействието на електричните заряди, протичането на електричен ток в прости електрически вериги и разликата между проводници и изолатори.	Х		Х	Х	Х	Х		Х	Х
	Обяснява с примери, че при топлинното, светлинното и механичното действие на електричния ток се извършва преобразуване на електрична енергия.	Х		Х	Х	Х	Х		Х	Х
	Познава и спазва основни правила за безопасна работа с електрически уреди.	Х		Х	Х	Х	Х			Х
	Илюстрира с примери действието на магнитни сили (постоянни магнити), приложението на магнитните материали и магнитното действие на електричния ток (електромагнит).	Х		Х	Х	Х	Х			Х
	Представя с лъчи (на качествено равнище) разпространението и отражението на светлината, получаването на сянка и пренасянето на енергия.	Х		Х	Х	Х	Х	Х		Х
Движение и сили	Разграничава видове движение (според траекторията) и прилага закона за пътя при равномерните движения - в примери от транспорта и безопасността на движението.	Х		Х	Х	Х	Х	Х		Х
	Характеризира силите (големина, посока и приложна точка) и тяхното действие	Х		Х	Х	Х	Х	Х		Х

	(уравновесяване на сили, промяна на движението на телата, деформации).									
	Описва качествено чрез опити, схеми и примери силата на тежестта, силите на триене и изтласкващата сила - от какво зависят, приложения (полезно и вредно триене, плаване).	X		X	X	X	X	X		X
	Обяснява с примери предимствата при използване на прости механизми (лостове и макари).	X		X	X	X	X	X		X
	Разграничава натиск и налягане при твърди тела, газове и течности и пресмята налягане и плътност.	X		X	X	X				X
Класификация на веществата и номенклатура	Разграничава (на схема и/или модел) вещества от смеси.			X		X				X
	Описва разлики в свойствата на вещества и смеси.	X		X		X				
	Различава по схеми и модели прости и сложни вещества (химични съединения).			X		X				
Строеж и свойства на веществата	Описва характерни свойства на водата и на съставните части на въздуха.	X		X						
	Описва разтворите като смеси от вещества.	X		X						
	Описва веществата като изградени от атоми, йони и молекули.			X	X					
	Описва словесно и с модели характерни свойства на кислород, на водород и на желязо.	X		X	X					X
Значение на веществата и опазване на околната среда	Свързва свойствата на веществата със значението им за човека.			X		X				X
	Описва въздействието на някои вещества върху околната среда и здравето на човека.	X		X	X		X			X
	Дава примери за вещества - замърсители на околната среда.			X	X	X				X

	Оценява дейности, насочени към опазване на околната среда.	X		X			X	X		X
Химични процеси	Разпознава видове химични процеси по броя на изходните вещества и на продуктите на реакцията (химично съединяване и химично разлагане).			X		X				
	Изброява признаци и условия за протичане на химичните процеси.			X		X				
	Дава примери за процеси, които протичат с отделяне или поглъщане на топлина.			X		X				
	Описва качествено скоростта на химичните процеси.	X		X						
Структура на организмите и жизнени процеси при многоклетъчните организми	Назовава, описва и означава (върху изображение) устройство на клетка, органи, системи от органи и жизнени процеси при многоклетъчни организми.	X		X	X	X	X		X	X
	Сравнява и групира организми по устройство и функции.	X		X	X	X	X	X		X
	Доказва връзки и зависимости между устройство и жизнени процеси при групи организми.	X		X	X	X	X	X	X	X
Човешкият организъм (превенция на здравето)	Назовава, описва и означава (върху изображение) органи, системи от органи и жизнени процеси при човека.	X		X	X	X	X		X	X
	Доказва връзки и зависимости между устройство и жизнени процеси в човешкия организъм.	X		X		X	X	X	X	X
	Назовава увреждания и заболявания на човека и предпоставки за възникването им.	X		X		X	X		X	X
	Описва правила за превенция и здравословен начин на живот.	X		X	X	X	X	X	X	X
Организъм - среда	Свързва състоянието на околната среда със здравето на човека.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Описва и илюстрира с примери разнообразието от организми в България.	X		X	X	X	X		X	X

	Прогнозира резултати от въздействия на човека върху природата.	X		X	X	X	X	X	X	X
Наблюдения, експерименти, изследване	Извлича и представя информация от/чрез текст, прости модели, схеми, графики, таблици и чрез информационно-комуникационни технологии.	X	X	X	X	X	X	X		X
	Извършва наблюдения на обекти в природата и в учебната лаборатория, като анализира наблюдаваното.	X		X		X	X			X
	Извършва експерименти за определяне на обем, маса, температура и сила (със силомер) и за разделяне на смеси.	X		X		X	X			
	Оценява и подкрепя дейности, насочени към опазване на личното и общественото здраве и на околната среда.	X		X	X	X	X	X	X	X

Приложение № 15 към чл. 6, ал. 1, т. 15

(Предишно Приложение № 14 към чл. 6, ал. 1, т. 14 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО
ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ БИОЛОГИЯ И ЗДРАВНО ОБРАЗОВАНИЕ**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Да се усвоят знания и да се формират умения и отношения, свързани с многообразието на организмовия свят на структурна, функционална и систематична основа
- Да се формират умения и отношения, свързани с ключовите компетентности по природни науки и с други ключови компетентности
- Да се формират практически умения за работа с лабораторни прибори, уреди и апарати, наблюдение и изследване на природни обекти
- Да се създаде интерес към изучаване на живата природа и нейното опазване

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Структура, жизнени процеси и класификация на организмите	Назовава таксони, в които са групирани организмите.	X		X		X				
	Разпознава (в текст или изображение) основни таксони от петте царства организми и техни представители.	X		X	X	X				X
	Сравнява и групира представители на един и същи таксон.	X		X	X	X		X		
	Назовава, описва и означава (върху изображение) типове клетки, тъкани, органи, системи от органи и жизнени процеси при едноклетъчни и многоклетъчни организми.	X		X	X	X			X	X
	Доказва връзки и зависимости между устройство и жизнени процеси при групи организми.	X		X	X	X		X	X	X
Организъм - среда	Представя същността и значението на устойчивото развитие за човечеството.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Свързва представители на различните царства организми с дейности на човека.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Изяснява влиянието на околната среда върху здравето на човека.	X		X	X	X	X	X	X	X

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Описва и илюстрира с примери биоразнообразието и защитени природни обекти в България.	X		X	X	X	X		X	X
	Прогнозира резултати от въздействия на човека върху природата.	X		X	X	X	X	X	X	X
Наблюдения, експерименти, изследване	Разчита схеми, таблици, графики, диаграми.	X		X	X	X		X		X
	Извършва наблюдения на обекти в природата и в учебната лаборатория.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Моделира структури и процеси.	X		X	X	X		X	X	X
	Прилага правила за здравословен начин на живот и нерисково поведение, последователност от действия за оказване на долекарска помощ.	X		X		X	X	X	X	X
	Оценява и подкрепя дейности, насочени към опазване на личното и общественото здраве и на околната среда.	X		X	X	X	X	X	X	X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Да се формира на структурно-функционална основа система от понятия, свързани със структурата и процесите в живата природа на клетъчно, организмово и биосферно равнище
- Да се усвоят умения и отношения, свързани с ключовите компетентности по природни науки и други ключови компетентности
- Да се усвоят практически умения за наблюдения и изследване на различните равнища на организация на живата материя, за превенция на здравето и опазване на околната среда
- Да се формира критично мислене и отстояване на позиция при решаване на конкретни казуси и проблеми, свързани със собственото здраве, здравето на околните и опазването на околната среда
- Да се създаде мотивация за по-високи лични постижения в усвояване на знания за природата; готовност за споделяне на придобитите знания и умения

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Човешкият организъм - структура, жизнени процеси, превенция на здравето	Назовава, описва и означава (върху схема, изображение, модел) клетки, тъкани, органи и системи от органи и техните функции; увреждания, заболявания, правила за здравословно хранене и превенция на здравето.	X		X	X	X	X			X
	Разпознава (в текст или изображение) органи, системи от органи и жизнени процеси в човешкия организъм.	X		X	X	X				X
	Доказва принадлежност на човека към клас Бозайници.	X		X		X	X		X	
	Аргументира ролята на превенцията на здравето и здравословния начин на живот за функционирането на организма.	X		X		X	X	X	X	X
	Дискутира етични проблеми, свързани с превенция на здравето и здравословен начин на живот.	X		X	X	X	X	X	X	X
Клетка	Назовава и означава (върху схема, изображение, модел) химични елементи и съединения, надмолекулни комплекси, органели, видове клетки, процеси в клетката, видове клетъчно делене.	X		X	X	X				
	Описва и представя (схематично или чрез символи) органични съединения,	X		X	X	X			X	

	структури и процеси в клетката, видове клетъчно делене.													
	Разпознава (в текст или изображение) структури и процеси в клетката, видове клетки, видове клетъчно делене.	X		X	X	X								
	Сравнява и групира химични съединения, органели и клетки по структура и функция; сравнява видове клетъчно делене.	X		X	X	X								
	Дискутира съвременни постижения в областта на биологията.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Многоклетъчен организъм	Назовава, описва и означава (върху схема или изображение) равнища на организация на многоклетъчния организъм.	X		X	X	X								
	Описва и означава (върху схема или изображение) основни жизнени процеси и структурите, които ги осигуряват при растения, животни, човек.	X		X	X	X							X	
	Сравнява и проследява в еволюционен аспект структурите и процесите при растения, животни и човек.	X		X	X	X	X	X					X	
	Разпознава и представя (чрез текст, схема, модел) основни понятия, свързани с наследствеността и изменчивостта на организмите.	X		X	X	X	X				X	X		
	Анализира и дискутира връзки и взаимоотношения: част - цяло, структура - функция, среда - организъм.	X		X		X	X	X	X	X	X	X	X	
	Дефинира основни равнища на организация на биосферата.	X		X		X								X
Биосфера	Разпознава и описва структурни елементи и процеси в основните равнища на биосферата.	X		X	X	X							X	
	Описва и анализира нежелани ефекти от замърсяването на водите, въздуха и почвата; необходимостта от опазване на биоразнообразието.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
	Прогнозира резултати от въздействието на човека върху околната среда и устойчивото развитие.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
	Описва хипотези и теории за произхода на живота и еволюцията на организмите, вид и видообразуване,	X		X		X								

	фактори на еволюционния процес, насоки и пътища на еволюцията.									
	Назовава и разпознава (в текст, изображение, модел) основни етапи на антропогенезата; групи доказателства за еволюцията.	X		X		X				
	Илюстрира с примери биологичната и социалната еволюция на човека.	X		X		X	X		X	
	Аргументира еволюционния процес въз основа на доказателства за еволюцията.	X		X		X	X		X	
Наблюдения, експерименти, изследване	Разчита и изработва схеми, таблици, графики, диаграми.	X		X	X	X		X	X	
	Извършва наблюдения на обекти и процеси в природата и в лабораторни условия.	X		X	X	X	X	X		X
	Моделира биологични структури и процеси.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Прилага правила за здравословен начин на живот.	X		X		X	X	X	X	X
	Оценява и подкрепя дейности, насочени към подкрепа на устойчивото развитие.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Участва в дискусии, дебати, разработване на проекти.	X		X	X	X	X	X	X	X

Приложение № 16 към чл. 6, ал. 1, т. 16

(Предишно Приложение № 15 към чл. 6, ал. 1, т. 15 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ФИЗИКА И АСТРОНОМИЯ

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Формиране на система от взаимосвързани знания и умения за електрични, светлинни и звукови явления, за строежа на атома и атомното ядро, за Слънчевата система и Вселената
- Формиране на ключови компетентности по природни науки (познаване на основни принципи в природата и на основни понятия, принципи и методи на научно познание; установяване на причинно-следствени връзки, разбиране за възможните последствия от въздействието върху околната среда; способност да се използват научни данни за съобщаване на заключения, опиращи се на факти;

способност да се разпознават основните характеристики на научното търсене, както и да се съобщават разсъжденията и заключенията, които са довели до тях; нагласа за любопитство към научния напредък, осъзнаване на напредъка, но също и на свързаните с него ограничения и рискове)

- Развитие на математическа компетентност при използване на модели (формули, графики, схеми) и при решаване на различни проблеми

- Развитие на умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот (разкриване на екологични процеси и явления; единство на нежива и жива природа; за аргументация на правила за безопасна работа, за превенция на шумовото замърсяване, за хармонично общуване с природата)

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Електричество	Дефинира електричен ток и основни величини, които го характеризират.	X		X		X				
	Коментира действието на електричния ток върху човешкия организъм и мерките за безопасна работа с електрически уреди.	X		X		X	X	X		X
	Пресмята ток, напрежение, съпротивление, отделено количество топлина и мощност на тока в прости електрически вериги.	X		X		X		X		X
Светлина и звук	Описва разпространението, отражението, пречупването и разлагането на светлината (спектър, цвят на телата)	X		X	X	X			X	X

	и принципа на действие на окото и на оптични уреди.								
	Построява образ на предмет от плоско огледало и от събирателна леща.			X	X				
	Сравнява основни видове огледала и лещи по техни елементи, характеристики и предназначение.	X		X	X	X	X		X
	Описва механични трептения, основни свойства и приложения на звука.	X		X	X	X			X
От атома до Космоса	Описва опростено по схема строежа на атома и на неговото ядро (протони, неутрони), деленето на урана и приложението му в ядрената енергетика и посочва източника на енергия в звездите.	X		X	X	X	X		X X
	Сравнява състава и проникващата способност на ядрените лъчения, дава примери за приложението и биологичното действие на лъченията и мерките за опазване на околната среда.	X		X	X	X	X		X X
	Групира по определени признаци планетите и малките тела от Слънчевата система.	X		X	X				X
	Описва в опростена форма видовете галактики, структурата и развитието на Вселената.	X		X	X				X
Наблюдение, експеримент и изследване	Разпознава изучавани обекти и явления в природата и в бита.	X		X	X	X	X	X	X
	Извлича данни и друга информация от графики, таблици, схеми и чрез ИКТ.	X		X	X	X	X		X X
	Демонстрира умения за получаване на оптичен образ на предмет, за свързване на електрически вериги и за практическо използване на електрически и оптични уреди.			X	X		X	X	X
	Измерва и определя по дадена инструкция стойности на физични величини (ток, напрежение, съпротивление).	X		X	X	X			X
	Прилага правила за безопасност при експериментална работа с електричен ток, при използване на битова техника и за опазване на слуха и зрението.			X	X	X	X		X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: **СРЕДНА**ЕТАП: **ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН**

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Формиране на система от знания за механичните движения, запазването и превръщането на енергията, за топлинните, електричните, магнитните и светлинните явления, за механичните трептения, механичните и електромагнитните вълни, за строежа на атома и неговото ядро, за елементарните частици, небесните тела и Вселената като цяло
- Създаване на основа за профилирано обучение във втория гимназиален етап и за бъдеща професионална реализация
- Формиране на научен светоглед, на екологично съзнание, активна гражданска позиция и на съвременни комуникационни умения
- Изграждане на практически умения за подготовка и провеждане на наблюдения и опити, за работа с физични уреди и апарати, за измерване на физични величини и за проверка на закономерности
- Развитие на познавателния интерес и на интелектуалните и творческите способности на учениците в процеса на решаване на физични задачи и изпълнение на експериментални изследвания, както и на уменията за самостоятелно придобиване на физични знания в съответствие с личностните потребности и интереси

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Механика	Описва движението и взаимодействието на телата с величини като скорост, ускорение, сила, механична работа и	X		X		X	X	X		X

	мощност, кинетична и потенциална енергия.									
	Формулира принципите на механиката, закона за запазване на енергията и законите на хидростатиката.	X		X		X	X			X
	Прилага законите за праволинейно движение с постоянно ускорение и принципите на механиката (с примери от транспорта и безопасността на движението и при свободното падане на телата), закона за запазване на енергията и законите на хидростатиката.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Илюстрира с примери важни практически приложения на условията за равновесие на твърди тела, течности и газове.	X		X	X	X	X	X		X
Топлинни явления	Описва топлинните явления на макроскопично и на молекулно равнище с величини като температура, вътрешна енергия, количество топлина, специфичен топлинен капацитет, специфична топлина на топене и изпарение.	X		X	X	X	X			X
	Описва на експериментална основа процесите с идеален газ, прилага газовите закони за изотермен, изобарен и изохорен процес.	X		X	X	X				X
	Формулира и прилага първия принцип на термодинамиката (енергетичен анализ на адиабатния и изохорния процес).	X		X	X	X	X			X
	Описва действието на топлинните машини и илюстрира с примери възможностите за ефективно и екологично използване на енергията.	X		X	X	X	X	X	X	X
Електричество и магнетизъм	Описва електростатичните и магнитните взаимодействия чрез електрично и магнитно поле и техните основни характеристики.	X		X	X	X	X			
	Разграничава веществата според техните електрични и магнитни свойства на проводници (свърхпроводници), полупроводници, диелектрици, диа-, пара- и ферромагнитни вещества и дава примери за приложението им.	X		X	X	X	X			X
	Обяснява на качествено равнище явлението електромагнитна индукция и негови приложения.	X		X	X	X				X

	Прилага основни закономерности при постоянния електричен ток и за ефективните стойности на променливия ток.	X		X	X	X	X	X		X
	Описва различни източници на електричен ток и начини на производство, съхранение (кондензатори) и пренасяне на електроенергия.	X		X	X	X	X	X		X
	Коментира възможностите за пестене на електроенергия и решаване на свързаните с нейното производство екологични проблеми.	X		X	X	X	X	X	X	X
Трептения и вълни	Описва с примери свободни (собствени), затихващи и принудени трептения, явлението резонанс и разпространението на различни видове механични вълни.	X		X	X	X				X
	Разграничава електромагнитните от механичните вълни по основни характеристики и свойства.	X		X	X	X		X		X
	Използва основни величини и съотношения при хармоничното трептене, хармоничните механични вълни, звука и монохроматичните електромагнитни вълни.	X		X	X	X	X			X
	Илюстрира с примери как специфични свойства (в зависимост от честотата) на звука и електромагнитните вълни се използват от организмите, в медицината, комуникациите и други технологии.	X		X	X	X	X	X	X	X
Светлина	Описва разпространението, отражението, пречупването, дисперсията, интерференцията и дифракцията на светлината и илюстрира с примери приложенията на тези светлинни явления.	X		X	X	X	X		X	X
	Описва явления, в които се проявяват квантовите свойства на светлината (топлинно излъчване, фотоефект) и дава с примери приложенията на тези явления.	X		X	X	X	X			X
	Прилага основни закономерности при отражение и пречупване на светлината, топлинно излъчване и фотоелектричен ефект.	X		X	X	X	X			X
	Характеризира микрочастиците с вълни на Дьо Бройл и дава примери	X		X	X	X				X

	за явления, при които се проявяват вълновите свойства на частиците (дифракция на електрони).													
От атома до Космоса	Обяснява излъчването и поглъщането на фотони, луминесценцията, лазерното и рентгеновото излъчване с помощта на квантов модел на атома и дава примери за тяхното приложение.	X		X	X	X	X						X	
	Описва основните характеристики на атомните ядра, промените в радиоактивните ядра, процесите на делене и синтез на ядра и дава примери за приложения на ядрените лъчения и енергия, за биологичното действие на йонизиращите лъчения и свързани с тях рискове и екологични проблеми.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
	Изброява елементарни частици (лептони и кварки), частици, изградени от кварки (мезони и бариони) и сравнява фундаменталните взаимодействия.	X		X	X	X	X				X	X		
	Познава съвременни аспекти на връзката между физиката на микросвета, астрофизиката и космологията (ядрен синтез и еволюция на звездите, Големият взрив).	X		X	X	X	X				X	X		
Наблюдение, експеримент и изследване	Извършва наблюдения и опити, проверява експериментално физични закономерности.	X		X	X	X	X				X			
	Извършва лабораторен експеримент, обработва получените данни и ги представя таблично и графично, включително и чрез ИКТ.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
	Използва прости физични и математични модели, алгоритми за решаване на задачи и проблеми, извлича информация от различни източници и със средствата на ИКТ.	X		X	X	X	X				X	X		
	Обобщава резултатите от изследвания и прави изводи за причинно-следствени връзки във физични явления.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
	Демонстрира умения за безопасна работа с електричен ток, уреди, апарати, вещества.	X		X	X	X	X							X

Приложение № 17 към чл. 6, ал. 1, т. 17

(Предишно Приложение № 16 към чл. 6, ал. 1, т. 16 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ХИМИЯ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Формиране на знания и умения от учениците за химичната символика; за свойствата и приложението на прости вещества и химични съединения и за опазването на околната среда; за периодичния закон и закономерности в Периодичната система (таблица)
- Формиране и развиване на умения за: извършване на прости химични опити при спазване на правила за безопасна работа; извършване на прости пресмятания на физични величини; търсене и извличане на информация от различни източници (текстове, таблици, схеми, модели), включително и чрез използване на информационно-комуникационни технологии
- Формиране и развиване на интелектуални умения за целенасочено наблюдаване, описване, разпознаване, сравняване на вещества, процеси и явления по зададени признаци
- Формиране на отговорно отношение към собственото здраве и здравето на другите, към околната среда и нейното опазване

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Класификация на веществата и номенклатура	Разграничава прости вещества и химични съединения по химични формули и модели.			X	X	X				
	Класифицира изучените прости вещества и техни съединения като метали и неметали, оксиди, соли, основи и киселини.			X		X				
	Различава алкални метали и неметали от халогенната група по описание на свойствата им.	X		X		X				
	Записва с химични знаци и формули химични елементи, прости вещества и химични съединения.			X		X				
	Образува по правила наименованията на бинарни неорганични съединения по дадени формули.			X		X				
	Описва структурата на Периодичната таблица.	X		X		X				
	Определя мястото на химичните елементи в Периодичната система (таблица) и го свързва със свойствата на техните прости вещества и химични съединения.			X		X				
	Строеж и свойства на веществата	Описва свойствата на веществата натрий, хлор, натриева основа и солна киселина.	X		X		X			
Разпознава натриева основа и солна киселина по свойства.				X		X				
Предвижда свойства на метали и неметали и на техни химични съединения по мястото им в Периодичната система (таблица).		X		X		X				
Значение на веществата и опазване на околната среда	Свързва свойствата на веществата със значението им за човека.			X	X	X	X	X		X
	Описва въздействието на някои вещества върху човека и околната среда.	X		X		X	X	X	X	X

	Оценява дейности, насочени към опазване на околната среда и здравето на човека.	X		X		X	X	X	X	X
Химични процеси	Разпознава видове химични реакции (разлагане, съединяване и заместване) по описание или по химично уравнение.	X		X	X	X				
	Описва процеса неутрализация.	X		X						
	Изразява с химични уравнения свойства на алкални метали, неметали от халогенната група и техни съединения.			X		X				
Експеримент, изследване и изчисления	Разпознава международните предупредителни знаци за опасни свойства на веществата.			X	X		X			X
	Извършва химични експерименти за разпознаване на киселини и основи и представя резултатите в протокол по образец.			X		X		X	X	
	Спазва правила за безопасна работа с киселини и основи и за оказване на първа помощ.			X		X	X			X
	Решава задачи, като използва величините маса, относителна молекулна маса и масова част.			X		X			X	
	Извлича и представя информация за вещества и процеси от/чрез текст, модели и таблици по зададени показатели, включително и чрез използване на информационно-комуникационни технологии.	X	X	X	X	X	X	X	X	X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: **СРЕДНА**

ЕТАП: **ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН**

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В ТОЗИ ЕТАП

- Формиране на знания за класификацията, строежа и свойствата на основни видове органични и неорганични вещества; тяхното значение и въздействието им върху здравето и околната среда
- Формиране на специфични за химията умения за: работа с вещества, лабораторни прибори и апаратура; планиране и провеждане на експерименти по инструкции; оформяне на протоколи по образец и представяне на резултати от изследователска дейност в различна форма; решаване на задачи
- Формиране на умения за наблюдаване и сравняване на обекти; установяване на причинно-следствени връзки; обясняване на свойства на веществата чрез строежа им, обобщаване на информация; формулиране на изводи

- Развиване на умения за самостоятелно учене чрез проучване на информация, представена чрез текст, таблици, графики, модели, схеми, диаграми, включително чрез използване на информационно-комуникационните технологии; обсъждане на въздействието на изучаваните вещества върху околната среда и хората
- Формиране на критично отношение към замърсяването на околната среда, осъзнаване на значението на химичните знания за съвременното общество и използването им за решаване на екологични проблеми

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Класификация на веществата и номенклатура	Класифицира прости вещества, химични съединения и смеси по състав и свойства.	X		X		X				
	Прилага правила за записване на вещества с химични формули и за съставяне на наименования на химични съединения.	X		X		X				
Строеж и свойства на веществата	Представя по различни начини строежа на атомите на елементите от първите три периода на Периодичната система (таблица).			X	X	X				
	Прави предположения за свойства на химични елементи и техни съединения по мястото им в Периодичната система (таблица) и обратно.	X		X		X				

	Разграничава основни видове химични връзки, видове молекули и кристални решетки.			X	X	X				
	Описва характерни свойства на прости вещества и на неорганични съединения (оксиди, киселини, основи).	X		X		X				X
	Обяснява характерни свойства на прости вещества и на неорганични съединения със строежа им.	X		X	X	X				
	Описва характерни свойства на органични съединения (въглеводороди, алкохоли, алдехиди, кетони и монокарбоксилни киселини, аминокиселини, сапуни, мазнини, въглехидрати и белтъци).	X		X	X	X				X
	Обяснява характерни свойства на органични съединения с вида на химичните връзки и функционалната група.	X		X	X	X				
	Обяснява важни за практиката свойства на разтвори.	X		X	X	X		X		X
Значение на веществата и опазване на околната среда	Свързва практическото приложение на вещества с техни физични и химични свойства.			X	X	X		X	X	X
	Описва биологични функции на мазнини, въглехидрати, аминокиселини и белтъци.	X		X	X	X		X	X	X
	Обсъжда социално-обществени проблеми, свързани с употребата на вещества с наркотично действие.	X		X	X	X	X		X	X
	Оценява въздействието на някои вещества върху жизнените процеси, здравето на човека и околната среда.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Оценява възможности за разумно използване на природните ресурси и за разрешаване на екологични проблеми.	X		X	X	X	X	X	X	X
Химични процеси	Разпознава важни за практиката процеси с органични вещества: горене, присъединяване,			X		X			X	X

	заместване, естерификация, полимеризация.								
	Описва закономерности, свързани с топлинни ефекти на химични процеси.	X		X					X
	Обяснява влиянието на различни фактори върху скоростта на химичните процеси.	X		X	X	X		X	X
	Предвижда влиянието на различни фактори върху система в химично равновесие.	X		X	X	X		X	X
	Изразява химични процеси с химични уравнения или със схеми.			X	X	X			
	Разпознава окислително-редукционни процеси в природата и в практиката.			X	X	X		X	X
	Класифицира химичните процеси по различни признаци.			X		X			
Експеримент, изследване и изчисления	Планира и провежда химичен експеримент, като спазва правила за безопасна работа.			X		X	X	X	X
	Използва данни от наблюдения и химични експерименти за изводи и заключения.	X		X	X	X		X	X
	Решава задачи, свързани със: основни физични величини (маса, обем и количество вещество), молни отношения, масова част, молна концентрация.			X		X			
	Анализира информация за вещества и процеси, представена чрез текстове, таблици, графики, схеми, диаграми и медийни продукти.	X	X	X	X	X	X	X	X

Приложение № 18 към чл. 6, ал. 1, т. 18

(Предишно Приложение № 17 към чл. 6, ал. 1, т. 17 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ПО МУЗИКА

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ : ОСНОВНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
--	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Изграждане на умения в областта на основните видове музикални дейности - изпълнение, слушане и импровизация
- Овластяване на основни знания и умения във връзка със същността на музиката и социалната ѝ роля
- Създаване на условия за разгръщане на личностните музикални заложби и интереси
- Създаване на предпоставки учениците да изпитват радост от общуването с музиката, провокира тяхната артистичност и въображение
- Създаване на условия за изява на толерантно избирателно отношение към явления от различни типове и видове музика и от различни музикални култури и способност за мотивиране на личните музикални предпочитания

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Музикална практика: музициране, възприемане на музика	Пее с целия текст и с точна интонация пет песни по свой избор от училищния репертоар, включително "Родина" (муз. Г. Спасов; текст Мл. Исаев) и "Де е България" (популярна песен по текст на Ив. Вазов).	X				X	X		X	

	Пее предпочитана песен, включително и от извънучилищен репертоар.	X	X					X	X		
	Импровизира ритмичен съпровод.				X			X	X		
	Разпознава четири, определени от учителя, инструментални творби от училищния репертоар и определя характера и настроението им.	X							X		
	Изпява по ноти кратки мелодически последования.					X			X		
Елементи на музикалната изразност	Определя характер, темпо, динамика, повторност, подобие и различие в подходяща музика.			X	X				X		
	Разпознава по тембър и по външен вид акустични музикални инструменти и определя принадлежността им към групи и изпълнителски състави.				X				X		
	Определя по усет завършеност и незавършеност на мелодия, характерна звучност на минор, мажор и на българския музикално-песенен фолклор.				X				X		
	Разпознава метрума и размера на музика в 2/4, 3/4, 4/4 и метрума на музика в 5/8, 7/8, 9/8.			X					X		
	Разпознава по слух кратки и дълги тонови трайности и ги свързва със съответните нотни стойности до осмина.			X						X	
	Разпознава нотите в първа октава и най-често срещаните писмени знаци в нотописа.									X	
Музика и игра	Знае обредно-обичайната същност на най-популярни български фолклорни празници.						X		X		
	Танцува основни движения по музика с характерна ритмика и мелодика на право хоро и ръченица.						X	X	X	X	
	Импровизира танцови движения върху характерна танцова музика.						X	X	X		

Изпълнява детски фолклорни игри.	X					X	X	X	X
----------------------------------	---	--	--	--	--	---	---	---	---

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
---------------------------------------	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Обучението по музика в прогимназиален етап е насочено към овладяване на базисни знания, умения и отношения, свързани със спецификата на музикалното изкуство във всичките му разнообразни прояви и с изграждането на музикалноизпълнителски, музикалноаналитични, когнитивни, социални, творчески и други компетентности у ученика, в контекста на задължителните ключови компетентности за учене през целия живот съобразно европейската референтна рамка
- Тези изисквания за резултатите от обучението по учебния предмет музика са предназначени за прогимназиалния етап от задължителното обучение по музика, което започва в V клас и завършва в VII клас
- Акцент се поставя върху знания за българския фолклор и фолклора на други етноси
- Усвояват се знания за българското професионално музикално творчество след Освобождението до 21. век
- Надграждат се знания за музикалните форми, жанрове и принципи на формообразуване, както и умения за разпознаването им

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Музикална практика:	Знае пет песни по избор от училищния репертоар, включително "Химн на Европа", "Химн на Република България" и "Химн на	X				X	X		X	

	Познава различни жанрове с разпространението и функцията им в миналото и днес и ги свързва с името на поне един автор и произведение.	X				X	X			
Музика, култура, общество	Познава музика, обичаи и обреди от различни фолклорни области на България, вкл. от своя регион;	X					X		X	
	Познава музиката на други народи и етноси, открива сходства и различия във фолклорните им традиции;	X					X		X	
	Познава основни периоди в развитието на българската музикална култура; свързва изучавани музикални творби с техните автори;	X					X		X	
	Знае практики, форми, популярни понятия и термини от съвременното функциониране на музиката;	X					X	X	X	
	Знае десет музиканти и музикални формации от различни жанрове и стилове и ги свързва с типични произведения.	X					X	X	X	

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: **СРЕДНА**

ЕТАП: **ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН**

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Придобиване на по-богати музикално-слухови представи, емоционална и психологическа устойчивост и концентрация на вниманието, умение да дискутира и изразява лично мнение. Разбиране за толерантност към мненията на другите и във връзка с различни музикалнокомпозиционни решения
- Запознаване с основни исторически епохи и стилове в музиката
- Разбиране за основни направления в джаза и популярната музика
- Назоваване на съвременни музикално-сценични жанрове и разпознаването им
- Разширяване на познанията за изразните средства, медийни и мултимедийни синтетични форми и тяхното приложение
- Формиране на устойчив интерес към българското изпълнителско изкуство и приноса на българския фолклор в глобалното общество

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКА С КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Музикална практика: музициране, възприемане на музика	Интерпретира според възможностите си пет песни от училищния репертоар;	X	X			X	X		X		
	Изпълнява пет песни по избор от извънучилищния репертоар;	X	X			X	X		X		
	Изпълнява пет теми от музикални произведения от различен стил музика; Изготвя чрез съвременните информационни технологии плейлиста на музика в различна интерпретация;							X		X	
	Разпознава пет творби от репертоара за възприемане;										
	Изтъква аргументи "за" и "против" в дискусии относно музикалния репертоар, слушан в клас, чрез медии, музикални предавания;							X		X	
	Подбира по определени показатели слушана в клас музика; Коментира спецификата на възприемане на музика чрез различни музикални медии; Проявява толерантност към други мнения и интерпретации.							X	X	X	

Музика и съвременни информационни технологии	Назовава основни медийни и мултимедийни реализации на музика;			X	X	X		X		
	Подбира основни начини за търсене, събиране, съхранение, обработка и разпространение на информация за музика и аудиоинформация; Осмисля значението на информационните технологии като фактор за обогатяване на съвременната музика; Използва компютърни програми за създаване, обработка, съхранение и възпроизвеждане на аудиоинформация; Коментира спецификата на създаване, функциониране и възприемане на музика в информационното общество; Подбира подходящ безплатен софтуер.		X	X	X	X		X		
	Аргументира избора си на информационни и софтуерни средства при решаване на образователни задачи самостоятелно и в екип.		X	X	X	X		X		
Музика, култура, общество	Познава разнообразието на форми на съществуване на фолклора - в миналото и днес; Подбира примери на традиционен фолклор като присъствие днес; Открива музикален фолклор, в т.ч. и български, в примери от World Music;	X				X	X		X	
	Разпознава характерни черти на фолклор от различни краища на света в типични изпълнителски форми, жанрове и танци; Определя примери на взаимодействие на глобални и локални музикални практики;	X				X	X		X	
	Определя основни стилови епохи, направления и тенденции в развитието на музикалната култура (вкл. популярната) и ги свързва с типични представители; Подбира дадена музика към съответен стил, направление, епоха;	X				X	X		X	

	Обяснява понятия, термини, свързани със съвременната музикална индустрия; Групира/систематизира, прави паралел/сравнение схеми на основните направления в джаза и популярната музиката.	X				X	X		X
България в световната музикална култура	Обяснява за приноса на българското изпълнителско изкуство и сравнява постиженията му с други европейски култури;	X				X			X
	Изготвя класификация на десет български музиканти и музикални формации от различни стилове и жанрове; Презентира по избор постижение и/или артист с международно признание - мултимедийно или чрез средствата на колаж, постер или плакет;	X				X			X
	Обяснява ролята на български музиканти в европейската и световната музикална култура за решаване на актуални проблеми: човешки права, опазване на околната среда, солидарност.	X				X	X		
Музиката в синтез с изкуствата	Познава съвременни музикално-сценични жанрове и практики; Изследва функцията на музиката в медийни и мултимедийни синтетични форми;	X					X		X
	Осъзнава връзки и взаимовлияния в изкуствата;						X		X
	Създава и групира различни изкуства по свои критерии;						X		X
	Привежда примери за ролята на съвременните технологии за функционирането на музиката в синтез с изкуствата;						X		X
	Разпознава жанрове и форми в музиката, резултат от синтез с различни изкуства.						X		X

Приложение № 19 към чл. 6, ал. 1, т. 19

(Предишно Приложение № 18 към чл. 6, ал. 1, т. 18 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
---------------------------------------	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Развитие на творческите способности и въображение
- Възпитаване на естетическо отношение при общуване с произведения на изкуството
- Запознаване с различните видове, жанрове и изразни средства на изобразителните изкуства
- Овладяване на умения за използване на пособия и техники за изобразяване върху плоскост и в действителното пространство по натура, памет и представа
- Формиране на съзнателен интерес към изобразителното изкуство с примери от българското и световното изкуство

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Области на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението си ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Обект и среда	Описва природна и архитектурна среда.	X				X	X		X	
	Открива визуални особености на обекти и явления от заобикалящата среда.		X	X	X	X	X		X	

	Проучва основни връзки между обект и среда в реални и фантазни ситуации.	X			X				X
	Изразява емоционално-естетическо отношение към обекти, явления от околната среда и резултати от изобразителната дейност.	X					X		X
Обект и образ	Придобива обобщена представа за най-важните визуални особености на обекти: форми, цвят, общи пропорции.			X	X				X
	Създава реални и фантазни образи по наблюдение, памет, впечатление и въображение.					X			X
	Възпроизвежда образи по асоциация от произведения на изобразителното и другите видове изкуства.								X
	Проявява отношение при изобразяване на различни обекти, явления и ситуации.	X							X
Зрител и творба	Разкрива най-общо съдържанието на произведение от изобразителното изкуство.	X							X
	Изразява своите впечатления от възприеманите художествени произведения.	X			X	X		X	X
	Разграничава произведения на изобразителното изкуство по вид и жанр.								X
	Изразява творческо отношение при възприемане на художествена творба.	X						X	X
Визуална комуникация	Различава съвременни средства за визуална информация и комуникация.		X		X		X		X
	Обяснява основни понятия, свързани с разнообразни средства за визуална информация и комуникация.	X							X
	Използва визуални средства за информация и комуникация				X	X			

	Разбира важността на естетическите фактори в ежедневиия живот.								X	X
Материали и техники	Определя различни материали и техники.								X	
	Анализира най-общо връзката между материал и техники.					X			X	X
	Прилага различни материали и техники самостоятелно и в група.					X		X		
	Използва технологиите на информационното общество за изява на творчеството.				X	X			X	X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: **ОСНОВНА** ЕТАП: **ПРОГИМНАЗИАЛЕН**

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Възприемане и осъзнаване на творчески идеи, на обекти и на действия, които разкриват важни страни от историята на изкуството и културата
- Изграждане на специфични знания и умения чрез изобразителна дейност
- Развиване на мотивацията и въображението чрез форми на творческа изява и комуникация
- Формиране на естетическа и художествена култура у учениците и стимулиране на творческите им способности
- Развиване на познание за съвременната визуална култура и съществуващите модели за нейното описание и анализиране

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Области на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението си ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Изкуство и общество	Познава историческото развитие на изкуството по епохи: праисторическо, древно, антично и средновековно изкуство; Ренесанс, изкуство на новото време; модерно и съвременно изкуство.	X	X		X	X	X	X	X	X
	Описва видовете и жанровете в изкуството, съпоставя класически и модерни изразни средства, нови и най-нови медии, традиционни форми.	X	X		X	X	X	X	X	X
	Демонстрира умения за четене и писане на текстове за изкуството, като разбира и използва ключови термини и понятия.	X	X		X	X	X	X	X	X
	Интерпретира творби на изкуството чрез портфолио, като показва умения за анализ и критическо отношение.	X	X		X	X	X	X	X	X
Изобразителни дейности	Наблюдава обекти и създава скици и рисунки по натура, памет и въображение.			X		X		X	X	X
	Подбира изразни средства и прилага творчески умения за създаване на творби на изобразителните изкуства на базата на лични преживявания, наблюдения и въображение.	X		X		X		X	X	X
	Разработва и представя проекти в областта на традиционните изкуства и съвременния дизайн.	X		X	X	X	X	X	X	X
	Разбира и прилага изобразителни методи и способности за изграждане на творбата: композиция, форма, цвят и пространство.	X		X		X		X	X	X
Визуална култура и	Проявява толерантност и уважение към културното многообразие и създава	X	X		X	X	X	X	X	X

електронни медии	творби по теми, насочени към социални и общностни проблеми и ценности.																			
	Изследва глобални въпроси на съвременния свят, като използва дигитални произведения, които интегрират образ и текст.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X									
	Развива визуална грамотност и разработва проекти, като използва информационни технологии и интернет.	X	X	X	X	X					X	X	X							
	Разпознава и разработва базирани върху изкуството инициативи и дейности за опазване на околната среда и устойчиво развитие.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X									

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
--------------------------------------	--------------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Формиране на устойчив интерес към българското и световното изкуство и неговото културно и историческо значение
- Запознаване със значими идеи и подходи от история на изкуството
- Разбиране развитието на стиловете и жанровете в изкуството
- Разширяване на познанията за изразни средства, техники и технологии за изобразяване и тяхното приложение в изкуството
- Визуализиране и споделяне на социален опит и естетическо ориентиране в съвременната културна среда

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Приложение № 20 към чл. 6, ал. 1, т. 20

(Предишно Приложение № 19 към чл. 6, ал. 1, т. 19 - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

**ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ
ПРЕДМЕТ ТЕХНОЛОГИИ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО**

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
---------------------------------------	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Овладяване на основни знания, умения и отношения, свързани с техниката и технологиите
- Възпитаване на позитивно отношение към техниката и технологиите и разбиране на ролята им в живота на хората
- Изграждане на основни знания, умения и отношения, свързани със съвременния икономически живот
- Разбиране значимостта на различни професии и необходимостта от лидери за развитието на общността
- Възпитаване в инициативност, предприемчивост и отговорност
- Изграждане на позитивно отношение към труда, опазването на природните ресурси и природосъобразното поведение

**ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ
ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С
ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ**

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Техника и безопасност	Познава принципно устройство и функции на популярни машини и механизми.					X				

	Изработва модели на механизми.			X					
	Познава предназначението на популярна битова техника и нейното безопасно и природосъобразно използване.	X			X				X
	Свързва рационалната организация и контрола на дейностите с качеството на продукта.					X	X		
	Използва и съхранява правилно и безопасно инструменти и материали.				X		X		
Технологии	Използва подходящи инструменти и достъпни технологични операции за ръчна обработка на материали.			X					
	Има обща представа за технологичен процес - среда, етапи, съдържание, последователност, краен продукт.			X					
	Познава значението на информационните технологии като фактор за развитие на съвременното общество.				X	X			
	Познава технологии за студена обработка на хранителните продукти при приготвяне на храна - почистване, измиване, нарязване.								X
	Изброява правила за отглеждане на домашни животни и растения.					X			X
	Илюстрира с примери положителното и отрицателното влияние на техниката и технологиите върху живота на хората.							X	X
Инициативност и предприемчивост	Разбира значението на основни икономически понятия, като: труд, доход,	X					X		

	разход, професия, заплата, семеен бюджет, стока, услуга и др.								
	Предлага идеи за решаване на икономически проблеми на практическа основа.	X					X		
	Свързва производството на стоки и услуги със задоволяване на личните и на обществените потребности.		X				X		X
	Разбира, че продуктите се произвеждат, разменят и продават.		X				X		
	Разбира значението на личната отговорност, инициативността и предприемчивостта за личния и обществения напредък.						X		
	Проявява активност, изобретателност и въображение в работата по различни теми и проекти.			X			X		X
Конструирани и моделиране	Илюстрира идеи с технически рисунки и скици.		X						
	Съставя план за изработване на изделие по етапи и дейности.	X							
	Използва различни информационни източници при конструирани и моделиране на изделие.		X	X			X		
	Оценява своята и работата на другите по определени критерии.						X		X
	Прилага различни начини за комбиниране, свързване и сглобяване на детайли и компоненти.							X	
	Проучва и тества материали и конструкции за здравина, устойчивост и функционалност.				X				

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
--	-----------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Изгражда се базовата технологична компетентност на учениците, свързана със:
  - използване на техника за ръчна и машинна обработка на материали;
  - самостоятелно разработване на проекти чрез прилагане на достъпни програмни продукти и на дигитални средства за комуникация и контрол.
- Поставя се началото на формиране на ключовата компетентност "Инициативност и предприемчивост" чрез:
  - навлизане в реална икономическа среда;
  - проучване на добри предприемачески практики;
  - изява на предприемаческа инициатива.
- Формира се отношение към здравословен и безопасен начин на живот и работа, към спазване на екологичните норми и принципите за устойчиво развитие на обществото.
- Създават се условия за осъществяване на осъзнат избор на образование и професия.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Проектиране, планиране и оценяване на технологични процеси и обекти	Познава етапите на технологичния процес.			X		X				
	Описва технологичната последователност на операциите за изработване на изделие.	X		X						

	Изпитва и установява свойства на материалите.			X					
	Оценява свои и чужди решения в разработвани проекти.			X			X	X	X
	Изработва скици и чертежи.			X		X			X
Битова и производствена техника	Познава начини за пренасяне, съхраняване и преобразуване на енергия.	X		X		X		X	X
	Работи с машини и инструменти, съобразно експлоатационните изисквания.		X	X	X	X			X
	Спазва правилата за безопасна работа и енергийна ефективност с използваната техника.			X	X	X			X
	Демонстрира умения за поддържане на хигиена на бита и работната среда.			X	X	X			X
Обработване, сглобяване и комбиниране на материали, продукти и модули	Познава и избира начини и режими на обработване.			X		X		X	
	Използва основни технологични операции при обработване на материали и продукти.			X		X			X
	Аргументира и прилага технологичен процес при изработване на изделия.	X		X	X	X		X	X
	Комбинира и съединява материали и компоненти според свойствата им.			X		X			X
	Използва разглобяеми и неразглобяеми съединения.			X		X			X
	Използва техническа терминология за описание на машини, инструменти, материали и процеси.	X	X	X	X	X			
Комуникация и контрол в бита и трудовите процеси	Познава средства за комуникация и контрол, използвани в ежедневието.	X	X	X	X	X	X		
	Измерва големина на физически величини.			X	X	X			

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП

- Осъзнаване ролята на технологиите за решаване на проблеми в предприемаческата дейност и за осъществяване на собствена идея.
- Активизиране инициативността и предприемчивостта на учащите се.
- Мотивиране на учащите се за осъществяване на информиран избор за кариера.
- Осъзнаване на възможностите за кариерно развитие и избор на подходяща профилирана подготовка във втори гимназиален етап.
- Разширяване на знанията, осигуряващи икономическа и финансова грамотност.
- Развиване на предприемачески умения за стартиране на собствен бизнес в условията на свободната стопанска инициатива.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Образование и кариера	Разграничава и анализира професиите в производството и услугите.	X	X		X	X	X	X		X
	Разбира ролята на ключовите компетентности за професионално развитие и кариера и аргументира адекватна самооценка.	X	X	X	X	X		X		
	Развива лична мотивация за избор на професия и	X	X				X	X	X	X

	нагласа за "учене през целия живот".											
Икономика	Разбира принципа на доброволната размяна на стопанските субекти и кръгооборота "пари-продукти-ресурси".				X	X	X					X
	Познава стълбовете на свободната инициатива - частна собственост, ценова система, пазарна конкуренция и предприемачество.	X		X		X	X	X				
	Взема обосновани решения при избора между спестяване, потребление и инвестиции.	X			X	X			X			X
	Познава основните финансови инструменти и техните характеристики.			X	X				X			X
	Анализира и използва информация за пазара на труда - регионален, национален и европейски.			X	X	X						
Предприемачество и бизнес среда	Познава същността и функционалната роля на предприемачеството в механизма на пазарната икономика.	X							X	X		X
	Анализира и оценява характеристиките на бизнес средата за осъществяване на предприемаческа дейност.							X	X			X
	Познава видовете пазари на ресурси (човешки, суровинни, енергийни и информационни) и производството и разпределението на продукти (стоки и услуги).					X	X	X				
	Разбира значението на заинтересованите страни (местна и централна власт, конкуренция, синдикати и потребители) в предприемаческата дейност.					X			X	X		X
	Сравнява и оценява технологии по функционал-	X		X	X						X	

Технологично развитие и предприемачество	ни, технически и експлоатационни характеристики за осъществяване на собствена идея.											
	Аргументира избора на технология като конкурентно предимство на фирмата.			X	X				X	X	X	
	Оценява стоки и услуги по критерии за иновативност, качество, енергийна ефективност и безопасност на околната среда.	X		X				X				X
	Подбира целесъобразни информационни и комуникационни технологии за откриване и решаване на проблеми в предприемаческата дейност.		X		X				X			X
Собствен бизнес	Познава основните правни форми и възможности за организиране на фирма.	X						X	X			X
	Оценява и избира иновативни стратегии за успешно реализиране на предприемаческата си идея.		X		X				X			
	Ориентира се в процесите на планиране, организиране, ръководство и контрол на бизнеса.						X		X	X	X	
	Разбира управленския процес в стопанската дейност.	X	X					X	X			
	Работи ефективно в екип и предприема действия за реализиране на своята идея.					X	X		X	X	X	
	Разработва и участва в проекти за реализиране на бизнес и социални идеи в учебна среда.								X	X		X

Приложение № 21 към чл. 6, ал. 1, т. 21

(Доп. - ДВ, бр. 80 от 2018 г., в сила от 28.09.2018 г., предишно Приложение № 20 към чл. 6, ал. 1, т. 20 - ДВ, бр. 79 от 2020 г., изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.)

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ
ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: НАЧАЛЕН
-----------------------------------	---------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И
СПОРТ В НАЧАЛНИЯ ЕТАП

- Познаване на основни термини за изпълнение на физическите упражнения и разбиране на връзката между тях за прилагане в игровата дейност
- Усъвършенстване на основните естествено-приложни двигателни действия
- Достигане на определено равнище на основните двигателни качества в съответствие със сензитивните периоди на възрастта
- Придобиване на способности за адаптация към изменящите се условия на природната и на социалната среда чрез целенасочена двигателна дейност в подкрепа на устойчивото развитие
- Придобиване на положително отношение към спортните дейности като условие за формиране на траен интерес за занимания с физически упражнения и спорт през целия живот и участие в училищни състезания и първенства

Изисква се овладяване на съдържанието на трите задължителни области на учебно съдържание и най-малко на един спорт или на една двигателно-познавателна дейност от избираемите области на учебно съдържание.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ОБЛАСТИ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ										
Лека атлетика	<p>Прилага основни умения и навици, свързани с бягане, скачане и хвърляне, и ги прилага в състезателни условия и игри. Притежава необходимото равнище на физическа дееспособност.</p> <p>-----</p> <p>Изпълнява ходене и бягане, скачане, хвърляне и тласкане с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>			X		X				X
Гимнастика	<p>Демонстрира приложни двигателни умения и навици. Изпълнява упражнения от основната и спортната гимнастика. Изпълнява народни хора и танци.</p> <p>-----</p> <p>Прилага упражнения и индивидуални комплекси и комбинации с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>					X		X	X	X
Спортни игри	<p>Използва основни технически действия с топка: водене, подаване, ловене (спиране), стрелба, удар от подвижните, спортно-подготвителните игри и ги прилага в спортните игри баскетбол, хандбал и футбол.</p> <p>-----</p> <p>Изпълнява основни технически действия с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>		X			X	X	X		X

ИЗБИРАЕМИ ОБЛАСТИ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ										
Плуване, водни спортове	<p>Разпознава опасности около и във водна среда. Прилага умения за самопомощ и помощ във водна среда.</p> <p>Изпълнява и прилага елементите от техниката на плувните стилове кроул и гръбен кроул.</p> <p>-----</p> <p>Изпълнява упражнения и комбинации от тях във водна среда с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>			X		X		X	X	X
Туризм, ориентиране, зимни спортове	<p>Възпроизвежда и прилага мерки за опазване на природата.</p> <p>Придвижва се в група по разнообразен терен в пресечена местност с различен наклон, ориентира се в местността.</p> <p>-----</p> <p>Изпълнява елементи от планинска техника с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>	X				X		X		X
Ракетни спортове	<p>Познава и изпълнява удари и сервис, специфични за бадминтона, тениса на маса или тениса.</p> <p>Използва и прилага изучените елементи и действия в щафетни и спортно-подготвителни игри.</p> <p>-----</p> <p>Изпълнява придвижвания, основни хватове и удари, свързани с ракетните спортове, с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>		X			X	X	X		X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: ОСНОВНА	ЕТАП: ПРОГИМНАЗИАЛЕН
-----------------------------------	----------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ В ПРОГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП

- Познаване на основни понятия и правила за изпълнение на двигателни задачи и разбиране на значението на физическите упражнения за здравословния начин на живот
- Придобиване на способности за адаптация към изменящите се условия на природната и на социалната среда чрез целенасочена двигателна дейност в подкрепа на устойчивото развитие
- Повишаване на индивидуалната двигателна подготовка и обогатяване на двигателния опит с общоразвиващи и специални физически упражнения, технически умения и упражнения, както и с изправителен характер
- Достигане на определено равнище на основните двигателни качества в съответствие със сензитивните периоди на възрастта
- Придобиване на знания, двигателни умения и навици за постигане на двигателно-познавателна и техническа подготвеност по вид спорт/спортна дисциплина

Изисква се овладяване на съдържанието на трите задължителни области на учебно съдържание (лека атлетика, гимнастика и най-малко на два отборни спорта от област спортни игри). От избираемите области на учебно съдържание се изисква овладяването най-малко на един спорт или на една двигателно- познавателна дейност .

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ОБЛАСТИ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ										
Лека атлетика	<p>Прилага основите на техниката на бягане на къси и средни разстояния, щафета, скок на дължина и на височина, както и техниката на хвърляне на малка плътна топка или тласкане на плътна топка. Притежава необходимото за възрастта равнище на физическа дееспособност.</p> <p>-----</p> <p>Изпълнява техниката на ходене и бягане, скачане, хвърляне и тласкане на топка с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>			X		X	X	X		X
Гимнастика	<p>Изпълнява упражнения от основната и спортната гимнастика, художествената гимнастика или акробатиката, аеробиката.</p> <p>Изпълнява народни хора и танци.</p> <p>Прилага танцови комбинации и импровизации.</p> <p>-----</p> <p>Изпълнява упражнения и индивидуални комплекси и комбинации с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>			X		X	X	X	X	X
Спортни игри	<p>Прилага основни технически елементи от спортните игри (баскетбол, хандбал, волейбол, футбол).</p> <p>Прилага изучените технически елементи в групови взаимодействия.</p> <p>-----</p>	X	X			X	X	X	X	X

	Изпълнява технически действия с топка с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.									
ИЗБИРАЕМИ ОБЛАСТИ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ										
Плуване, водни спортове	Прилага плуване в комбинация от изучените плувни стилове. Прилага основите на техниката на гребане. Прилага основни умения за оказване на помощ във водна среда. ----- Изпълнява упражнения и комбинации във водна среда с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.			X		X	X	X		X
Туризм, ориентиране, зимни спортове	Познава и използва основни елементи от ски техника. Прилага основна планинска техника (придвижване, катерене и бивакуване). Ориентира се в непозната местност с компас и топографска карта. Знае и прилага мерки за опазване на природата. ----- Изпълнява елементи от планинската техника, ориентиране или ски техника с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.	X	X	X			X	X	X	X
Ракетни спортове	Прилага основни елементи от техниката на бадминтон. Прилага основни елементи от техниката на тенис на маса. Прилага основни елементи от техниката на тенис. ----- Изпълнява елементи от техниката на ракетните					X	X	X	X	X

	спортове с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.												
Бойни спортове	Изпълнява основни елементи от техниката на борба или карате-до. Прилага основни елементи за самозащита. ----- Изпълнява елементи от техниката на бойни спортове с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.		X		X	X	X						X
Фитнес гимнастически дисциплини	Изпълнява движения и упражнения от каланетика, тае бо аеробика или силови упражнения без, на и с уред. Свързва в комплекси изучените техники. ----- Изпълнява движения и упражнения от фитнес гимнастически дисциплини, свързани в отделни комплекси с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.		X		X	X	X						X
Шахмат	Разпознава и използва базовите тактически идеи и прийоми в шахмата, основните принципи на игра в ендшпила и мителшпила. Използва базови схеми за игра в мителшпила. ----- Познава основни комбинации с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.		X	X	X		X	X					X

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА	ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН
-------------------------------	-------------------------

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ В ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП

- Познаване ролята и значението на дейности и норми на физическото възпитание и спорта и ролята им за формирането на здравословен начин на живот
- Формиране на спортен стил на живот и избор на подходящ вид двигателна дейност за самоусъвършенстване
- Разширяване на двигателния опит чрез използване на съвременни системи от упражнения на физическо възпитание с оздравителна, спортна и приложно ориентирана насоченост
- Притежаване на спортна образованост и специална физическа подготовка

Изисква се овладяване на съдържанието на две задължителни области на учебно съдържание и най-малко на един спорт или на една двигателно-познавателна дейност от избираемите области на учебно съдържание.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
-------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ОБЛАСТИ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ										
Лека атлетика	Прилага техника и тактика на бягане (къси и средни разстояния), на щафетното бягане, на скокове във вертикалната равнина и троен скок, техника на			X		X	X	X		X

	<p>тласкане на плътна топка и мятане на плътна топка с дръжка. Притежава необходимото за възрастта равнище на физическа дееспособност.</p> <p>-----</p> <p>Прилага елементи на бягане, скачане, хвърляне или тласкане с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>																			
Гимнастика	<p>Изпълнява гимнастически упражнения от спортната гимнастика, акробатиката и аеробиката.</p> <p>Съставя и изпълнява съчетания на земя.</p> <p>Изпълнява народни хора и танци.</p> <p>Участва в творчески танцови комбинации.</p> <p>-----</p> <p>Изпълнява упражнения и индивидуални комплекси и комбинации с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>			X		X	X	X	X	X	X									
Спортни игри	<p>Прилага техника и тактика на две от спортните игри (баскетбол, хандбал, волейбол, футбол). Прилага и участва в групови и отборни взаимодействия в нападение и защита.</p> <p>-----</p> <p>Прилага индивидуални технически и тактически действия и групови взаимодействия с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>	X	X				X	X	X	X	X									
ИЗБИРАЕМИ ОБЛАСТИ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ																				
Плуване, водни спортове	<p>Прилага техника и тактика на различни плувни стилове.</p> <p>Техника и тактика на гребане.</p> <p>Владее водноспасителен минимум.</p>			X		X	X	X												X

	<p>-----</p> <p>Прилага упражнения и комбинации във водна среда с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>									
Туризм, ориентиране, зимни спортове	<p>Прилага планинска техника и тактика. Катерене. Ориентиране. Анализира здравословно състояние и прилага правилата за първа долекарска помощ и транспортиране на пострададал. Прилага алпийска ски техника и тактика. Сноуборд. Познава и използва правилата за опазване на природната среда.</p> <p>-----</p> <p>Прилага елементи от планинска, ски или сноуборд техника с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>	X	X	X		X	X	X	X	X
Ракетни спортове	<p>Прилага техника и тактика на бадминтон. Прилага техника и тактика на тенис на маса. Прилага техника и тактика на тенис.</p> <p>-----</p> <p>Прилага елементи от техниката и тактиката на един от ракетните спортове с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>					X	X	X	X	X
Бойни спортове	<p>Прилага техника и тактика на борба, джудо, карате-до или таекуон-до.</p> <p>-----</p> <p>Прилага елементи от техниката на един от бойните спортове с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според</p>			X		X	X	X		X

	медицинските класификации.									
Фитнес гимнастически дисциплини	Изпълнява движения и упражнения от стречинг, фитбол, степ аеробика или стрийт фитнес и калистеника. Свързва в комплекси изучените техники. ----- Изпълнява движения и упражнения от фитнес гимнастически дисциплини, свързани в отделни комплекси, с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.		X		X	X	X			X
Шахмат	Използва основните критерии за оценка на позицията и прави анализ на зададена позиция. Стратегическо мислене в шахмата. Съставя план въз основа на анализ на позицията. ----- Съставя план и изпълнява комбинации в шахмата с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.		X	X	X		X	X	X	

СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА

ЕТАП: ВТОРИ ГИМНАЗИАЛЕН

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ ВЪВ ВТОРИ ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП

- Притежаване на спортносъстезателна образованост по вид спорт и оценяване на собствения двигателен опит
  - Разкриване на зависимости и тенденции за самоусъвършенстване на теоретическата, физическата, технико-тактическата и психическата подготовка и анализиране на постигнатите резултати
  - Подбиране на целесъобразна двигателна активност за поддържане на здравословния, социалния и професионалния статус през целия живот
- Изисква се овладяване на съдържанието на една задължителна област на учебно съдържание и най-малко на един спорт или на една двигателно-познавателна дейност от избираемите области на учебно съдържание.*

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ВРЪЗКА С КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1	Компетентности в областта на българския език
2	Умения за общуване на чужди езици
3	Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4	Дигитална компетентност
5	Умения за учене
6	Социални и граждански компетентности
7	Инициативност и предприемчивост
8	Културна осъзнатост и умения за изразяване чрез творчество
9	Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Област на компетентност	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението си ученикът:</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ОБЛАСТИ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ										
Лека атлетика	Прилага спортна техника и тактика на избрана дисциплина от групи бягания, скокове и хвърляния. Притежава необходимото за възрастта равнище на физическа дееспособност. ----- Прилага техника на бягане, скачане и хвърляне с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.			X		X	X	X		X
Гимнастика	Съставя и изпълнява гимнастическо съчетание и акробатично съчетание. Изпълнява комплекси от аеробиката. Създава и изпълнява творческа танцова композиция. ----- Съставя и изпълнява творческа композиция от			X		X	X	X	X	X

	упражнения с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.									
Спортни игри	Прилага спортна техника и тактика на две от спортните игри (баскетбол, хандбал, волейбол, футбол), участва в групови и отборни взаимодействия в нападение, защита и съдийства. ----- Прилага индивидуални технически и тактически действия и групови или отборни взаимодействия с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.	X	X			X	X	X	X	X
ИЗБИРАЕМИ ОБЛАСТИ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ										
Туризм, ориентиране, зимни спортове	Прилага спортна техника и тактика на ски алпийски дисциплини, сноуборд. Изкачване. Катерене. Ориентиране. Оказва помощ при планинско спасяване. ----- Прилага елементи от планинска, ски или сноуборд техника с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ракетни спортове	Прилага спортна техника и тактика на бадминтон. Прилага спортна техника и тактика на тенис на маса. Прилага спортна техника и тактика на тенис. ----- Прилага елементи от спортната техника и тактика на един от ракетните спортове с отчитане на параметрите за годност за участие					X	X	X	X	X

	на лица с увреждания според медицинските класификации.													
Бойни спортове	<p>Прилага спортна техника и тактика на борба, джудо, карате-до или таекуон-до.</p> <p>-----</p> <p>Прилага индивидуална техника и тактика на един от бойните спортове с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>			X		X	X	X						X
Фитнес гимнастически дисциплини	<p>Изпълнява основни движения и упражнения от латино танцова аеробика (зумба), паркур или стрийт фитнес и калистеника. Свързва в комплекси изучените техники.</p> <p>-----</p> <p>Изпълнява движения и упражнения от фитнес гимнастически дисциплини с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>			X		X	X	X						X
Шахмат	<p>Проявява стратегическо мислене. Пресмята двуходови и триходови комбинации. Анализира случайно избрани позиции и планира развоя на партията.</p> <p>-----</p> <p>Тактика и стратегия в шахмата. Прилага комбинации и етично поведение в шахматната игра с отчитане на параметрите за годност за участие на лица с увреждания според медицинските класификации.</p>			X	X	X			X	X				X

Приложение № 22 към чл. 11, т. 1

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове във втория гимназиален етап на средната образователна степен, с акцент върху следните тематични области:

Компонент *Български език*

Текстът в различните социокултурни сфери

Текстът и речевата ситуация

Структурна организация на текста

Жанрови и стилови характеристики на текста

Книжовноезикови норми (правописна, граматична, лексикална, пунктуационна)

Стилистична грешка и стилистичен ефект

Аргументативен и стандартизиран текст

Компонент *Литература*

Родното и чуждото

Миналото и паметта

Обществото и властта

Животът и смъртта

Природата

Любовта

Вярата и надеждата

Трудът и творчеството

Изборът и раздвоението

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Компонент *Български език*

• Извлича, обработва (анализира, синтезира) и оценява информация от различни в жанрово и стилово отношение текстове от различните социокултурни сфери с оглед на конкретна комуникативна задача.

• Сравнява и анализира гледни точки при четене на текстове от различни предметни области и функционални стилове.

• Оценява идеи, тези и аргументи в съответствие със своя опит и спрямо познанията, които има за гражданското общество.

• Формулира собствени тези и ги аргументира с оглед на конкретна комуникативна задача.

• Владее и прилага нормите на СБКЕ - правописна, граматична, пунктуационна и лексикална, при редактиране на текстове и при създаване на собствен текст.

• Разпознава и редактира стилистични грешки.

• Умее да изгражда цялостен и завършен текст при спазване на езиковите норми с оглед на конкретна комуникативна задача.

• Определя темата, микротемите, ключовите думи и изрази на текст.

- Извлича и анализира смисли от текст/текстове, различни по стил и по жанр.

- Създава есе по житейски проблем.

Компонент *Литература*

- Определя проблеми и конфликти, заложи в интерпретацията на посочените теми в различни текстове, и ги съотнася помежду им.

- Аргументирано обосновава собствена позиция по проблеми и конфликти, интерпретирани в художествени творби, свързани с посочените теми.

- Свързва изучените творби от българската литература с имената на техните автори, с жанровете, с героите, със сюжетите, с мотивите и с основните им теми.

- Идентифицира и оценява в художествени творби специфични начини за въздействие и за внушение на определена гледна точка, свързана с посочените теми.

- Различава в художествени творби интерпретации на посочените теми и тълкува тези интерпретации съобразно тяхната специфика.

- Разпознава родови и/или жанрови характеристики на художествена творба и я тълкува според тези характеристики и/или според естетически специфичната интерпретация на някоя от посочените теми.

- Разпознава литературни похвати, тропи и фигури и обяснява значението им за специфични интерпретации на някоя от посочените теми в художествени творби.

- Съпоставя интерпретации на някоя от посочените теми в художествени творби и конструира връзки между творбите.

- Създава с определена комуникативна цел есе по житейски проблем, интерпретиран в една или в няколко художествени творби.

- Създава интерпретативно съчинение по проблем върху една или няколко художествени творби.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 41 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;
- задачи с кратък свободен отговор;
- задачи с разширен свободен отговор;
- задачи за създаване на текст.

Задачите, чрез които се оценяват компетентностите от компонента *Литература*, се формулират както върху включени, така и върху невключени в учебните програми (откъси от) художествени текстове, интерпретиращи някоя от посочените теми.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 100.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

Приложение № 23 към чл. 11, т. 2

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

**УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА
ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО ЧУЖД ЕЗИК В
СЪОТВЕТСТВИЕ С ОБЩАТА ЕВРОПЕЙСКА ЕЗИКОВА РАМКА
ЗА НИВО А2**

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебното съдържание за ниво А2 в съответствие с Общата европейска езикова рамка, описано в държавния образователен стандарт за общообразователна подготовка.

Теми

- Лична информация (представяне).
- Семейство и приятели.
- Външен вид, облекло, характер.
- Образование и интереси.
- Дом, родно място.
- Училище, учебни предмети и дейности.
- Професии.
- Всекидневие, свободно време и любими занимания.
- Храни и напитки.
- Пазаруване и мода.
- Транспорт.
- Здраве и здравословен начин на живот, части на човешкото тяло.
- Спорт и здраве, здравословно хранене.
- Природа и екология - сезони, време, климат, растения и животни, домашни любимци.
- Географски обекти, опазване на околната среда.
- Пътуване.
- Култура и исторически забележителности в България и в държавите, в които се говори изучаваният чужд език.
- Празници и традиции в България и в държавите, в които се говори изучаваният чужд език.

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Обект на оценяването в държавния зрелостен изпит по чужд език е комуникативната езикова компетентност на учениците на ниво А2 в съответствие с Общата европейска езикова рамка, което предполага базово ниво на владене на езика, позволяващо неговата елементарна, но успешна употреба в речта.

Оценяват се следните комуникативни умения на ученика:

При слушане:

- да разбира обща и конкретна информация в адаптирана автентична реч от познати тематични области на стандартен език при сравнително бавно темпо на говорене;
- да разбира комуникативната цел на монологичен текст и/или да идентифицира комуникативните намерения на участниците в диалогична реч.

При четене:

- да разбира и извлича обща и конкретна информация от различни по вид адаптирани автентични текстове от познати тематични области, написани на стандартен език;

- да разбира и извлича подробности, необходими за разбиране на основния смисъл, като се ориентира от контекста;

- да разбира позицията или намерението на автора на текста;

- да открива логическата свързаност и структурата на текста.

При писане:

- да създава кратък, логически свързан и правилно структуриран текст по познати теми в съответствие със зададените опори за изпълнение на задачата;

- да пише текстове по познати теми, свързани с неговото ежедневие, интереси и опит;

- да изразява отношения и чувства;

- да спазва граматичните и правописните норми на езика, като използва езикови средства, отговарящи на комуникативната задача за съответното ниво.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 32 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;

- задачи с кратък свободен отговор;

- задачи за създаване на текст - писане на лично писмо/мейл по зададена ситуация/изходен текст и опори, както и създаване на описателен текст по зададени опори/изходен текст.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 60.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

ЗА НИВО В1

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебното съдържание за ниво В1 в съответствие с Общата европейска езикова рамка, описано в държавния образователен стандарт за общообразователна подготовка и в държавния образователен стандарт за профилирана подготовка.

Теми

- Лична информация (представяне).

- Дом, семейство, приятели и училище - отговорности и задължения.

- Всекидневие: дневен режим, пазаруване.

- Външен вид и характер.

- Междупличностни отношения: чувства, емоции, отношения между поколенията.

- Образование, професии и социални контакти.
- Социална среда и ценностна система. Начини на общуване: реално и виртуално, речеви етикет.
- Светът около мен: общество и медии.
- Родно място - минало, настояще, бъдеще, забележителни личности.
- Мечти и представи за бъдещето: образование, професия, дом, семейство.
- Облекло и мода. Модни предпочитания и тенденции.
- Храни и напитки. Кулинарно многообразие.
- Свободно време, любими занимания и интереси: музика, книги, кино, спорт.
- Здраве и здравословен начин на живот (човешкото тяло, грижи за здравето, медицински услуги): здравословно хранене, физическа активност, здравословни навици и поведение.
- Природа: растения и животни, време, климат, географски обекти, природни чудеса и забележителности.
- Екология: опазване на околната среда, запазване на природното равновесие, екологични организации и инициативи.
- Екология и туризъм: защитени природни обекти.
- Пътуване, ваканция, туризъм: планиране, транспорт.
- Изкуства: емблематични представители на различни видове изкуства и култура и техни произведения.
- Наука и научни постижения: известни учени и техният принос, иновационни технологии.
- Родината и светът - езици, страни, народи, граждани на Европа и света. Свят без граници.
- Празници и традиции в родината и страните на изучавания език.
- Културни и исторически забележителности в родината и страните на изучавания език.
- Приносът на родината в световното културно-историческо наследство.

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Обект на оценяването в държавния зрелостен изпит по чужд език е комуникативната езикова компетентност на учениците на ниво B1 в съответствие с Общата европейска езикова рамка, което предполага прагово ниво на владение на езика, позволяващо неговата независима употреба в речта.

Оценяват се следните комуникативни умения на ученика:

При слушане:

- да разбира основна и конкретна информация в несложни, автентични текстове на стандартен език от познати тематични области, представени с нормално темпо на речта и съобразно правоговорните норми на езика;
- да извлича важни за разбиране на смисъла подробности от текста;
- да разпознава комуникативните намерения на говорещия/говорещите.

При четене:

- да разбира общото съдържание и извлича основна информация от несложни, автентични художествени, научнопопулярни и публицистични текстове по познати теми;
- да разбира и извлича важни за разбиране на смисъла подробности от текста;
- да разбира позицията или намерението на автора на текста;
- да разбира логическата свързаност и да разпознава структурата на текста;

- да интерпретира правилно значението на използваните езикови средства в контекста на комуникативната ситуация.

При писане:

- да създава логически свързан и правилно структуриран текст в съответствие със зададените тема и опори за изпълнение на задачата;
- да описва реални или въображаеми събития, да разказва за преживявания от личен житейски опит, да изразява мнение по определена тема, да води лична кореспонденция;
- да изразява отношения и чувства;
- да спазва граматичните и правописните норми на езика, като използва езикови средства, отговарящи на комуникативната задача за съответното ниво.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 37 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;
- задачи с кратък свободен отговор;
- задачи за създаване на текст - писане на лично писмо/мейл по зададена ситуация/изходен текст и опори, както и създаване на описателен/повествователен текст по зададени опори/изходен текст.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 80.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

ЗА НИВО В2

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебното съдържание за ниво В2 в съответствие с Общата европейска езикова рамка, описано в държавния образователен стандарт за общообразователна подготовка и в държавния образователен стандарт за профилирана подготовка.

Теми

- Лична информация (представяне).
- Предизвикателства на съвременния начин на живот. Човекът в съвременния свят - социални ангажменти, гражданско общество, доброволчество.
  - Дом, семейство, приятели и училище. Личен избор и отговорности.
  - Всекидневие: дневен режим, пазаруване, магазини, услуги.
  - Външен вид и характер.
  - Междупличностни отношения: чувства, емоции.
  - Образование, професии и социални контакти. Образователни системи и професионална реализация.

- Социална среда и ценностна система. Начини на общуване в съвременния свят. Социални мрежи.
  - Формални и неформални общности - толерантност в общуването.
- Идентичност и ценности.
- Видове медии. Езикът на медиите. Силата на словото.
  - Родно място - минало, настояще, бъдеще, забележителни личности.
  - Мечти и представи за бъдещето: образование, професия, дом, семейство.
  - Облекло и мода. Модни предпочитания и тенденции.
  - Хранене и заведения за хранене. Кулинарно многообразие.
  - Свободно време (хоби, предпочитания) и интереси: музика, книги, кино, спорт.
  - Здраве и здравословен начин на живот (човешкото тяло, грижи за здравето, медицински услуги): здравословно хранене, физическа активност, здравословни навици и поведение.
  - Природа: растения и животни, време, климат, природни явления, географски обекти, природни чудеса.
  - Екология: екологични организации и инициативи, защитени природни обекти. Опазване на планетата Земя. Енергия за утрешния ден.
  - Пътуване, ваканция, туризъм: планиране, транспорт и ориентация в града, впечатления и преживявания.
  - Изкуства и култура: емблематични представители на различни видове изкуства и култура и техни произведения.
  - Наука и научни постижения: известни учени и техният принос, иновационни технологии. Научни и технически постижения - с мисъл за утрешния ден. Човекът и науката.
  - Родината и светът - езици, страни, народи, граждани на Европа и на света.
  - Празници и традиции в родината и в страните на изучавания език.
  - Културни и исторически забележителности в родината и в страните на изучавания език.
  - Приносът на родината в световното културно-историческо наследство. Историческа памет и приемственост.

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

При слушане:

- да разбира основна и конкретна информация в относително сложни, автентични текстове на стандартен език от познати тематични области, представени с нормално темпо на речта и съобразно правоговорните норми на езика;
- да извлича съществени за разбиране на смисъла подробности от текста;
- да разпознава комуникативните намерения на говорещия/говорещите;
- да интерпретира правилно значението на използваните граматични структури и лексикални средства в контекста на комуникативната употреба.

При четене:

- да разбира общото съдържание и извлича основна информация от относително сложни, автентични художествени, научнопопулярни и публицистични текстове по познати теми;
- да разбира и извлича съществени за разбиране на смисъла подробности от текста;
- да разбира позицията или намерението на автора на текста;
- да извлича имплицитна информация, като се опира на общите си познания и житейски опит, както и на знанията за културата на носителите на езика;

- да разбира логическата свързаност и да разпознава структурата на текста;
- да интерпретира правилно значението на използваните езикови средства в контекста на комуникативната ситуация.

При писане:

- да създава логически свързан и правилно структуриран текст в съответствие със зададените тема и опори за изпълнение на задачата;
- да описва реални или въображаеми събития, да разказва за преживявания от личен житейски опит, да изразява мнение по определена тема и да аргументира позицията си, да води лична и официална кореспонденция;
- да изразява отношения и чувства;
- да използва подходящи изразни средства, като спазва граматичните и правописните норми на езика.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 45 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;
- задачи с кратък свободен отговор;
- задачи за създаване на текст - писане на официално писмо по зададена ситуация и опори, както и създаване на аргументативен текст за изразяване на мнение.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 100.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

Приложение № 24 към чл. 11, т. 3

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО МАТЕМАТИКА

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове в средната образователна степен.

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

- пресмята възможности по правилата за събиране и за умножение, пермутации, вариации и комбинации без повторение;
- моделира конкретни ситуации;
- разбира понятията вектор и свързаните с него, извършва операции с вектори и представя вектор като линейна комбинация на вектори;
- намира отношение на отсечки;
- знае понятието средна отсечка в триъгълник и в трапец, свойствата им и ги използва;

- знае забележителни точки на триъгълник и твърдения, свързани с тях;
- прилага свойствата на равнобедрен трапец;
- знае понятието квадратен корен на неотрицателно число и свойствата му;
- сравнява квадратни корени и изрази, съдържащи квадратни корени, извършва действия с квадратни корени;
- рационализира дроб;
- знае понятието квадратно уравнение, формула за корените на квадратно уравнение, видове квадратни уравнения и ги решава;
- разлага на множители квадратен тричлен, решава уравнения от висока степен чрез разлагане и чрез полагане;
- знае и прилага теоремите на Виет за определяне знаците на корените на квадратно уравнение и за съставяне на квадратно уравнение по зададени корени;
- моделира и оценява формално различни ситуации с уравнения, свеждащи се до квадратни, интерпретира съдържателно резултати, получени от решението на математически модел;
- определя взаимни положения на точка и окръжност, на права и окръжност и на две окръжности и прилага свойства на хорди в окръжност;
- знае видовете ъгли, свързани с окръжност, твърденията за тях и ги прилага;
- пресмята числена стойност на рационален израз, извършва тъждествени преобразувания на рационални изрази, доказва тъждества и решава дробни рационални уравнения, свеждащи се до линейни или квадратни уравнения;
- моделира различни ситуации с уравнения, свеждащи се до дробни;
- знае необходимите и достатъчните условия за вписани и описани четириъгълници в окръжност и ги прилага;
- има представа за геометрично преобразуване в равнината, знае понятието еднаквост, видове еднаквости и понятията, свързани с тях, и построява образи на геометрични фигури.
- намира сечение, обединение, произведение и допълнение на множества;
- знае и пресмята класическа вероятност, вероятност на допълнително (противоположно) събитие, вероятност на сума на несъвместими събития, вероятност на обединение и на сечение на събития;
- знае понятията функция, дефиниционно множество, линейна и квадратна функция, намира функционална стойност и стойност на аргумента на дадена функция;
- построява графики на линейни и на квадратни функции, установява принадлежност на точка към графика на функция, прави изводи за свойствата им (монотонност, най-голяма и най-малка стойност), представя графично решенията на линейно и квадратно уравнение, знае връзката между коефициентите на две линейни функции и взаимното разположение на техните графики в една координатна система;
- извлича информация за функции, зададени по различен начин;
- знае понятието система уравнения и понятията, свързани с нея, решава система линейни уравнения с две неизвестни и на система от втора степен с две неизвестни чрез заместване, събиране и полагане;
- моделира със системи уравнения с две неизвестни, оценява съдържателно получения при моделирането на конкретен резултат и го интерпретира;

- знае понятието подобни триъгълници и понятията, свързани с тях, прилага признаците за подобност, свойствата на съответните елементи и на лицата на подобните триъгълници;

- знае и прилага теоремата на Талес и обратната теорема на Талес;
- знае и прилага свойство на ъглополовящите в триъгълник;

- знае понятието система неравенства и понятията, свързани с него, и решава системи от две линейни неравенства с едно неизвестно и системи неравенства, свеждащи се до тях;

- решава квадратно неравенство, прилага метода на интервалите при решаване на неравенства от по-висока степен, решава дробни неравенства, решава неравенства от вида

$$(ax+b)(cx+d) > 0, \frac{ax+b}{cx+d} > 0, |ax+b| > c, |ax+b| < c$$

и аналогични на тях, свързани със знаците " $\leq$ " или " $\geq$ ";

- разбира смисъла на логическите съюзи "и", "или" при решаване на неравенства;

- моделира с неравенства;

- знае и прилага метрични зависимости в правоъгълен триъгълник и намира елементите му;

- намира елементи на равнобедрен триъгълник, на трапец, в това число равнобедрен и правоъгълен, и на успоредник;

- знае и прилага метрични зависимости между отсечки, свързани с окръжност;

- знае тригонометрични функции на остър ъгъл в правоъгълен триъгълник, прилага основните тригонометрични тъждества, основните тригонометрични функции за ъгли, допълващи се до 90° ;

- открива и създава ситуации, свързани с тригонометрични функции на остър ъгъл в правоъгълен триъгълник, намира основните елементи (страни и ъгли) на правоъгълен триъгълник, на равнобедрен триъгълник, равнобедрен и правоъгълен трапец;

- знае понятието ирационален израз, определя допустими стойности на ирационален израз, пресмята числена стойност на ирационален израз, извършва тъждествени преобразувания на ирационални изрази, рационализира изрази от вида:

$$\frac{k}{b\sqrt{a}}, \frac{k}{\sqrt{a \pm \sqrt{b}}}, \frac{f(x)}{\sqrt{g(x)}}, \frac{f(x)}{\sqrt{g(x) \pm \sqrt{h(x)}}};$$

- решава ирационални уравнения без параметър с най-много два радикала и с полагане;

- знае понятието числова редица и свойствата, свързани с него, конструира числова редица по дадено правило, определя дали една редица е монотонна;

- знае понятията аритметична и геометрична прогресия и техните свойства, намира елементите им и решава комбинирани задачи от прогресии;

- моделира с прогресия и с лихва и оценява формално и интерпретира съдържателно резултати, получени от решението на математическия модел;

- знае понятието генерална съвкупност, намира мода, медиана и средноаритметично и знае тяхното значение;

- извършва петчислено представяне на данните;

- знае определенията на основните тригонометрични функции и основните тъждества в интервала $[0^\circ; 180^\circ]$, намира стойностите на

тригонометричните функции за някои специални ъгли, както и ъгъла по дадена стойност на функцията;

- прилага синусова и косинусова теорема за решаване на произволен триъгълник;
- прилага формулите за медиани и за ъглополовящи в триъгълник;
- знае основните начини за определяне на равнина в пространството;
- намира линеен ъгъл на двустенен ъгъл;
- знае взаимните положения на две прави в пространството и намира ъгъл между две кръстосани прави;
- намира елементи, лице на повърхнина и обем на права призма, пирамида, цилиндър, конус, сфера и кълбо;
- знае понятието корен n -ти и неговите свойства и преобразува ирационални изрази, съдържащи квадратни и кубични корени;
- знае понятието степен с рационален показател и неговите свойства и преобразува изрази, съдържащи степени с рационален показател;
- знае понятието логаритъм, намира елементите му (стойност, основа или аргумент при наличие на останалите две величини), прилага свойствата на логаритъма за преобразуване на изрази;
- разпознава графиките на степенната, показателната и логаритмичната функция;
- разчита и интерпретира информация, представена с графики на степенната, показателната и логаритмичната функция;
- решава успоредник, трапец, четириъгълник и правилен многоъгълник;
- моделира геометрична ситуация с помощта на алгебричен или тригонометричен израз и оценява формално и интерпретира съдържателно резултати, получени от решението на модела;
- знае понятията обобщен ъгъл и радиан и превръща градусна мярка на ъгли в радианна и обратно;
- знае определенията на основните тригонометрични функции на обобщен ъгъл и разпознава графиките им;
- прилага основните свойства на тригонометричните функции, намира стойностите на тригонометричните функции на някои специални ъгли и стойност на тригонометрична функция на ъгъл по дадена стойност на една негова тригонометрична функция, преобразува тригонометрични изрази с помощта на изучените формули;
- знае понятието условна вероятност и го прилага за намиране вероятност на сечение на две събития;
- разпознава и прилага модели на многократни опити с два възможни изхода в конкретни практически ситуации;
- разбира и пресмята разпределение на вероятностите със сума 1;
- знае понятието геометрична вероятност върху правата и в равнината, намира я като отношение на дължини и като отношение на лица;
- построява хистограма и полигон на данни;
- построява и интерпретира таблица на акумулираните честоти и графично представя акумулираните честоти;
- оценява вероятност на съставно (сложно) събитие и прилага оценката при решаване на конкретни проблеми;
- разбира понятието извадка и оценява вероятност на неизвестен дял в генерална съвкупност чрез извадки;
- решава модулни уравнения от вида
$$|ax^2 + bx + c| = m ;$$
- решава тригонометрични, показателни и логаритмични уравнения в основен вид и свеждащи се до квадратни уравнения;

- решава модулни неравенства от вида

$$|ax + b| < m, |ax + b| > m$$

$$|ax^2 + bx + c| > m, \sqrt{ax^2 + bx + c} < m, |ax^2 + bx + c| < m, \sqrt{ax^2 + bx + c} > m, \sqrt{ax^2 + bx + c} < mx + n,$$

$$\sqrt{ax^2 + bx + c} > mx + n$$

и аналогични на тях, свързани със знаците " $\leq$ " или " $\geq$ ";

- решава основни показателни и логаритмични неравенства;
- намира най-малка и/или най-голяма стойност на линейна функция в краен затворен интервал и на квадратна функция в интервал;
- знае основните елементарни неравенства между средноаритметично, средно геометрично, средно хармонично и средно квадратично;
- решава екстремални задачи, които се моделират с линейна или квадратна функция.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 23 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;
- задачи с пълно описание.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 100.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

Приложение № 25 към чл. 11, т. 4

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и практически, и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове в първи гимназиален етап на средната образователна степен.

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Модул 1. Компютърна система

- познава основни характеристики на компонентите на компютърната система;
- разграничава системен и приложен софтуер;
- знае основните функции и интерфейс на операционната система;
- знае принципите на действие на мобилните устройства;
- знае как да инсталира и деинсталира драйвери и приложни програми;
- архивира и разархивира файлове, компресира и разкомпресира данни, както и съответните формати и софтуер;

- знае какво е файлова организация на данните и може да извършва основни операции с файлове и папки;
- разпознава често срещани разширения на файлове и ги свързва със съответния софтуер;
- знае основните единици за измерване на информацията и може да преобразува от една мерна единица в друга.

Модул 2. Обработка на информацията и комуникация

- разграничава локална и глобална компютърна мрежа, както и различните мрежови услуги, топологии;
- познава основни комуникационни устройства и съобщителни среди;
- знае как да споделя ресурси в локална мрежа и да защитава информацията в мрежова среда;
- прави разлика между споделени и мрежови устройства;
- познава специализирани софтуерни средства и езици за създаване на уеб сайтове;
- знае кои са основните етапи при създаване на уеб сайт, както и съответните дейности, които се осъществяват на всеки етап;
- може да проектира статичен уеб сайт;
- знае как да създаде структура, визуален дизайн и навигационна система на сайт, да интегрира компоненти и да публикува сайт в интернет;
- познава смисъла на защита на личните данни, електронен подпис, компютърни престъпления и авторско право;
- знае да използва съвременни среди и средства за дигитално сътрудничество и комуникация;
- умее да търси и извлича информация (в интернет);
- знае установените правила при участие в интернет дискусии общности и за етично поведение в мрежова среда при работа в екип.

Модул 3. Звук и видеоинформация

- конвертира и съхранява видеофайл в различни файлови формати и качество;
- създава и обработва видеоклип, съдържащ графична и звукова информация.

Модул 4. Работа с графични изображения

- създава и запазва графични изображения с различни инструменти - палитра, фигури, оцветяване, свободно движение на ръката;
- разпознава основни файлови формати на изображения;
- обработва изображение, като използва различни инструменти за промяна - избор, копиране, обръщане, наклоняне, изрязване, промяна на размера.

Модул 5. Компютърна текстообработка

- създава, редактира, търси, заменя текст в текстов документ;
- форматира текстов документ на ниво символ, абзац, страница;
- вмъква и форматира графично изображение в текст;
- въвежда текст, съдържащ специални знаци и символи;
- задава характеристики за отпечатване;
- може да създава, оформя и редактира таблици със средствата на текстообработваща програма;
- използва шаблони и теми в текстов документ;
- създава циркулярни писма и формуляри в текстов редактор.

Модул 6. Обработка на таблични данни

- проектира, създава и форматира структурата на електронна таблица;
- задава различни характеристики за оформлението на клетка и данните в нея;
- извършва основни аритметични действия в електронна таблица;

- прилага вградени функции в електронна таблица;
- сортира и филтрира данни в електронна таблица по един или няколко признака;
- валидира данни в електронна таблица;
- изготвя справки и обобщава данни в електронна таблица;
- познава основните типове диаграми и може да прави графична интерпретация на данните в електронна таблица;
- знае как да отпечата таблица или отделни части от електронна таблица.

Модул 7. Компютърна презентация

- създава презентация, прави настройки по дизайна на слайд;
- вмъква и форматира графични и текстови обекти в слайд;
- вмъква и настройва звукови и видео-обекти в слайд;
- използва анимационни ефекти в презентация;
- използва диаграми, графики, графични схеми и таблици в презентация;
- запазва презентация в различни файлови формати;
- познава правилата за представяне на презентация пред публика.

Модул 8. Създаване на съдържание

- разпознава видовете алгоритми, основните им свойства и начините на описание;
- посочва примери за дейности, които могат да се опишат с линеен, разклонен и цикличен алгоритъм;
- разчита алгоритъм, представен словесно или чрез псевдокод;
- посочва резултат на кратък алгоритмичен фрагмент, описан с псевдокод.

Модул 9. Решаване на проблеми и безопасност

- знае правилата за безопасна работа с компютърни системи, периферни устройства и носители на информация, осигурявайки собствената си и на другите безопасност;
- познава предназначението на макросите в офис приложенията и знае да управлява включването им при използване на публични услуги;
- описва средства и методи за защита на информацията;
- знае как да осигури собствената си безопасност в интернет.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 25 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;
- задачи със свободен отговор;
- практически задачи.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 100.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

Приложение № 26 към чл. 11, т. 5

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове в първи гимназиален етап на средната образователна степен, с акцент върху следните теми:

Съвременна световна история

- Поява и същност на тоталитарните модели
- Втора световна война
- Студената война
- Изграждане на обединена Европа

История на България

- Политическо развитие
- Власт и институции
- Общество и обществен живот
- Култура и духовен живот
- Религии и църква
- Българите и светът

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

- Открива връзката между политически, стопански, идейни и социални промени.
  - Описва основни политически възгледи и модели на управление.
  - Обяснява възникването и дейността на различни институции.
  - Прилага хронологични и/или пространствени ориентирни при обяснение на териториални и/или обществени промени.
  - Определя мястото на България в значими исторически процеси.
  - Подбира и използва основни понятия при описание, сравнение и анализ на исторически събития и процеси.
  - Открива причини и последици.
  - Идентифицира и описва културно-исторически паметници със световно значение.
    - Обяснява традиции, принадлежащи на различни култури.
    - Открива синхронност или асинхронност в културното развитие на различните общества и дава примери за взаимни влияния.
    - Оценява значението на националните и европейските приноси в световното културно наследство.
      - Описва развитието на идеите за правата и свободите на гражданите в различните общества.
      - Представя различия в начините на живот, в религиозните вярвания и в ценностите на отделни общества.
      - Оценява идеи и действия на личности в историята.
      - Обяснява социални и икономически последици от открития в областта на науката, техниката и технологиите.

- Обяснява значими проблеми в историческото развитие и ролята на човека за тяхното разрешаване.
- Извлича и интерпретира информация от писмени документи, карти, изображения, схеми, диаграми.
- Проявява критично отношение при работа с различни исторически източници.
- Разграничава исторически факти от интерпретациите за тях.
- Създава логически свързан и правилно структуриран писмен текст в съответствие със зададена тема и опори за изпълнение на задачата по исторически източници.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 26 задачи, сред които:

- тестови задачи с избираем отговор;
- тестови задачи с кратък свободен отговор;
- тестови задачи с разширен свободен отговор;
- създаване на свързан писмен текст върху няколко източника.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците. При разработването на спецификацията за всяка учебна година се спазва доминиращо съотношение на въпросите, свързани с националната история, спрямо въпросите, свързани със съвременната световна история.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 100.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

Приложение № 27 към чл. 11, т. 6

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г., изм. и доп. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.)

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове в първи гимназиален етап на средната образователна степен, с акцент върху следните теми:

- Планетата Земя
- География на природата
- (изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.) Социално-икономическа география
- География на континентите и на страните
- География на България

- Географска информация

IV. (ИЗМ. - ДВ, БР. 75 ОТ 2023 Г., В СИЛА ОТ 01.09.2023 Г.)

ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

- Характеризира Земята като планета.
- Доказва с примери кълбовидната форма и движенията на Земята.
- Прави изводи за влиянието на формата на Земята и движенията ѝ върху протичащите явления и процеси в природата и живота на човека.
- Обяснява особеностите на природните компоненти и връзките между тях.
- Описва и разпознава природните зони на Земята.
- Определя значението на природните компоненти и природните зони като среда за живот и условие за труд.
- Характеризира геосферите и природните комплекси.
- Оценява природноресурсния потенциал на Земята.
- Дефинира идеята за устойчиво развитие и обяснява глобални проблеми.
- Обяснява промените в съвременната политическа карта, причините за тях и основните форми на политическа организация на обществото.
- Анализира населението на света по основни демографски показатели; коментира проблеми на демографското и социалното развитие.
- Класифицира селищата по различни признаци; обяснява същността, формите и коментира последиците от урбанизацията.
- Обяснява влиянието на факторите за развитие на световната икономика и териториалното ѝ разположение; знае основните белези и механизми на пазарната икономика и показатели за икономическо развитие.
- Характеризира структурата и териториалната организация на икономиката.
- Отговаря на географски въпрос, свързан с проблемите и съвременните тенденции в развитието на икономиката на глобално и регионално ниво.
- Решава географски казуси, свързани с местоустановяване на промишлено производство.
- Решава географски казуси, свързани с транспорта.
- Описва регионалната подялба на света и определя географското положение на съответните региони.
- Познава политическите промени в континентите; познава дейността на международни и регионални организации и оценява значението им.
- Характеризира специфични особености на регионите в света.
- Разпознава уникалното в природния, демографския и икономическия облик на страни, представителки на региони в света.
- Характеризира географското положение и границите на континентите и избрани страни.
- Характеризира особеностите на природноресурсния потенциал на региона и избрани страни.
- Оценява географското положение и границите на България.
- Характеризира природните компоненти, природните области в България и оценява техните ресурси.
- Оценява демографската ситуация в България по основни демографски показатели.
- Характеризира типове селища в България.
- Познава държавното устройство и управление в България.
- Характеризира икономиката на България.
- Характеризира райони в България.
- Разпознава и използва елементи на географската карта и глобуса.

- Разпознава видове географски карти и основни начини за картографиране.
- Използва и анализира географска информация от различни източници (карта, текст, различни графични изображения, статистически данни).
- Идентифицира и изразява мнение за географски проблем(и) на базата на подбрана географска информация.
- Решава географски казуси и аргументира решения, свързани с териториалната структура и локализацията на икономически дейности от първичен, вторичен и третичен сектор.
- Отговаря на географски въпрос, свързан с проблемите на населението, селищата и селищната мрежа, растениевъдството и/или животновъдството, енергетиката и/или химическата промишленост, леката промишленост и/или хранително-вкусовата промишленост, транспорта и/или туризма на България.
- Отговаря на географски въпрос за район от ниво 2 от територията на България.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 33 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;
- задачи със свободен отговор, от които задачи, изискващи локализиране на географски обекти, съответно върху тема география на континентите и на страните и върху тема география на България;
- (изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.) аргументиран отговор на географски въпрос/географски казус.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците. При разработването на спецификацията за всяка учебна година се спазва доминиращо съотношение на въпросите, свързани с географията на България, спрямо въпросите, свързани с географията на света.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Общият максимален брой точки е 100.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

Приложение № 28 към чл. 11, т. 7

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО ФИЛОСОФИЯ

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове в първи гимназиален етап на средната образователна степен.

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

- Познава философията като любов към мъдростта, рационално изследване и критично търсене на истината.
  - Познава основни философски, антропологически и психологически понятия и теории от учебното съдържание.
  - Познава основни възгледи (за човешката психика и поведение) на бихейвиоризма, психоанализата и хуманистичната психология.
  - Познава основни теории, които описват развитието на личността (социално-психологическо - Е. Ериксън, когнитивно - Ж. Пиаже, морално - Л. Колбърг).
    - Различава средствата на вербалното и невербалното общуване.
    - Познава различни стратегии за справяне с конфликти.
    - Познава ценностите и нормите като основания и регулатори на съвместния ни живот в обществото (ценности, норма, ценностен релативизъм и фундаментализъм, диалог).
    - Познава основни понятия и теории от етиката и естетиката.
    - Познава поне две алтернативни теории за свободата.
    - Умее да разграничава естетически от етически ценности.
    - Познава, дефинира и разграничава основни понятия и теории на философията, социалната философия, философията на правото и теорията на аргументацията.
  - Познава основни характеристики на философското мислене и културата в епохите на Античността, Средновековието, Новото време и съвременността.
    - Познава основните логически закони.
    - Познава характеристиките на дедуктивните и индуктивните аргументи.
    - Познава античното разбиране за света като космос и принципите на осмислянето на света в натурфилософията и философията на Платон и Аристотел.
    - Познава християнската философия през Средновековието като преход от космологизма на Античността към разбирането на света чрез отношението човек - Бог.
      - Разграничава емпиризъм от рационализъм.
      - Различава правни от морални норми.
      - Разграничава различни форми на държавно управление.
- Критическо мислене
- различава и анализира конкретни употреби на думите в зависимост от контекста;
    - конструира аргументи и преценява тяхната истинност и валидност;
    - прави правилни изводи от необходимо и достатъчно условие;
    - открива неформални аргументни заблуди.
- Анализ на казус
- описва точно и диференцирано конкретна ситуация (казус);
  - определя проблем или конфликт;
  - коментира казуса от гледна точка на алтернативни теории/позиции;
  - избира решение и аргументира избора си.
- Създаване на аналитичен текст (есе)
- познава особеностите на философското есе като вид аналитичен текст;
    - създава аналитичен текст с ясно изразена обща структура (въведение, изложение, заключение);
    - открива и дефинира философски проблем/изследователски въпрос въз основа на философски фрагмент/тема и го изследва;

- формулира писмено ясна и разбираема теза и я аргументира от личен опит и с прецизна употреба на философски понятия и средствата на други науки и изкуства.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 32 задачи, сред които:

- тестови задачи с избираем отговор;
- задача за решаване на казус;
- задача за създаване на философско есе.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 100.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

Приложение № 29 към чл. 11, т. 8

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БИОЛОГИЯ И ЗДРАВНО ОБРАЗОВАНИЕ

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове в първи гимназиален етап на средната образователна степен.

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Клетка

- **Назовава и означава (върху схема, изображение, модел):**
  - химични елементи и химични съединения;
  - мономерни и биополимери;
  - надмолекулни комплекси;
  - мембранни и немембранни органели;
  - типове и видове клетки;
  - етапи на обмяна на веществата и енергията; катаболитни и анаболитни процеси;
  - периоди в жизнения цикъл на клетката; видове делене на клетката; фази на митоза и мейоза.
- **Описва и представя (със символи или схеми):**
  - биополимери и мономерни;
  - основни групи органични съединения и техни представители в клетката;
  - вируси и бактерии;

- структурни особености на клетъчни органели и взаимовръзките между тях;
- мембранен транспорт;
- етапи на катаболизма и анаболизма;
- периоди в жизнения цикъл на клетката; видове делене на клетката; фази на митоза и мейоза.

- **Разпознава (в текст или изображение):**

- структура и възпроизводство на вируси;
- структурни и функционални особености на прокариотни клетки;
- структурни и функционални особености на органелите в еукариотната клетка;

- единство и преходност на едномембранните органели;
- видове мембранен транспорт;
- етапи на катаболизма и анаболизма;
- периоди в жизнения цикъл на клетката; видове делене на клетката; фази на митоза и мейоза;

- вирусни и бактериални заболявания.

- **Сравнява и групира (по структура и функции):**

- неорганични и органични съединения в клетката;
- малки и големи органични молекули;
- мономерни и биполомери;
- клетъчни органели;
- типове и видове клетки;
- видове клетъчно делене;
- вирусни и бактериални заболявания.

- **Анализира и аргументира:**

- начини на разпространение на инфекциозни заболявания;
- средства за лечение и профилактика.

Многоклетъчен организъм

- **Назовава, описва и означава (върху схема или изображение)** равнища на организация на многоклетъчния организъм.

- **Описва и означава (върху схема или изображение)** основни жизнени процеси:

- хранене, дишане, отделяне;
- растеж и размножаване;
- дразнимост и движение и структурите, които ги осигуряват при многоклетъчните организми.

- **Сравнява и проследява в еволюционен аспект** структурите и процесите при многоклетъчните организми.

- **Разпознава и представя (върху текст, схема, модел)** основни понятия, свързани с наследствеността и изменчивостта на организмите.

- **Анализира и оценява:**

- генетични схеми, кариограми, таблици и изображения;
- методи за изследване на наследствеността и изменчивостта при човека.

- **Анализира връзки и взаимоотношения:** част - цяло, структура - функция, среда - организъм.

Човешкият организъм - структура и жизнени процеси

- **Описва и представя (с текст, схема, изображение)** на структурна и функционална основа взаимовръзката:

- клетки - тъкани;
- органи - системи от органи;
- причини - признаци - превенция на заболявания на органи и системи;
- хигиенни норми - грижа за здравето.

- **Разпознава (в текст или изображение):**

- органи и системи от органи в човешкия организъм;
- механизми на осъществяване на основните жизнени процеси.

- **Анализира:**

- ролята на вътрешната течна среда на организма за поддържане на хомеостазата;
- единството на процесите в организма и механизми на регулация (ендокринна и нервна).

- **Доказва систематична принадлежност на човека към клас Бозайници.**

- **Аргументира необходимостта от:**

- превенция и профилактика на основни заболявания при човека;
- оказване на долекарска помощ при травма, кръвотечение, изгаряне.

Биосфера

- **Дефинира** равнищата на структурна организация на биосферата.

- **Разпознава, означава и описва (в/с текст, схема, модел)** структурни елементи и процеси в различните равнища на биосферата: популации, природни съобщества (биоценози), екосистеми.

- **Описва и представя (с текст, схема, изображение):**

- състав и структурни елементи на биосферата;
- биогеохимичен кръговрат на вещества и поток на енергия.

- **Анализира (в текст, графика, модел)** нежелани ефекти от замърсяването на водите, въздуха и почвата и предлага решения за предотвратяването им.

- **Анализира и оценява:**

- състоянието на дадена популация, биоценоза, екосистема по определени параметри в резултат на влияние на различни фактори;
- избор на метод за изследване на биосферата.

- **Аргументира** необходимостта от опазване на биоразнообразието и поддържане на биосферната хомеостаза.

- **Оценява** необходимостта от устойчиво развитие като стратегия за запазване живота на планетата.

Биологична еволюция

- **Назовава, означава и описва (в текст, изображение, модел):**

- хипотези и теории за произхода на живота и еволюцията на организмите;

- вид и видообразуване;
- фактори на еволюционния процес;
- насоки и пътища на еволюцията;
- групи доказателства за еволюцията;
- етапи от палеонтологичната история на еволюцията.

- **Разпознава и анализира (в текст, изображение, модел):**

- основни етапи на биохимичната еволюция;
- фактори на микро- и макроеволюцията;
- пътища на биологичен прогрес и регрес;
- групи доказателства за еволюцията;
- етапи на антропогенезата.

- **Илюстрира с примери:**

- начини на видообразуване;
- пътища на биологичен прогрес и регрес;
- групи доказателства за еволюцията;
- етапи на антропогенезата.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 50 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;
- задачи с кратък свободен отговор.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 100.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

Приложение № 30 към чл. 11, т. 9

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО ФИЗИКА И АСТРОНОМИЯ

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебното съдържание, изучавано в класовете от първи гимназиален етап.

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТОСТИ

- Прилага законите за скоростта и за пътя при праволинейно равноускорително и равнозакъснително движение с примери от транспорта (спирачен път) и свободното падане (без движение на тяло, хвърлено вертикално нагоре).
- Формулира принципите на механиката и ги използва при решаване на задачи за праволинейно движение на тяло - без триене и с триене (без разлагане на сили).
- Обяснява видовете равновесия на тяло върху опора и различните приложения.
- Дефинира и пресмята работа на сила, мощност, кинетична и потенциална енергия.
- Формулира и прилага закона за запазване на механичната енергия.
- Обяснява чрез закона на Паскал за хидростатичното налягане действието на някои уреди и машини.
- Формулира и прилага закона на Архимед.
- Прилага връзката между температурните скали на Целзий и на Келвин.
- Пресмята количество топлина при топлообмен и преходите между състоянията на веществото.
- Формулира първия принцип на термодинамиката като закон за запазване на енергията при топлинните процеси и го използва за решаване на конкретни задачи с реален контекст.
- Прилага законите за трите изопроцеса при решаване на задачи.

- Обяснява принципа на действие на топлинните машини и пресмята КПД (коефициент на полезно действие) на топлинна машина (без идеална топлинна машина).
- Формулира закона на Ом за част от веригата и анализира графичната зависимост на тока от напрежението.
- Анализира разпределението на токовете и на напреженията при различни видове свързване на консуматори и пресмята еквивалентно съпротивление.
- Пресмята работа и мощност на тока в електрически вериги с два консуматора, свързани успоредно или последователно.
- Формулира и прилага закона на Ом за цялата верига.
- Знае, че специфичното съпротивление на полупроводниците намалява при повишаване на температурата и при осветяване.
- Описва качествено и количествено хармоничното трептене на пружинно махало и на математично махало и проследява качествено преобразуването и запазването на енергията при незатихващите трептения.
- Прилага връзката между скорост, честота и дължина на вълната.
- Формулира и прилага закона на Кулон (само за два точкови заряда).
- Изразява силата, действаща на точков заряд в електрично поле, и потенциалната енергия на заряда чрез интензитета и потенциала на полето.
- Прилага връзката между интензитет и напрежение в еднородно поле (за две точки, лежащи на една и съща силова линия).
- Определя кондензаторите като устройства за временно съхраняване на електрични заряди и електрична енергия, пресмята капацитетите на различни кондензатори и дава примери за приложението им.
- Определя големината и посоката на максималната магнитна сила, действаща на движеща се заредена частица и на праволинеен проводник с ток в еднородно магнитно поле.
- Обяснява опита на Оерстед с магнитното действие на електричния ток и описва принципа на действие на електромотора.
- Формулира качествено закона на Фарадей (без правилото на Ленц).
- Определя по графика период, честота и амплитуда на променливото напрежение (ток) и пресмята ефективни стойности и средна мощност на променлив ток.
- Характеризира електромагнитната вълна с честота (период) и с дължина на вълната и прилага връзката между тях.
- Формулира и прилага законите за отражение и пречупване на светлината и посочва условията, при които настъпва пълно вътрешно отражение.
- Формулира и прилага законите на Стефан и на Вин за излъчване на абсолютно черно тяло.
- Прилага уравнението на Айнщайн за фотоефекта.
- Характеризира микрочастиците с вълни на Дьо Бройл и дава примери за явления, при които се проявяват вълновите свойства на частиците (дифракция на електрони).
- Характеризира ядрата с енергия на връзката и с масов дефект.
- Описва измененията в атомните ядра при алфа-, бета- и гама-разпадане.
- Дава примери за ядрени реакции и обяснява защо при ядрен синтез на леки ядра се отделя енергия.
- Дава примери за частици, изградени от кварки (адрони - бариони и мезони).
- Разграничава видове звезди според положението им върху диаграмата "спектър - светимост".

- Определя разстояние до галактики по закона на Хъбъл.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 40 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;
- задачи с кратък свободен отговор;
- задачи с разширен свободен отговор.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 60.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.

Приложение № 31 към чл. 11, т. 10

(Ново - ДВ, бр. 79 от 2020 г.)

УЧЕБНО-ИЗПИТНА ПРОГРАМА ЗА ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО ХИМИЯ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

I. ВИД НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит е писмен и анонимен.

II. ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ

Държавният зрелостен изпит е с продължителност четири астрономически часа.

III. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Държавният зрелостен изпит включва учебно съдържание, изучавано в задължителните учебни часове в първи гимназиален етап на средната образователна степен.

IV. ОЦЕНЯВАНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Класификация на веществата и номенклатура

- Класифицира прости вещества, химични съединения и смеси по състав и свойства.
- Прилага правила за записване на вещества с химични формули и за съставяне на наименования на химични съединения.

Строеж и свойства на веществата

- Представя словесно или с модел строежа на атомите на елементите от първите три периода на Периодичната система (таблица).
- Прави предположения за свойства на химични елементи и техни съединения по мястото им в Периодичната система (таблица) и обратно.
- Разграничава основни видове химични връзки, видове молекули и кристални решетки.
- Описва и обяснява със строежа им характерни свойства на прости вещества и на неорганични съединения (оксиди, киселини, хидроксиди и соли).
- Описва и обяснява характерни свойства на органични съединения (въглеводороди, алкохоли, алдехиди, кетони и монокарбоксилни киселини, аминокиселини, сапуни, мазнини, въглехидрати и белтъци) с вида на химичните връзки и функционалната група.

Източник: Правно-информационни системи "Сиела"

- Изразява с уравнения или схеми свойства на неорганични и органични вещества.

- Обяснява важни за практиката свойства на разтвори.

Значение на веществата и опазване на околната среда

- Свързва практическото приложение на вещества с техни физични и химични свойства.

- Описва значението на мазнини, въглехидрати, аминокиселини и белтъци за живите организми.

- Обяснява въздействието на някои вещества върху жизнените процеси, здравето на човека и околната среда.

- Оценява възможности за разумно използване на природните ресурси и за разрешаване на екологични проблеми.

Химични процеси

- Разпознава важни за практиката процеси с органични вещества: горене, присъединяване, заместване, естерификация, полимеризация.

- Описва закономерности, свързани с топлинни ефекти на химични процеси.

- Обяснява влиянието на различни фактори върху скоростта на химичните процеси.

- Предвижда влиянието на различни фактори върху система в химично равновесие.

- Разпознава окислително-редукционни процеси в природата и в практиката.

- Определя вида на химичните процеси по различни признаци (вид и брой на реагиращи и получени вещества, топлинен ефект, еднородност на системата, преход на електрони, обратимост).

Експеримент, изследване и изчисления

- Планира химичен експеримент.

- Използва данни от наблюдения и химични експерименти за изводи и заключения.

- Решава задачи, свързани със: основни физични величини (маса, обем и количество вещество), молни отношения, масова част, молна концентрация.

- Анализира информация за вещества и процеси, представена чрез текстове, таблици, графики, схеми, диаграми и медийни продукти.

V. ФОРМАТ НА ИЗПИТА

Държавният зрелостен изпит се провежда под формата на тест, включващ 50 задачи, сред които:

- задачи с избираем отговор;

- задачи със свободен отговор.

Разпределението по видове задачи, разпределението на задачите по познавателни равнища, както и разпределението на общия брой точки между отделните задачи се определят в спецификацията, разработена в съответствие с изискванията на държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците.

VI. ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки от държавния зрелостен изпит е 100.

Резултатите от изпита се записват в точки като процент от максималния брой точки.

Изпитът се приема за успешно положен при резултат, равен или по-висок от 30 % от максималния брой точки.